

Bijlage
Zienswijzennota bestemmingsplan
"Buitengebied – Windmolenpark Hattemerbroek"
en de bijbehorende vergunning Wet natuurbescherming, omgevingsvergunning
en watervergunning

**Deze bijlage is onlosmakelijk verbonden met het raadsbesluit en raadsvoorstel
tot vaststelling bestemmingsplan
"Buitengebied – Windmolenpark Hattemerbroek"**

NL.IMRO.0269.BG156-ON01
Omgevingsvergunning nr. 0269201600651

23 juni 2017

Kenmerk 284272

Procedure ontwerpbestemmingsplan en ontwerp vergunningen

Bij de voorbereiding van de besluiten nodig voor de realisatie van Windmolenpark Hattemerbroek, is besloten tot toepassing van de coördinatieregeling als bedoeld in artikel 3.30 Wet ruimtelijke ordening (Wro). De bedoeling van de coördinatieregeling is om de voorbereiding en bekendmaking van de voor de uitvoering van de maatregel benodigde besluiten, zoals genoemd in het coördinatiebesluit van 7 juli 2016, inclusief de gelegenheid tot het naar voren brengen van zienswijzen daarop, op elkaar af te stemmen en gelijktijdig te doen.

De besluiten die nu gecoördineerd worden zijn:

- Vergunning op grond van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht.
- Vergunning op grond van de Wet natuurbescherming.
- Vergunning op grond van de Waterwet.
- De partiele herziening van het bestemmingsplan Buitengebied 2007 en het bestemmingsplan Buitengebied Oldebroek-Zuid op grond van de Wet ruimtelijke ordening.

Het ontwerpbestemmingsplan Buitengebied, Windmolenpark Hattemerbroek en de bijbehorende ontwerpvergunningen hebben na publicatie via de gebruikelijke weg (Staatscourant, www.ruimtelijkeplannen.nl, gemeentelijke website en de lokale Huis aan Huis courant) conform de Wet ruimtelijke ordening (artikel 3.8) met ingang van 8 februari 2017 gedurende zes weken (tot en met 21 maart 2017) ter inzage gelegen. Gedurende deze termijn is een ieder in de gelegenheid gesteld zijn of haar zienswijze mondeling of schriftelijk kenbaar te maken aan de gemeenteraad. Er zijn 19 zienswijzen ontvangen.

Coördinatieregeling

In artikel 3.30 Wro is de mogelijkheid opgenomen om de voorbereiding en bekendmaking ter ondersteuning van ruimtelijk beleid van de gemeente gecoördineerd te behandelen. De coördinatieregeling maakt het mogelijk dat diverse vergunningenprocedures gelijktijdig worden doorlopen. Zo wordt de procedure voor het verlenen van een omgevingsvergunning gelijktijdig meegenomen met de procedure voor een bestemmingsplanherziening.

Na het coördinatiebesluit van 7 juli 2016 is de coördinatieregeling ex artikel 3.30 van de Wet op de ruimtelijke ordening van toepassing op alle procedures die nodig zijn om de ontwikkeling te realiseren. Tegen de besluiten die door middel van die gecoördineerde voorbereidingsprocedure tot stand zijn gekomen kan beroep ingesteld worden. Op basis van artikel 8.3 Wro is er één beroepsprocedure bij één instantie: de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State. De Raad van State moet binnen zes maanden na ontvangst van een verweerschrift op het beroep beslissen in plaats van binnen de gebruikelijke 12 maanden (termijn van orde).

Over de terinzagelegging van het ontwerpbestemmingsplan en de ontwerp vergunningen hebben de omwonenden en belanghebbenden een brief ontvangen. Het betreft circa 280 woonadressen in de gemeenten Hattem, Kampen en Oldebroek. Aanvullend is een volledige pagina met informatie over de windmolens en de terinzagelegging begin februari 2017 verschenen in drie verschillende huis aan huis couranten in de gemeenten Kampen, Hattem en Oldebroek.

In dit document worden de zienswijzen beantwoord door het bevoegd gezag, zijnde de gemeente Oldebroek, de provincie Gelderland en het waterschap Vallei en Veluwe.

Zienswijzen naar aanleiding van het ontwerpbestemmingsplan en de ontwerp vergunningen

Wet bescherming persoonsgegevens

De Wet bescherming persoonsgegevens (Wbp) stelt strenge regels aan het (digitaal) openbaar maken van de NAW-gegevens. Om deze reden worden in deze zienswijzennota geen NAW-gegevens vermeld. Deze nota wordt als onderdeel van de besluitvorming van het bestemmingsplan op internet gepubliceerd. In verband met de Wbp zijn de zienswijzen daarom geanonimiseerd. Omdat het Besluit ruimtelijke ordening niet expliciet verplicht tot het elektronisch beschikbaar stellen van persoonsgegevens, is de Wbp van kracht bij de elektronische beschikbaarstelling van bestemmingsplannen op internet. Dit betekent dat inspraakreacties, zienswijzen e.d. niet elektronisch beschikbaar gesteld mogen worden indien deze NAW-gegevens (naam, adres, woonplaats) bevatten of andere persoonsgegevens die vallen onder de Wbp. De werking van de Wbp strekt zich niet uit tot gegevens omtrent ondernemingen, die behoren tot een rechtspersoon. Deze namen zijn daarom niet geanonimiseerd. Dit geldt ook voor personen die beroepsmatig betrokken zijn bij de procedure (namen van advocaten, gemachtigden e.d.).

Omdat deze zienswijzennota elektronisch beschikbaar wordt gesteld, zijn de zienswijzen gerubriceerd op nummer, zodat de inhoud van de nota geen NAW gegevens van natuurlijke personen bevat. Om te kunnen herleiden wie welke zienswijze heeft ingediend, is het document "Overzicht indieners zienswijzen ontwerpbestemmingsplan Buitengebied, Windmolenpark Hattemerbroek" opgesteld. Dat overzicht wordt niet elektronisch beschikbaar gesteld.

Ingediende zienswijze(n)

Binnen de gestelde termijn zijn 19 zienswijzen binnengekomen. Deze zijn tijdig door de gemeente ontvangen. Het betreffen de volgende zienswijzen:

1. De zienswijze (kenmerknummer 278194 en dagtekening 16 maart 2017) is ingediend door de Agrarische Natuur Verenigingen Camperland en Veluwe IJsselzoom, Silene 46 te Kampen;
2. De zienswijze (kenmerknummer 277898 en dagtekening 16 maart 2017) is ingediend door de GGD Noord- en Oost Gelderland en de GGD IJsselland, Postbus 3 te Zutphen;
3. De zienswijze (kenmerknummer 278195 en dagtekening 20 maart 2017) is ingediend door het Dorpsoverleg Hattemerbroek, Zuiderzeestraatweg 687 te Hattemerbroek met daarbij 336 ondertekende verklaringen uit 2014;
4. De zienswijze (kenmerknummer 274306 en dagtekening 10 februari 2017) is ingediend door de bewoner van het adres XXXXX te Hattem;
5. De zienswijze (kenmerknummer 278196 en dagtekening 19 maart 2017) is ingediend door de bewoner van het adres XXXXX te Hattemerbroek;
6. De zienswijze (kenmerknummer 278198 en dagtekening 26 februari 2017) is ingediend door de bewoners van twee adressen XXXXX te Hattem;
7. De zienswijze (kenmerknummer 278268 en dagtekening 20 maart 2017) is ingediend door de gemeente Hattem, Markt 1 te Hattem;
8. De zienswijze (kenmerknummer 278165 en dagtekening 20 maart 2017) is ingediend door de Vereniging Dorpsbelangen Hattemerbroek, Oude Weg 8a te Hattemerbroek;
9. De zienswijze (kenmerknummer 278193 en dagtekening 19 maart 2017) is ingediend door de bewoner van het adres XXXXX te Hattem;
10. De zienswijze (kenmerknummer 278197 en dagtekening 19 maart 2017) is ingediend door de bewoner van het adres XXXXX te Hattemerbroek met daarbij 69 volmachten uit 2012;

11. De zienswijze (kenmerknummer 278316 en dagtekening 21 maart 2017) is ingediend door de Gelderse natuur en milieu federatie, met een volmacht van Natuurmonumenten, Jansbuitensingel 14 te Arnhem;
12. De zienswijze (kenmerknummer 278315 en dagtekening 21 maart 2017) is ingediend door de Vereniging Landschap en Milieu Hattem e.o. , Langenberg 2 te Hattem;
13. De zienswijze (kenmerknummer 278199 en dagtekening 20 maart 2017) is ingediend door de bewoners van het adres XXXXX te Hattem;
14. De zienswijze (kenmerknummer 278200 en dagtekening 19 maart 2017) is ingediend door de bewoners van drie adressen XXXXX te Zalk;
15. De zienswijze (kenmerknummer 278318 en dagtekening 21 maart 2017) is ingediend door de bewoners van twee adressen XXXXX te Hattem;
16. De zienswijze (kenmerknummer 278201 en dagtekening 17 maart 2017) is ingediend door de bewoner van het adres XXXXX te Zalk;
17. De zienswijze (kenmerknummer 278313 en dagtekening 21 maart 2017) is ingediend door de bewoners van vijf adressen XXXXX te Zalk;
18. De zienswijze (kenmerknummer 278202 en dagtekening 20 maart 2017) is ingediend door de bewoners van drie adressen XXXXX te Hattem met daarbij 87 volmachten uit 2012;
19. De zienswijze (kenmerknummer 278203 en dagtekening 20 maart 2017) is ingediend door de bewoners van vier adressen XXXXX te Hattem.

Samenvatting en beantwoording zienswijzen

1. 1. Agrarische Natuur Verenigingen Camperland en Veluwe IJsselzoom

De agrarische natuur verenigingen (ANV) heeft bezwaar tegen de plaatsing van de windmolens op de geplande locatie en voert hiervoor de volgende punten aan:

1. Weidevogels

Indiener schat in dat bij een aantal boeren in de omgeving van het windmolenpark de weidevogels helemaal verdwijnen door het windmolenpark. Indiener verwijst daarbij naar een onderzoek door Alterra naar het effect van windmolens op broedende vogels. Hieruit blijkt dat windmolens een verstorende werking hebben.

Reactie bevoegd gezag:

Voor het effect op onder meer broedende vogels is een ecologisch onderzoek uitgevoerd (zie ook MER). Mede naar aanleiding van deze zienswijze is een aanvullend onderzoek (Altenburg & Wymenga (A&W) rapport 2334) naar de mortaliteit (aanvaringsslachtoffers) van vogels door de windmolens uitgevoerd. De conclusie hiervan is dat de verwachte mortaliteit van de getoetste vogelsoorten ver onder de 1%-norm blijft waardoor de gunstige staat van instandhouding niet in gevaar komt. Dit onderzoek is niet eerder uitgevoerd omdat er tot 1-1-2017 een algemene vrijstelling van de Flora en Fauna wet voor windmolens gold. Het aanvullende onderzoek wordt bij de toelichting van het bestemmingsplan gevoegd.

Verder kunnen tijdens de aanleg van het park verstorende effecten optreden op broedende vogels. In dit kader worden mitigerende maatregelen getroffen. Door het treffen van mitigerende maatregelen kunnen mogelijke negatieve effecten grotendeels worden voorkomen. Het gaat dan om het ongeschikt maken van het plangebied voor broedvogels en door de werkzaamheden te starten voor aanvang van het broedseizoen, om te voorkomen dat broedvogels zich vestigen op de beoogde locatie voor de windmolens. Daarnaast kan lichtuitstraling tijdens de aanleg worden voorkomen door alleen bij daglicht te werken en kunnen eventueel (tijdelijk) af te dammen watergangen indien nodig worden leeggevoerd.

2. Zeldzame vogels langs de IJssel

Indiener voorziet problemen voor de bij de IJssel foeragerende (zeldzame) vogels. Vooral omdat de windmolens in de aanvliegroute naar de foerageerplekken aan de IJssel staan.

Reactie bevoegd gezag:

Zoals blijkt uit het ecologisch onderzoek uitgevoerd in het kader van het milieueffectrapport en de vergunning Wet natuurbescherming kan worden gesteld dat er geen significant negatieve effecten zijn op instandhoudingsdoelstellingen van soorten die voorkomen in het Natura 2000-gebied Rijntakken.

Bovendien heeft een actualisatie van het onderzoek plaatsgevonden; Passende beoordeling Hattemerbroek: aanvulling effectbeoordeling Natura 2000 Rijntakken. Uit deze actualisatie blijkt dat voor de voorkomende niet broedvogels toendrarietgans, brandgans, goudplevier kleine zwaan, wilde zwaan, kolgans, grauwe gans en smient significant negatieve gevolgen op bijbehorende instandhoudingsdoelen als gevolg van het windmolenpark Hattemerbroek kunnen worden uitgesloten, ook in cumulatie met andere projecten.

Mede naar aanleiding van deze zienswijze is er een aanvullend onderzoek naar mortaliteit onder vogels uitgevoerd zoals onder punt 1. beschreven. Per soort is daarin een inschatting gegeven van de verwachte orde grootte van het jaarlijkse aantal slachtoffers.

3. Algemene toetsing aan beschermde soorten

Indiener vindt het een omissie dat niet getoetst is aan de bepalingen van de soortenbescherming. Daarmee bedoelen zij de beschermde soorten in de directe en de indirecte omgeving van het plangebied (dus niet alleen Natura 2000-gebieden). Hierbij gaat het ook om de bijdrage die het plangebied levert aan het behalen van de instandhoudingsdoelen van deze soorten.

Reactie bevoegd gezag:

In de passende beoordeling, welke onderdeel is van de vergunningaanvraag, is specifiek getoetst aan soortenbescherming en instandhoudingsdoelstellingen. Mede naar aanleiding van de constatering in deze zienswijze is een aanvullend onderzoek naar de van effecten op soorten uitgevoerd (A&W-rapport 2334). Hieruit blijkt dat voor een aantal vogelsoorten mogelijke aanvaringsslachtoffers zullen optreden. Voor al deze soorten geldt dat de verwachte mortaliteit ver onder de 1%-norm blijft en kan met zekerheid worden gezegd dat geen sprake is van aantasting van de gunstige staat van instandhouding.

4. Compensatieopdracht rode lijst soorten

Indiener geeft aan dat uit door de overheid erkend onderzoek blijkt dat windmolens (zoals gepland) een verstoringsgrens van ruim 800 meter hebben. Hiermee is binnen de grens van 800 meter rond iedere molen een compensatieopdracht voor aanwezige rode lijst vogels en dieren. Officiële tellingen hiervan zijn beschikbaar. De provinciale regelgeving is hierop van toepassing. Het is de indiener niet duidelijk of aan deze verplichting is voldaan of dat sprake is van een financiële compensatie.

Reactie bevoegd gezag:

In het geval van Windmolenpark Hattemerbroek bestaat geen aanleiding voor compensatie van areaal natuurgebied of verlies aan kwaliteit binnen natuurgebied. Provinciale regels voor compensatie zijn alleen van toepassing op gebieden die deel uitmaken van het Gelders Natuur Netwerk (GNN). Het plangebied en omgeving behoren daar niet toe. Ontheffing van de Wet Natuurbescherming is niet nodig, omdat geen zodanige verstoring of aantasting van leefgebied van beschermde soorten plaatsvindt. Om die reden is in het bestemmingsplan geen informatie opgenomen over compensatie.

5. Landschappelijk

Het plangebied is onderdeel van het Nationaal landschap IJsseldelta. De weidsheid (en daarmee weidevogelhabitat) wordt door de ontwikkeling van de windmolens bedreigd. Niet alleen door het zicht hierop van kilometers afstand, maar ook voor de weidevogels die geen deel uitmaken van de door de overheid gehanteerde rode lijst.

Reactie bevoegd gezag:

Een gevoel van verstoring van het zicht op het landschap kan met alle onderzoeken niet worden weggehaald. Wel is in het MER een landschappelijke beoordeling opgenomen waarin de landschappelijke inpassing voldoende onderbouwd is. Verder is de verstoring op (weide)vogels beschreven in het MER en de aanvullende effectbeoordeling uitgevoerd in oktober 2016.

Het Nationaal Landschap IJsseldelta strekt zich uit aan de oostzijde van de IJssel en wordt aan de westzijde begrensd door de IJssel. Het plangebied bevindt zich niet in dit Nationaal Landschap.

1. 2. GGD Noord- en Oost-Gelderland / GGD IJsselland

De GGD NOG geeft in haar zienswijze aanbevelingen en verzoekt deze over te nemen. Zo wordt volgens hen invulling gegeven aan de uitgangspunten vanuit het MER en het draagvlak voor realisatie in de omgeving vergroot. De GGD NOG heeft hiervoor overleg gehad met de GGD IJsselland die de inhoud van de reactie onderschrijft.

1. Afwijkingsbevoegdheid

Het ontwerpbestemmingsplan lijkt in 4.3 nog wel een 10% afwijkingsruimte op de afmetingen van de molens mogelijk te maken, terwijl de reactienota dit juist uitsluit. De GGD adviseert alsnog deze afwijkmogelijkheid te verwijderen, omdat deze effecten kan hebben op de geluidsemissie en de slagschaduw.

Reactie bevoegd gezag:

Het afwijken van de bouwregels zoals genoemd in artikel 4.3 betreft slechts de leden 4.2.2 en 4.2.3. De afmetingen van de molens staan in 4.2.1 en de afwijkingsruimte is daarop dus niet van toepassing.

2. Geluid – vastleggen lagere normen

De L_{den} en L_{night} zoals genoemd in het ontwerpbesluit omgevingsvergunning voldoen aan het Activiteitenbesluit. In het ontwerpbestemmingsplan en de bijbehorende stukken is aangegeven dat de geluidsbelasting lager is dan de normen en dat dit gunstig is voor de omwonenden. Het voorkeursalternatief (vka) uit het MER geeft de maximale geluideffecten weer, die geborgd zouden worden in de omgevingsvergunning. Indiener adviseert nu dan ook om de lagere geluidsbelasting als zodanig vast te leggen.

Reactie bevoegd gezag:

Het akoestisch onderzoek is opgesteld om te onderzoeken of het plan voldoet aan de wettelijke norm. Uit dit onderzoek blijkt dat geluidsbelasting onder de wettelijke norm blijft. De gemeenteraad heeft het MER akkoord bevonden en daarbij (vooruitlopend op de ruimtelijke procedure) bepaald dat de milieueffecten die behoren bij het voorkeursalternatief worden beschouwd als de maximaal toegestane milieueffecten, zoals in het bestemmingsplan is beschreven. In het bestemmingsplan zijn tabellen opgenomen waarmee inzichtelijk wordt gemaakt wat de maximale geluidniveaus L_{den} en L_{night} zijn die ter plaatse van gevoelige objecten op grond van dat raadsbesluit toelaatbaar zijn. Hieruit blijkt dat ter plaatse van woningen van derden geluidniveaus L_{night} voorkomen van 25 tot 36 dB, afhankelijk van de afstand tot het windmolenpark. Op de woningen van de grondeigenaren komt het geluidsniveau tot 38 dB. Het is niet uitgesloten dat gedurende een jaar in bepaalde nachten, bij bepaalde weersomstandigheden, de geluidwaarden L_{night} als gevolg van de windmolens het heersende achtergrondgeluidniveau in de nacht overschrijden. Er is echter geen aanleiding tot het treffen van stilstandsmaatregelen om de geluidniveaus te reduceren. De geluidniveaus L_{night} zijn immers ruimschoots beneden de grenswaarde van 41 dB L_{night} waardoor de kans op hinder kleiner is dan op grond van de regelgeving reeds bij AMvB (Activiteitenbesluit) is toegestaan. In het akoestisch onderzoek bij de ontwerp omgevingsvergunning zijn de geluidcontouren van de onder- en bovenvarianten weergegeven. Zoals blijkt uit de berekening ligt er in beide varianten en de referentiesituatie geen woningen of andere geluidsgevoelige objecten of terreinen binnen de 41 dB L_{night} en de 47 dB L_{den} -contour. Het akoestisch onderzoek hoort onlosmakelijk als bijlage bij de ontwerp beschikking omgevingsvergunning. Daarmee is de lagere geluidsbelasting geborgd.

3. Geluid – mitigerende maatregelen

De toelichting bij de aanvraag geeft aan dat mogelijk windmolens worden gebouwd met een geluidrange hoger dan wat het VKA toestaat. Indiener heeft een voorkeur voor

windmolens waarbij dit niet aan de orde is. Wanneer dat niet mogelijk blijkt, adviseert indiener om de mitigerende maatregelen af te stemmen op het maximum vanuit het VKA.

Reactie bevoegd gezag:

Zoals in de toelichting van de omgevingsvergunningaanvraag beschreven staat, kunnen op grond van de omgevingsvergunningaanvraag de geluidniveaus van het windmolenpark in de omgeving niet hoger zijn dan het maximum beschreven in deze toelichting. Via de omgevingsvergunningaanvraag en bijbehorende akoestisch onderzoek is deze afspraak in de omgevingsvergunning geborgd. Op basis van de omgevingsvergunning kan geen windmolen worden gebouwd met geluidniveaus die de bovenzijde van de range aan geluideffecten overstijgt.

4. Slagschaduw

Het ontwerpbesluit omgevingsvergunning voldoet ook aan het Activiteitenbesluit m.b.t. slagschaduw. Extra maatregelen voor hinder door omwonenden zijn niet getroffen. Voor de vleermuizen zijn specifieke gebruiksregels opgenomen met betrekking tot een stilstandvoorziening onder specifieke condities. Indiener adviseert een vergelijkbare voorziening op te nemen voor de maanden juli en augustus als de omwonenden buiten zitten. Voor warme zomerdagen zonder veel wind, adviseert indiener een extra stilstandvoorziening op te nemen vanaf een half uur voor zonsondergang.

Reactie bevoegd gezag:

Om te zorgen dat de wettelijke norm voor slagschaduw niet wordt overschreden, wordt een automatische stilstandvoorziening toegepast waarmee ter plaatse van deze woningen aan de norm wordt voldaan. Deze stilstandvoorziening is verplicht op basis van het activiteitenbesluit en het is daarom niet nodig dit ook nog in de regels van het bestemmingsplan op te nemen.

1. 3. Dorpsoverleg Hattemerbroek met daarbij 336 ondertekende verklaringen uit 2014.

Er zijn 336 ondertekende verklaringen tegen de bouw van windmolens in Hattemerbroek opgehaald bij een handtekeningenactie tegen het windmolenpark in november 2014. Deze handtekeningen zijn tijdens een insprekbijdrage bij de raadscommissie Ruimte en Grond van 3 december 2014 overhandigd.

1. Draagvlak

Indiener geeft aan dat hij nog steeds geen draagvlak voor het plan voor de windmolens ziet. En betreurt het dat hiernaar geen onderzoek is gedaan.

Reactie bevoegd gezag:

In mei 2015 heeft de gemeenteraad het besluit genomen om de voorkeursvariant uit te werken in een ontwerp bestemmingsplan. In die overweging heeft zij het algemeen belang van de realisatie van de vierwindmolens afgewogen tegen de 336 ondertekende verklaringen tegen het windmolenpark en de 156 volmachten voor de ondertekenaars van de zienswijzen. Het algemeen belang is het belang van de transitie naar een duurzame, hernieuwbare energievoorziening. Bij de vaststelling van een bestemmingsplan heeft de raad beleidsvrijheid om bestemmingen aan te wijzen en regels te geven die de raad uit een oogpunt van een goede ruimtelijke ordening nodig acht.

2. Alternatieve oplossingen

Indiener geeft aan andere alternatieven voor de opwekking van windenergie interessanter te achten. Hij noemt hierbij wind op zee en Sheerwind (grote windtrechters, waar de molen in zit). Deze geven geen slagschaduw en zijn minder hoog.

Reactie bevoegd gezag:

Windenergie is in Nederland één van de goedkoopste manieren om duurzame energie op te wekken. Door middel van de subsidieregeling Duurzame Energieproductie (SDE+) stimuleert het ministerie van Economische Zaken de ontwikkeling van een duurzame energievoorziening, op land en in zee. Voor beiden heeft het Rijk een doelstelling geformuleerd voor het jaar 2020. De SDE+ regeling maakt het voor marktpartijen en (non-profit) instellingen mogelijk om duurzame-energieprojecten op land rendabel te exploiteren. Bij Windmolenpark Hattemerbroek is gekozen voor de bewezen techniek van horizontale as-windmolens met drie rotorbladen. Technieken als de door indiener aangehaalde Sheerwind zijn op dit moment nog niet geschikt voor commerciële toepassing. Bovendien heeft de initiatiefnemer de gemeente verzocht om voor dit plan de bestemming aan te passen. Wij moeten daarom nagaan of dit plan voldoet aan een goede ruimtelijke ordening, ongeacht of er alternatieven zijn.

3. Financiële tegemoetkoming

Ieder huishouden binnen een straal van 1.500 meter van de molens krijgt een tegemoetkoming van 400 euro per jaar gedurende de looptijd van het project. Indiener vindt het een sympathiekere gedachte dat ieder huishouden het bedrag in één keer uitgekeerd krijgt, zodat zij ervoor kunnen kiezen om in het eerste of tweede jaar een zonne-energiesysteem te laten plaatsen ter waarde van het ontvangen bedrag.

Reactie bevoegd gezag:

De jaarlijkse financiële vergoeding aan elk huishouden binnen een straal van 1.500 meter is gekoppeld aan de jaarlijkse opbrengsten van het windmolenpark, dat is de reden dat de vergoeding niet in één keer uitgekeerd kan worden.

4. Beheer fonds

De indiener vraagt hoe de tegemoetkoming van het fonds geregeld wordt en wie/ wat dit fonds gaat beheren.

Reactie bevoegd gezag:

In het kader van financiële participatie zijn met de initiatiefnemer afspraken gemaakt die zijn opgenomen in de anterieure overeenkomst. Er is jaarlijks een tegemoetkoming voor omwonenden binnen een straal van 1.500 meter van het windmolenpark. Adressen en gegevens worden door initiatiefnemer geïnventariseerd. De uitkering van de tegemoetkoming vindt plaats door de initiatiefnemer. Daarnaast wordt binnen 3 maanden na aanvang van de fundatiewerkzaamheden een duurzaamheidsfonds ingesteld. De initiatiefnemer betaalt € 0,001 (0,1 eurocent) per aan het openbare elektriciteitsnet door het windmolenpark geleverde kWh, aan het duurzaamheidsfonds met een maximum van € 24.000,- . Over onder meer de juridische structuur van het fonds, de werking van het fonds, de inhoud van de statuten, de samenstelling van het bestuur en het uitoefenen van toezicht op het bestuur, worden nadere afspraken gemaakt, die in een separate overeenkomst worden neergelegd. Het is de bedoeling dat afgevaardigden van gemeente, inwoners en initiatiefnemer gezamenlijk besluiten over de besteding van de gelden uit het fonds.

5. Waardedaling woningen

Het is nog niet duidelijk welke type windmolen exact gebouwd gaat worden. Wel geven de getoonde visualisaties een beeld van de impact van de vier molens. De indiener

verwacht in dat licht dan ook een waardedaling van de woningen in de omgeving en brengt deze nadrukkelijk onder de aandacht.

Reactie bevoegd gezag:

Dit punt wordt ter kennisgeving aangenomen. De indiener kan – bij verwachte waardedaling van de woning – een verzoek om planschade indienen. Dit recht is opgenomen in hoofdstuk 6 van de Wet ruimtelijke ordening. De gemeente Oldebroek biedt op haar website de mogelijkheid om online planschadevergoeding aan te vragen (www.oldebroek.nl > inwoners > Bouwen en verbouwen > ruimtelijke plannen > planschade, schadevergoeding)

6. Geluid

Windmolens blijken ook bij relatieve lage geluidniveaus (onder de grenswaarden) hinder te veroorzaken die kunnen leiden tot slaapverstoring en stress. Daarnaast bepalen ook niet-akoestische aspecten (bijv. zichtbaarheid molens) of en in welke mate (geluid)hinder wordt ondervonden. Indiener vindt dergelijke aspecten onderbelicht.

Reactie bevoegd gezag:

Het klopt dat ook onder de grenswaarden hinder ondervonden kan worden. Deze hinder is echter op een verantwoorde manier voldoende beperkt door de huidige norm. Bij de totstandkoming van de norm is erkend dat gemiddeld 9 procent van de bewoners van woningen die op de normgrens belast zijn met windmolenmolengeluid ernstig wordt gehinderd. Dat is ook in lijn met de toelichting in 2009 van de toenmalige minister van VROM op de ontwerp-norm voor molenwindmolengeluid. Dit is een beleidskeuze geweest waarbij de verschillende belangen zijn afgewogen. Het aspect geluidhinder vormt een belangrijk onderdeel van de milieueffectrapportage en de toelichting op het bestemmingsplan. Naast geluidhinder is ook uitgebreid ingegaan op andere vormen van hinder, zoals slagschaduw en visuele hinder.

7. Ontwikkelingen knooppunt Hattemerbroek

Rond het knooppunt Hattemerbroek zijn in de afgelopen jaren veel ruimtelijke ontwikkelingen geweest. De cumulatieve effecten voor direct omwonenden van Hattemerbroek zijn groot. Indiener vraagt deze ook te betrekken bij de besluitvorming van de het bestemmingsplan voor de windmolens.

Reactie bevoegd gezag:

Voor zover cumulatie optreedt met effecten van overige ruimtelijke ontwikkelingen of van overige activiteiten is daar per sectoraal aspect, zoals geluid, aandacht aan besteed in het bestemmingsplan en de vergunningaanvragen. In zoverre zijn cumulatieve effecten bij de besluitvorming betrokken. Aangenomen wordt dat de indiener bedoelt te zeggen dat de kwaliteit van de leefomgeving voor inwoners van en omwonenden van Hattemerbroek onder druk staat als gevolg van diverse ruimtelijke ontwikkelingen waaronder de beoogde windmolens. Om die reden is gedetailleerd onderzoek gedaan naar de ruimtelijke milieueffecten van het windmolenpark. Uit de onderzoeken die ten grondslag liggen aan het plan wordt geconcludeerd dat als gevolg van de windmolens geen onaanvaardbare verslechtering optreedt van het woon- en leefklimaat ter plaatse van woningen van derden.

1. 4. De bewoner van het adres XXXXX te Hattem

Indiener geeft aan niet bij de inloopavond van het windmolenpark aanwezig te kunnen zijn in verband met andere verplichtingen. Hij heeft een e-mail gestuurd en stuurt nu een officiële zienswijze.

1. Trekvogelgebied NO-punt Veluwe

Indiener geeft aan tegen het plaatsen van de windmolens in het plangebied te zijn, in verband met de waarde van dit gebied als bijzonder oud en veelbevlogen trekvogelgebied. Indiener verwijst naar verschillende onderzoeksrapporten (SOVON, A&W en Alterra), waarin aangegeven is dat de locatiekeuze van windmolens de belangrijkste factor is in relatie tot de effecten op vogelpopulaties. Voor de directe effecten, slachtoffers, bestaat een nauwe relatie met de soorten die in het gebied aanwezig zijn. Daarnaast verwijst indiener naar de indirecte effecten, doordat vogels de omgeving van de windmolens gaan mijden. Hierdoor kan geschikt leefgebied voor de vogels niet gebruikt worden. Hierdoor gaat het verloren voor de betreffende soort. Verder gaat indiener uitgebreid in op de inhoud van de onderzoeken en de daarin genoemde resultaten.

Reactie bevoegd gezag:

De instandhoudingsdoelstellingen komen door het windmolenpark niet in gevaar. Het MER, de passende beoordeling (18-10-2016 RHDHV), passende beoordeling Hattermerbroek: aanvulling effectbeoordeling Natura 2000 Rijntakken en de na ontwerp uitgevoerde aanvullende toetsing (A&W-rapport 2334) bieden hiervoor voldoende zekerheid.

2. Landschappelijke inpassing

Indiener is tegen het plaatsen van windmolens in het plangebied vanwege de landschappelijke waarde van dit gebied. Het plangebied maakt deel uit van een nationaal landschap. Windmolens passen niet in natuurgebieden en/of waardevolle cultuurhistorische en landschappelijk gebieden, ze zijn hierin een storend element.

Reactie bevoegd gezag:

In het MER is aangetoond dat het plan inderdaad van invloed is op (de beleving van) het landschap. De windmolens zijn, in verband met hun omvang, landschap overstijgend. In het MER is een uitgebreide beschrijving opgenomen van de effecten van het windmolenpark op het landschap.

3. Gebruik maken lokale en regionale kennis

Indiener adviseert om gebruik te maken van lokale en regionale vogelwerkgroepen en andere soortenorganisaties. Wellicht dat deze organisaties wezenlijke data aan kunnen vullen die nu nog niet in de stukken zijn meegewogen.

Reactie bevoegd gezag:

Het MER, de passende beoordeling en bijbehorende onderzoeken geven informatie over de effecten op vogels en vleermuizen. In de passende beoordeling is gebruik gemaakt van gegevens afkomstig van SOVON. In de aanvullende notitie zijn actuele gegevens betrokken. Voor aanvulling van data vanuit lokale en regionale vogelwerkgroepen is daarom geen noodzaak. Mede naar aanleiding van deze zienswijze is een aanvullend onderzoek (Altenburg & Wymenga (A&W) rapport 2334) naar de mortaliteit (aanvaringsslachtoffers) van vogels door de windmolens uitgevoerd. De conclusie hiervan is dat de verwachte mortaliteit van de getoetste vogelsoorten ver onder de 1%-norm blijft waardoor de gunstige staat van instandhouding niet in gevaar komt. Dit onderzoek is niet eerder uitgevoerd omdat er tot 1-1-2017 een algemene vrijstelling van de Flora en Fauna wet voor windmolens gold. Het aanvullende onderzoek wordt bij de toelichting van het bestemmingsplan gevoegd.

1. 5. de bewoner van het adres XXXXX te Hattemerbroek

1. Draagvlak

Indiener geeft aan dat hij nog steeds geen draagvlak voor het plan voor de windmolens ziet. En betreurt het dat hiernaar geen onderzoek is gedaan.

Reactie bevoegd gezag:

In mei 2015 heeft de gemeenteraad het besluit genomen om de voorkeursvariant uit te werken in een ontwerp bestemmingsplan. In die overweging heeft zij het algemeen belang van de realisatie van de vier windmolens afgewogen tegen de 336 ondertekende verklaringen tegen het windmolenpark en de 156 volmachten voor de ondertekenaars van de zienswijzen. Het algemeen belang is het belang van de transitie naar een duurzame, hernieuwbare energievoorziening. Bij de vaststelling van een bestemmingsplan heeft de raad beleidsvrijheid om bestemmingen aan te wijzen en regels te geven die de raad uit een oogpunt van een goede ruimtelijke ordening nodig acht.

2. Alternatieve oplossingen

Indiener geeft aan andere alternatieven voor de opwekking van windenergie interessanter te achten. Hij noemt hierbij Sheerwind (grote windtrechters, waar de molen in zit). Deze geven geen slagschaduw en zijn minder hoog.

Reactie bevoegd gezag:

Zie reactie onder zienswijze 3 punt 2.

1. 6. de bewoners van twee adressen XXXXX te Hattem

De indiener verwijst naar zijn eerdere reacties op de plannen en dat deze onverkort van toepassing blijven en geacht wordt ingebracht te zijn in de procedure. In de zienswijze gaat indiener verder in op nieuwe feiten en inzichten.

Reactie bevoegd gezag:

Het verwijzen naar eerdere reacties op de plannen is niet mogelijk. Deze reacties moeten altijd in de context van dat bepaalde moment worden gezien. Als voorbeeld, een inspraakbijdrage in een commissievergadering kan betrekking hebben gehad op het voorgestelde besluit, het plan of de onderzoeken en doet op dat moment zijn werk in de politieke arena. Op dat moment vindt dan ook een belangenafweging plaats waarover een besluit valt. Andere reacties zijn wellicht eerder mondeling of schriftelijk beantwoord. Uiteindelijk heeft dit geleid tot het plan zoals het nu is en ter inzage heeft gelegen.

1. Aantasting landschap

Indiener heeft de nieuwe computer visualisaties gezien. Deze geven volgens indiener een beeld van hoe ver en diepgaand landschappen worden beschadigd door de windmolens. De m.e.r. moet volgens indiener hierom opnieuw worden gedaan. Het MER gaf al aan dat het landschap negatief wordt beïnvloed, met deze nieuwe feiten. Indiener verwacht dat het niet opnieuw uitvoeren van de m.e.r. zeker leidt tot een procedure om het huidige MER ongeldig te verklaren.

Reactie bevoegd gezag:

De nieuwe visualisaties, de 3D animatie, is door de gemeente opgesteld om een realistische weergave van de toekomstige situatie te geven. Het is mogelijk dat de nieuwe fotovisualisaties anders zijn dan de visualisaties in de MER. Dit betekent echter niet dat de visualisaties niet kloppen en overnieuw gedaan moeten worden. In dit kader is daarom geen aanleiding om de MER te herzien.

2. Alternatieve oplossingen

Indiener geeft aan dat wind op zee financieel zeer concurrerend is, waardoor de noodzaak om op land waardevolle landschappen op te offeren er niet meer is. Wind op land wordt nutteloos door de economische haalbaarheid van wind op zee.

Reactie bevoegd gezag:

Het klopt dat wind op zee financieel concurrerend is met wind op land. Dat betekent echter niet dat wind op land niet meer mogelijk, of nodig, is naast wind op zee. Met alleen wind op zee worden de doelstellingen niet gehaald. Daarvoor hebben we hebben alle vormen van energieopwekking nodig. Bovendien heeft het besluit en de bijbehorende bestemmingsplan-wijziging betrekking op het aangevraagde. In dit geval is dat de plaatsing van windmolens in het genoemde plangebied. De economische uitvoerbaarheid van het plan wordt aangetoond bij het bestemmingsplan, dit staat los van de realisatie van wind op zee.

3. Kosten-baten

In het verleden veelvuldig de vraag gesteld of het offer dat de gemeente van de burgers vraagt; lokaal de waardevernietiging van de woonomgeving en landelijk de SDE subsidie die alle huishoudens moeten opbrengen, wel opweegt tegen de baten. De indiener vindt vooral de baten nog niet duidelijk genoeg verantwoord. Hij gaat daarbij specifiek in op de daadwerkelijke opbrengst in relatie tot de gebruikte windgegevens, de stand van de molens ten opzichte van elkaar en de indirecte gevolgen op de CO₂ emissie (standby staan kolencentrales bij fluctuaties in wind en zon).

Reactie bevoegd gezag:

In het milieueffectrapport zijn verschillende alternatieven onderzocht. Hierbij zijn de negatieve milieueffecten (kosten) en de positieve effecten afgewogen om uiteindelijk te bepalen welk alternatief de voorkeur geniet. Er is geen reden om te twijfelen aan de gebruikte windgegevens, waarbij ook de stand van de molens ten opzichte van elkaar is meegenomen. Kolencentrales voorzien op dit moment nog in de Nederlandse elektriciteitsbehoefte. Het windmolenpark levert een bijdrage in de vermindering van de CO₂ uitstoot doordat er minder elektriciteit uit fossiele bronnen wordt opgewekt. Naast CO₂ emissie worden ook overige emissies vermeden bij windenergie, zoals NO_x, SO₂, zuureenheden en fijn stof.

4. Piekvermogen

Indiener heeft het idee dat het windmolenpark niet meer het middel is om het doel (opwekking duurzame energie) mogelijk te maken, maar dat de realisatie van de windmolens het doel is geworden. Hij noemt daarbij dat het geïnstalleerde vermogen het piekvermogen is dat in de meeste gevallen niet wordt behaald. De burgers wordt volgens indiener een te rooskleurig beeld voorgesteld.

Reactie bevoegd gezag:

Het klopt dat het geïnstalleerde vermogen niet het enige element is dat bepalend is voor de opbrengst. Daarom is in het milieueffectrapport ook een berekening gemaakt van de geschatte energieopbrengst per jaar, naast het vermelden van het opgestelde vermogen. Bij het opwekken van energie door middel van wind (en ook zon) is de opbrengst afhankelijk van de hoeveelheid wind (of zon). Dit is niet voorspelbaar. Het aantal MW's per molen is inderdaad een piekvermogen. In het MER is bij basisalternatief 2, 4 windmolens, 12MW opgesteld vermogen, energieopbrengst 40.738 MWh/jaar, vergelijkbaar met het elektriciteitsverbruik van afgerond 14.000 huishoudens aangegeven.

5. Veiligheid - defensie

Indiener vermoedt dat defensie onder druk is gezet om geen bezwaar te uiten over de verminderde zichtbaarheid van de strategische bruggen. Indiener gaat defensie er bovendien op wijzen dat de windmolens een verstoring geven van de radarbeelden, zoals volgens hem uit de stukken op te maken is. Het veiligheidsverlies vanwege de windmolens weegt volgens indiener niet op tegen de geringe opbrengst.

Reactie bevoegd gezag:

Op basis van het radarverstoringsonderzoek uitgevoerd door TNO heeft het Ministerie van Defensie aangegeven geen bezwaar te hebben tegen de bouw van het windmolenpark. Er is dan ook geen sprake van een veiligheidsverlies in relatie tot de radar. De opmerking van de indiener wordt ter kennisgeving aan genomen.

6. Veiligheid – N50

Daarnaast geeft indiener aan ook veiligheidsrisico's te zien voor het wegverkeer op de N50. Indiener noemt daarbij specifiek slagschaduw/schitteringen en loskomende molenbladen.

Reactie bevoegd gezag:

De windmolens worden voorzien van een coating om lichtschittering te voorkomen. Verder voldoen de molens aan de 'Beleidsregel voor het plaatsen van windmolens op, in of over rijkswater-staatwerken' waardoor eventuele risico's voor het wegverkeer verwaarloosbaar zijn.

7. Andere overheidsprojecten

De molens zijn strijdig met andere projecten van de overheid "ruimte voor de rivier", Natura 2000, en de ecologische hoofdstructuur. De overheid toont volgens indiener gebrek aan respect voor burger en kwaliteit van de leefomgeving, om te sjoemelen met normen. Indiener noemt daarbij het aanpassen van wetten en normen (geluid) en het inperken van inspraak.

Reactie bevoegd gezag:

In de passende beoordeling en aanvulling zijn de effecten op de instandhoudingsdoelen voor Natura 2000-gebieden beoordeeld. Er is geen sprake van significante negatieve effecten zodat een vergunning verleend kan worden.

Zoals ook uit het rapport NIMBY (Not In My BackYard) van de gemeentelijke ombudsman blijkt, was en is bij dit project voldoende gelegenheid geboden om in te spreken en zijn of haar mening kenbaar te maken. Van het inperken van inspraak is geen sprake.

Wetswijzigingen kennen in de Nederlandse democratie een zorgvuldig proces. De wetswijzigingen voor aanpassingen van geluidsnormen vinden landelijk en alleen na zorgvuldige afweging plaats.

De overige punten worden ter kennisgeving aangenomen.

8. Hinder omwonenden

Uit de MER blijkt een aantal bewoners ernstige hinder te gaan ondervinden. Indiener geeft aan het immoreel te vinden dat de gezondheid van deze burgers opgeofferd wordt voor iets dat nagenoeg geen voordeel oplevert (uitsluitend subsidie voor de exploitant, het milieu en klimaat schieten er nauwelijks iets mee op). Indiener vindt het plan in strijd met de internationale wetten die van toepassing zijn, met name de rechten van de mens, die een burger beschermen tegen een onrechtvaardige overheid.

Reactie bevoegd gezag:

Het is onvermijdelijk dat de exploitatie van vier windmolens leidt tot een toename van de geluidsbelasting in de omgeving. Het plan voldoet echter aan alle wettelijke normen ten

aanzien van hinder. In de totstandkoming van deze normen zijn verschillende belangen afgewogen. Het klopt dat ook onder de grenswaarden hinder ondervonden kan worden. Deze hinder is echter op een verantwoorde manier voldoende beperkt door de huidige norm. Bij de totstandkoming van de norm is erkent dat gemiddeld 9 procent van de bewoners van woningen die op de normgrens belast zijn met windmolengeluid ernstig worden gehinderd. Dat is ook in lijn met de toelichting in 2009 van de toenmalige minister van VROM op de ontwerp-norm voor windmolengeluid. Dit is een beleidskeuze geweest waarbij de verschillende belangen zijn afgewogen. Het aspect geluidhinder vormt een belangrijk onderdeel van de milieueffectrapportage en de toelichting op het bestemmingsplan. Naast geluidhinder is ook uitgebreid ingegaan op andere vormen van hinder, zoals slagschaduw en visuele hinder. De bijdrage aan de landelijke, provinciale en lokale klimaatdoelen is evident.

9. Verhouding burgers - initiatiefnemer

Indiener heeft het gevoel dat de gemeente de belangen van de initiatiefnemer voorop stelt aan die van de andere inwoners van de gemeente. Hij ervaart een onrechtvaardige situatie met groot machtsverschil en voelt zich tweederangsburger.

Reactie bevoegd gezag:

De gemeente voert een zo zorgvuldig mogelijke procedure bij de totstandkoming van het bestemmingsplan. In dat kader heeft de gemeenteraad in mei 2015 besloten om de voorkeursvariant uit te werken in een ontwerp bestemmingsplan. In die overweging heeft zij het algemeen belang van de realisatie van de vier windmolens afgewogen tegen de 336 ondertekende verklaringen tegen het windmolenpark en de 156 volmachten voor de ondertekenaars van de zienswijzen. Het algemeen belang is het belang van de transitie naar een duurzame, hernieuwbare energievoorziening. De afweging tussen algemeen belang en het nadelig effect op de woon- en leefomgeving moet de gemeenteraad voor vaststelling van dit ontwerp bestemmingsplan opnieuw maken.

10. Inspraak

Indiener heeft het gevoel dat de gemeente bewust de lokale inspraak in Hattem en Kampen heeft omzeild door het windmolenpark op de grens met beide gemeenten te plaatsen. Indiener vindt dat ook de inwoners van deze gemeenten de kans voor inspraak geboden moet worden, niet alleen de burgers van de gemeente Oldebroek. Iedereen heeft dezelfde rechten.

Reactie bevoegd gezag:

Van de terinzagelegging van het ontwerpbestemmingsplan zijn alle omwonenden en belanghebbenden schriftelijk geïnformeerd. Het betreft circa 280 woonadressen in de gemeenten Hattem, Kampen en Oldebroek. Naast de reguliere publicaties (website, Staatscourant, etc.) is aanvullend een volledige pagina met informatie over het windmolenpark en de terinzagelegging van het bestemmingsplan begin februari 2017 verschenen in drie verschillende huis aan huis couranten in de gemeenten Kampen, Hattem en Oldebroek.

De inbreng van zienswijzen op betreffende besluiten staat open voor een ieder, ook voor de inwoners van de gemeenten Hattem en Kampen. Vanuit deze gemeenten zijn ook daadwerkelijk zienswijzen ontvangen. Hiermee geven wij nadrukkelijk aan dat de rechten van iedereen gelijk zijn.

11. Economische haalbaarheid

Indiener vindt wind op land zinloos, omdat het op zee altijd harder waait. Wind op zee is dus economisch haalbaar. Hij refereert hierbij naar een recente studie van het instituut Clingendael.

Reactie bevoegd gezag:

Het klopt dat wind op zee economisch haalbaar is. Dat betekent echter niet dat wind op land niet meer mogelijk, of nodig, is naast wind op zee. Bovendien heeft het besluit en de bijbehorende bestemmingsplanwijziging betrekking op dat wat is aangevraagd. In dit geval is dat de plaatsing van windmolens in het genoemde plangebied. De economische uitvoerbaarheid van het plan wordt aangetoond bij het bestemmingsplan, dit is onafhankelijk van de realisatie van wind op zee. molen

12. Benadelen omwonenden

Indiener vindt dat, wanneer de initiatiefnemer willens en wetens de molens een tiental meter opschuift om inspraak van burgers in te perken, deze zich schuldig aan het moedwillig benadelen van omwonenden.

Reactie bevoegd gezag:

Het ontwerp van de definitieve opstelling met een viertal windmolens is in de gehele voorbereiding diverse malen aangepast. Dit is in geen geval gedaan om inspraak van burgers in te perken. De gemeente ziet ook niet in hoe dat mogelijk zou zijn. Eenieder, ongeacht de afstand tot het windmolenpark, heeft de mogelijkheid zienswijzen in te dienen. Tot op grote afstand van het windmolenpark zijn omwonenden belanghebbend. Daarom heeft communicatie direct en via huis aan huis kranten in verschillende gemeenten plaatsgevonden. Daarnaast heeft overleg plaatsgevonden in diverse bijeenkomsten, met alle omwonenden die daarin geïnteresseerd waren. Hierdoor is geen sprake van moedwillig benadelen van omwonenden.

1. 7. Gemeente Hattem

1. Locatie windmolens

De gemeenteraad van Hattem heeft zich uitgesproken tegen een windmolenpark op de planlocatie. Het betrof voor de gemeente Hattem een drietal windmolens die samen met de vier windmolens in Oldebroek één windmolenpark vormden. De gemeente Hattem hanteert nog steeds hetzelfde standpunt.

Reactie bevoegd gezag:

Dit standpunt is bekend en wordt ter kennisgeving aan genomen.

2. Landschap

Indiener is van mening dat de windmolens door de toegestane afmetingen een stevige impact hebben op de waarneming en beleving van het landschap. De gemeenteraad van Hattem verkiest bescherming van het landschap boven het behalen van duurzaamheidswinst van de windmolens. Indiener vraagt dit standpunt mee te laten wegen in de planologische procedure.

Reactie bevoegd gezag:

Het standpunt van de gemeente Hattem is bekend. De afweging tussen bescherming van het landschap en duurzaamheidswinst heeft een plek gekregen in de afweging die in het kader van de PlanMER heeft plaatsgevonden. Naast bescherming van het landschap zijn hierin meer aspecten afgewogen, zoals de effecten op de natuur, geluid en slagschaduw. Deze afweging heeft dus een plek gevonden in de planologische procedure..

3. Bewoners gemeente Hattem

Indiener vraagt rekening te blijven houden met de belangen van meerdere bewoners van de gemeente Hattem, die directe invloed ondervinden van het windmolenpark. De

betrokken bewoners hebben recent bij de gemeente Hattem aandacht gevraagd voor o.a.:

- Het monitoren van gezondheidsaspecten van omwonenden (conform advies van de GGD);
- Onduidelijkheid over de afhandeling van planschade;
- Het ontbreken van een concreet (bouw)plan in de ontwerpvergunning;
- Het feit dat niet alle toezeggingen in de bestemmingsplantoelichting terugkomen in de planregels en dat over deze punten ook (nog) geen overeenkomst met belanghebbenden is gesloten (o.a. de 25-jarige verwijdertermijn van de molens).

Reactie bevoegd gezag:

- *Monitoring van geluidniveaus en slagschaduwduur vindt jaarlijks achteraf plaats op grond van het Activiteitenbesluit. De berekende geluidniveaus aan de hand van de daadwerkelijk meteorologische omstandigheden in het betreffende jaar zeggen echter weinig over de beleving van het geluid. Wanneer klachten optreden is het van belang dat contact wordt opgenomen met de gemeente.*
- *Bij planschade wordt aangesloten bij de wettelijke planschaderegeling zoals deze is opgenomen in de Wet ruimtelijke ordening (Wro) art. 6.1 De indiener kan – bij verwachte waardedaling van de woning – een verzoek om planschade indienen. Dit recht is opgenomen in hoofdstuk 6 van de Wet ruimtelijke ordening. De gemeente Oldebroek biedt op haar website de mogelijkheid om online planschadevergoeding aan te vragen.*
- *Voorwaarde is dat de vergunningaanvraag voldoende informatie geeft om vast te stellen dat de te bouwen windmolens aan de relevante wettelijke voorschriften voldoen (zie ook ABRvS 25 juni 2014, 201400736/1/A4). Het benoemen van de bandbreedte geeft hiervoor voldoende informatie omdat de maximale effecten zijn beschreven en getoetst.*
- *Wanneer toezeggingen niet in de regels zijn verwoord, zijn ze vastgelegd in een besluit (bestemmingsplan, vergunning) of in private overeenkomsten. Wanneer een aspect aldeel uitmaakt van de vergunning is het niet van toegevoegde waarde het ook in het bestemmingsplan op te nemen. De afspraken over financiële participatie en de termijn waarbinnen de windmolens verwijderd moeten zijn, zijn opgenomen in de anterieure overeenkomst die op 15 mei 2017 tussen gemeente en exploitant van de windmolens is gesloten.*

1. 8. Vereniging Dorpsbelangen Hattemerbroek

1. Draagvlak

De indiener geeft aan dat een meerderheid van de inwoners van Hattemerbroek tegen de komst van het Windmolenpark is. Voor het windmolenpark is dan ook geen draagvlak aanwezig.

Reactie bevoegd gezag:

In mei 2015 heeft de gemeenteraad het besluit genomen om de voorkeursvariant uit te werken in een ontwerp bestemmingsplan. In die overweging heeft zij het algemeen belang van de realisatie van de vier windmolens afgewogen tegen de 336 ondertekende verklaringen tegen het windmolenpark en de 156 volmachten voor de ondertekenaars van de zienswijzen. Het algemeen belang is het belang van de transitie naar een duurzame, hernieuwbare energievoorziening. Bij de vaststelling van een bestemmingsplan heeft de raad beleidsvrijheid om bestemmingen aan te wijzen en regels te geven die de raad uit een oogpunt van een goede ruimtelijke ordening nodig acht.

2. Wantrouwen

Indiener geeft aan het gevoel te hebben dat de gemeente Oldebroek steken heeft laten vallen en de mening en wil van de inwoners van Hattemerbroek bewust naast zich neer

te leggen. Dit gevoel van wantrouwen is gegroeid vanuit een onderzoek van de gemeentelijke ombudsman, die aangetoond heeft dat door het College de wet op de privacy is gefrustreerd door n.a.w. gegevens van ondertekenaars ter beschikking te stellen aan de initiatiefnemer.

Reactie bevoegd gezag:

De gemeente heeft excuses gemaakt voor de werkwijze destijds.

In het rapport NIMBY uit 2016 concludeert de ombudsman "Op basis van de voorhanden informatie kan de ombudsman niet concluderen dat in dit dossier het democratische proces te wensen overliet: het is de raad die besluit over het plaatsen van de windmolens. Verzoekers kregen de mogelijkheid om de rechtsbeschermingsinstrumenten te gebruiken die de wet hen toekent."

Zoals bij punt 1. beschreven gaat het hier om de afweging tussen het algemeen belang en het nadelig effect op de woon- en leefomgeving. De gemeente neemt afstand van het beeld dat het de mening en de wil van de inwoners van Hattemerbroek bewust naast zich neer legt.

3. Cumulatie en belasting op Hattemerbroek

Indiener ervaart een onevenredig zware belasting op en beschadiging van de leefbaarheid van Hattemerbroek. Dit wordt veroorzaakt door de cumulatie van effecten die individuen en het gehele dorp Hattemerbroek als zodanig al ervaren met daar bovenop het initiatief en mogelijk realiseren van het Windmolenpark Hattemerbroek.

Reactie bevoegd gezag:

Het ervaren van hinder is voor ieder persoon anders en daarom moeilijk meetbaar. Het plan van de windmolens is onderzocht voor alle relevante milieuaspecten die hinder veroorzaken. Dit is verwoord in het milieueffectrapport en eventuele aanvullende rapporten. De belasting hiervan blijft in alle gevallen, eventueel na mitigatie, onder de wettelijke normen.

1. 9. de bewoner van adres XXXXX te Hattem

Indiener geeft aan dat het ontwerpbestemmingsplan onvolledig is met hiaten, dat de aanvraag voor de omgevingsvergunning onvolledig is en verdere relevante documenten ontbreken. In de zienswijze geeft de indiener hiervop een nadere toelichting.

1. Bestemmingsplan

In het bestemmingplan zijn geen regels opgenomen voor de stilstandvoorziening voor slagschaduw, de afbraakregeling na 25 jaar, het maximaal parkvermogen van 12 MW en het niet toestaan van obstakelverlichting. Bovendien kent het plan overgangsrecht waarbij een afwijking van 10% van het bestemmingsplan van bouwhoogte, rotordiameter en tiphoogte mogelijk gemaakt wordt.

Reactie bevoegd gezag:

De stilstandvoorziening is al verplicht op basis van het activiteitenbesluit en het is daarom niet nodig dit ook in de regels van het bestemmingsplan op te nemen. De afbraakregeling is privaatrechtelijk gewaarborgd bij contract tussen initiatiefnemer en gemeente. Het parkvermogen is in de regels van het bestemmingsplan gelimiteerd tot ten hoogste 15 MW. Omdat de tiphoogte van de windmolens op grond van de bouwregels onder de 150m dient te blijven, is obstakelverlichting niet nodig en zal niet worden aangebracht omdat er geen belang of noodzaak is voor deze verlichting. Tot slot is het overgangsrecht niet van toepassing bij de windmolens die met het bestemmingsplan voor het eerst mogelijk worden gemaakt. Het afwijken van de bouwregels zoals genoemd in artikel 4.3 (10% afwijking) betreft slechts de leden lid 4.2.2 en 4.2.3. De afmetingen van

de molens staan in 4.2.1 en de afwijkingsruimte is daarmee niet van toepassing op de molens.

2. Tegenstrijdigheden met eerder genomen raadsbesluiten en/of door partijen onderling afgekomen afspraken

In eerdere besluiten is vastgelegd dat het park een vermogen krijgt van maximaal 12 MW, nu blijkt dat maximaal 14 MW ($4 * 3,5\text{MW}$) wordt overwogen.

De raad heeft in een eerder stadium aan het college opgedragen om bij aanvang van de ontwerpfase een 2de zgn. anterieure overeenkomst met de exploitant af te sluiten. Deze 2de anterieure overeenkomst zit niet bij de stukken en is relevant voor omwonenden en belanghebbenden. Het hoort daarom bij het ter visie liggende ontwerp. Tijdens de bijeenkomst van 13 februari jl. werd aangegeven dat de anterieure overeenkomst op dat moment nog niet beschikbaar was.

Reactie bevoegd gezag:

Door moderne technieken kunnen de windmolens van eenzelfde hoogte inmiddels meer vermogen leveren dan oudere molens. Uit het MER blijkt dat de effecten hiervan niet groter worden voor de omgeving.

Een anterieure overeenkomst wordt niet aangemerkt als een op grond van art. 3:11 lid 1 op het plan betrekking hebbende stuk dat redelijkerwijs nodig is voor een beoordeling van het ontwerp plan. Een anterieure overeenkomst is een privaatrechtelijke overeenkomst tussen gemeente en exploitant waarin afspraken staan over:

- *Kostenverhaal, alle gemeentelijke kosten zijn voor rekening van de exploitant*
- *Compensatie planschade*
- *Oprichting Duurzaamheidsfonds voor de duur van 20 jaar*
- *Verwijderen windmolens en infrastructuur na 25 jaar*
- *De verplichting tot een jaarlijkse financiële bijdrage aan huishoudens binnen een straal van 1.500 meter.*
- *Toerekenbare schade aan de openbare ruimte*
- *Overdracht aan derden, duur, beëindiging en geschillenbeslechting*

Deze overeenkomst is op 15 mei 2017 gesloten en mag wettelijk niet open staan voor bezwaar en beroep.

3. Omgevingsvergunning

Bij de aanvraag van de omgevingsvergunning ontbreken relevante vereiste documenten (o.a. gedetailleerde bouwtekeningen, plantekeningen op schaal, constructieberekeningen, criteria welstand, exploitatieplan en een planschade overeenkomst). Voor omwonenden en belanghebbende nu zeer relevant om dat in een later stadium buiten een bezwaarprocedure via college geen mogelijkheid bestaat om dit aan de gemeenteraad via zienswijze kenbaar te maken.

Reactie bevoegd gezag:

In de ontwerp beschikking omgevingsvergunning is opgenomen dat conform artikel 4.7 van het Besluit omgevingsrecht (Bor) en artikel 2.7 van de Ministeriële regeling omgevingsrecht (Mor) de gedetailleerde gegevens en bescheiden van het te realiseren type windmolen(windmolen), funderingen(de berekeningen en technische details) en de kraanplaatsen uiterlijk vier weken voor aanvang van de bouw worden verstrekt aan het bevoegde gezag ter beoordeling en goedkeuring.

In het gebied waar het bouwwerk is gepland, volgens de op 6 maart 2014 vastgestelde welstandnota als bedoeld in artikel 12a, eerste lid, aanhef en onder a, van de Woningwet, gelden hier geen eisen van welstand.

Bij planschade wordt aangesloten bij de wettelijke planschaderegeling zoals deze is opgenomen in de Wet ruimtelijke ordening (Wro) art. 6.1 De indiener kan – bij verwachte waardedaling van de woning – een verzoek om planschade indienen. Dit recht is

opgenomen in hoofdstuk 6 van de Wet ruimtelijke ordening. De gemeente Oldebroek biedt op haar website de mogelijkheid om online planschadevergoeding aan te vragen.

4. Exploitatieplan

Bij de stukken ontbreekt een exploitatieplan van de exploitant.

Reactie bevoegd gezag:

Wij gaan er hierbij vanuit dat de indiener doelt op een exploitatieopzet van het park en niet op een exploitatieplan als bedoeld in hoofdstuk 6 van de Wet ruimtelijke ordening. Een dergelijke exploitatieopzet vormt geen indieningsvereiste en is ook geen stuk dat ter inzage hoort te liggen bij dit ontwerpbestemmingsplan.

5. Monitoring

Omwonenden en andere belanghebbenden hechten waarde aan een door de gemeente gecoördineerde monitoring en klachtenprocedure.

Reactie bevoegd gezag:

Onafhankelijk van het type of merk windmolen begint het kunnen voldoen aan de gewenste milieuprestaties bij een goed onderhoud van de windmolens. Voor milieuaspecten is het Activiteitenbesluit het toetsingskader. Naast het geven van de normen voor geluid, slagschaduw, lichtschittering en het voorkomen van risico's, legt het Activiteitenbesluit ook een jaarlijkse check op die moet worden uitgevoerd door een deskundige. Met deze jaarlijkse beoordeling op onderhoud, beveiligingen, en reparaties is monitoring van de molens gewaarborgd.

6. Waarborgen inzake toezeggingen

Door exploitant zijn toezeggingen over compensatie gedaan, waaronder een bijdrage van € 0,01 p/kw. aan een onafhankelijk fondsbeheerder en een jaarlijkse bijdrage van € 400,- voor bewoners binnen een straal van 1.500 meter. Uit de stukken blijkt nu dat vastleggingen hierover nog steeds ontbreken.

Reactie bevoegd gezag:

De genoemde afspraken zijn inmiddels vastgelegd in de anterieure overeenkomst tussen initiatiefnemer en gemeente en kunnen daarom door de gemeente worden afgedwongen. Overigens is de afspraak dat de exploitant € 0,001 (0,1 eurocent) per aan het openbare elektriciteitsnet geleverde kWh door het Windmolenpark, betaalt aan het duurzaamheidsfonds met een maximum van € 24.000,- per jaar.

7. Natuurbeschermingswet (NBW)

Indiener stelt dat de effectbeoordeling voor de natuurwetgeving plaats heeft gevonden op basis van verouderde rapporten en onvoldoende waarnemingen. Hierdoor is niet met zekerheid te stellen of significante verschillen optreden.

Indiener verwijst hierbij naar de volgende aspecten:

- Het ontwerpbesluit is gegrond op artikelen uit Hoofdstuk 2 (gebiedsbescherming); hierbij ontbreekt de toetsing uit Hoofdstuk 3 (soortenbescherming; de oude Flora- en faunawet).
- De aanvraag voor NBW is ingediend in 2016; de vergunning verleend in 2017. Onduidelijk is onder welke wetgeving toetsing heeft plaatsgevonden omdat per 1 januari 2017 de NBW sterk is gewijzigd en aspecten van andere wetgeving (waaronder Flora- en faunawet) is toegevoegd.
- Destijds in 2007 heeft de Provincie Gelderland ook al een vergunning verleend voor dit windmolenpark, onder voorwaarde van monitoring. Onduidelijk is de status van

deze verleende vergunning en de daarbij gestelde monitoringeis en waarom de Provincie nu geen monitoringeis stelt.

Reactie bevoegd gezag:

De aanvraag is door Gedeputeerde Staten van Gelderland getoetst aan de Wet natuurbescherming hoofdstuk 2 (gebiedsbescherming). Het ontwerpbesluit is verleend op grond van de Wet natuurbescherming.

De aanvraag om een vergunning is ingediend voor de inwerkingtreding van de Wet natuurbescherming zodat Gedeputeerde Staten niet bevoegd is voor het onderdeel soortenbescherming. Voor dat onderdeel is de minister van Economische Zaken het bevoegd gezag. De effecten op beschermde soorten zijn getoetst in het natuurrapporten die deel uitmaken van het MER en het bestemmingsplan.

Naar aanleiding van de uitspraak van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State van 17 maart 2010 is de aanvraag om een vergunning ten behoeve van het windturbinepark Hattem-Oldebroek in het kader van de Natuurbeschermingswet 1998 (zaaknummer 2007-006487) op 5 maart 2012 geweigerd.

8. MER

Indiener geeft aan dat de landschappelijke studies in de MER vanuit een foutief perspectief en met verouderde technieken opgesteld zijn. Landschappelijke beoordelingen en conclusies zijn hierdoor onderbelicht; hierdoor zijn omwonenden/belanghebbenden misleid en heeft dit het politiek proces beïnvloed.

In de MER is onterecht het alternatief van 7 windmolens opgenomen; door deze opname van een niet realistische variant komen in de beoordeling van de overige alternatieven onderling minder of geen significante afwijkingen naar voren.

In de MER wordt bij de beoordeling van de landschappelijke impact onterecht geen rekening gehouden met het feit dat bij een vergelijkend beoogd plan op slechts enkele honderden meters de Raad van State uitspraak heeft gedaan (Prodeon vs Provincie Overijssel) dat windmolens in dit gebied niet aansluiten met de structuur van het landschap en de openheid van het landschap onevenredig groot aantast.

Reactie bevoegd gezag:

Met behulp van visualisaties zijn effecten op (de beleving van) het landschap beoordeeld. Niet duidelijk is wat er fout is aan het perspectief of de gehanteerde techniek. Voor de inspraak en overlegavonden is een 3D model gebouwd, met een 3D animatie, waarmee vanuit iedere gewenste locatie in de omgeving een beeld kon worden gegeven van het zicht op draaiende windmolens. Elk huishouden binnen een straal van 1.500 meter rondom het windmolenpark zijn uitgenodigd om het 3D model te komen bekijken en er was ondersteuning aanwezig om tot op het niveau van het eigen adres in te kunnen zoomen. Zo kon men de toekomstige situatie met windmolens vanuit hun eigen woning beoordelen.

Het alternatief van 7 windmolens was een uitvoerbaar alternatief en om die reden in het MER beoordeeld.

In de vermelde uitspraak heeft de Raad van State slechts marginaal getoetst of het besluit van de provincie in redelijkheid genomen had mogen worden. Deze uitspraak is niet relevant, omdat zij geen inhoudelijke uitspraak heeft gedaan dat het landschap onevenredig is aangetast. Bovendien moet hier getoetst worden aan het nu geldende beleidskader voor het betreffende plangebied.

9. Streekplan Gelderland 2005

Het geldend streekplan Gelderland 2005 is van toepassing. De constatering dat het beoogd plan op basis van dit streekplan provinciale goedkeuring geniet is onjuist en suggestief. Indiener noemt hierbij de volgende redenen:

1. Het plangebied valt grotendeels buiten de zoekzone windenergie en niet ten dele (3 van de 4 windmolens).
2. In het streekplan 2005 wordt voor de plaatsing van windmolens op deze locatie aansluiting gezocht met het bedrijventerrein H20 en de oksel A28/N50. Met dit plan van 4 windmolens ontbreekt een aansluiting met het bedrijventerrein.
3. Verder worden in het streekplan voorwaarden gesteld voor behoud van waardevolle landschappen.
4. Bovengenoemde zoekzone genoot slechts tijdelijke provinciale goedkeuring tot 2008.

Reactie bevoegd gezag:

1. *Het streekplan vormt een aspect in de achtergrond van het plan. Het streekplan is vervangen door de nu geldende Omgevingsvisie Gelderland. Het plangebied voor windmolenpark Hattemerbroek maakt deel uit van het planMER behorende bij de Windvisie Gelderland (1e actualisatie Omgevingsvisie) en is in deze Windvisie opgenomen als 'locatie in onderzoek'. In deze gebieden ziet de provincie op voorhand geen belemmeringen voor de ontwikkeling van windenergie.*
2. *Het geldend relevant beleid is de Omgevingsvisie Gelderland. Er is geen noodzaak het windmolenpark aan te laten sluiten bij het bedrijventerrein.*
3. *Dit punt wordt ter kennisgeving aangenomen.*
4. *Zoals genoemd staat het geldend provinciaal beleid niet in de weg aan de ontwikkeling van het plan.*

1. 10. De bewoner van adres XXXXX te Hattemerbroek met daarbij 69 volmachten uit 2012.

Indiener is gemachtigd door 69 volmachten. Deze zijn verzameld in 2012 en bij de gemeente in bezit.

1. Aansluiting met het uitgevoerde onderzoek

De onderzoeken voor de MER schieten volgens indiener tekort voor de onderbouwing van het voorgenomen besluit. Indiener constateert dat de in de MER onderzochte molens anders zijn dan degene die in het ontwerpbesluit opgenomen zijn. De effecten van de daadwerkelijk te bouwen molens kunnen dan ook afwijken van de in de MER onderzochte effecten.

Ook met betrekking tot het opgestelde vermogen wijken MER en omgevingsvergunning af. In de MER en eerdere raadsbesluiten is sprake van 4 x 3 MW, terwijl nu sprake is van 4 x 3,6 MW en maximum van 15 MW.

Indiener mist informatie rondom nadere onderzoeken naar onder meer de onderlinge afstand tussen de molens en een vergelijking tussen de inrichtingsvarianten op basis van de milieueffecten per kWh energieopbrengst. Dit naar aanleiding van een advies van de commissie m.e.r.

Reactie bevoegd gezag:

In het MER zijn de milieueffecten van enkele alternatieven inzichtelijk gemaakt en beoordeeld. Indiener maakt niet duidelijk welke informatie zou ontbreken. Van belang is dat de gemeenteraad op 28 mei 2015 (kenmerk raadsbesluit 193377) over de PlanMER besloten heeft dat de milieueffecten van de te realiseren windmolens in geen geval groter mogen zijn dan de milieueffecten die behoren bij de opstelling die als Voorkeursalternatief in het MER is benoemd. Het MER is vervolgens verwerkt in het bestemmingsplan waarbij een bandbreedte is aangehouden voor de afmetingen van ashoogte en rotordiameter. De tiphoogte van 150m kan echter in geen geval worden overschreden. De effecten kunnen niet in negatieve zin afwijken van de milieueffecten

die behoren bij het voorkeursalternatief. Dit is in de toelichting van het bestemmingsplan onderbouwd.

Voor wat betreft het nominaal vermogen per windmolen geldt dat in het MER onderzoek is gedaan met behulp van een referentiewindmolentype met een vermogen van 3 MW. Deze windmolen geeft een beeld van de milieueffecten behorend bij windmolens uit de 3MW klasse. In de omgevingsvergunningaanvraag is een bandbreedte opgenomen van 2,3 tot 3,6 MW. Zo is er ruimte voor de selectie van een geschikt windmolentype. Het opgesteld vermogen sec is niet ruimtelijk relevant. Voor geluid, slagschaduw of veiligheidsaspecten geldt dat het opgesteld vermogen slechts één van de factoren is in de berekening van de effecten. Gelet op het raadsbesluit is geborgd dat het te realiseren windmolenpark in geen geval leidt tot grotere milieueffecten dan behorend bij het voorkeursalternatief.

In de oplegnotitie bij het MER (RHDHV, 1-04-2016, laatste bijlage bij het hoofdrapport MER dat als bijlage G bij het ontwerpbestemmingsplan is opgenomen) is ingegaan op de aanbevelingen uit het toetsingsadvies van de Commissie voor de m.e.r, waaronder de onderlinge afstand en het uitdrukken van relatieve milieueffecten per Gwh. Voor de onderlinge afstand tussen windmolens geldt dat deze zodanig is dat fabrikanten garanties kunnen afgeven. Dit is tijdens de planvorming door initiatiefnemer laten nagaan. Het is niet doelmatig een opstelling met windmolens mogelijk te maken in het bestemmingsplan waar geen windmolens kunnen worden gerealiseerd omdat fabrikanten weigeren om daarvoor windmolens te leveren.

2. Landschap

Indiener mist de beoordeling van de maatvoering van de verschillende molentypen en de beleving daarvan in het landschap. Dit naar aanleiding van een advies van de commissie m.e.r.

Reactie bevoegd gezag:

In de oplegnotitie MER is verder uiteengezet welk effect verschillende maatvoeringen op het landschap hebben. Voor de inspraak en overlegavonden is een 3D model gebouwd, met een 3D animatie, waarmee vanuit iedere gewenste locatie in de omgeving een beeld kon worden gegeven van het zicht op draaiende windmolens. Elk huishouden binnen een straal van 1.500 meter rondom het windmolenpark is uitgenodigd om het 3D model te komen bekijken en de toekomstige situatie met windmolens vanuit hun eigen woning te beoordelen.

3. Voorschriften

Indiener constateert dat de voorwaarden vanuit het MER en de eerdere besluitvorming niet zijn verwoord in de regels van het plan. Daarbij verwijst hij naar de verplichting voor het treffen van maatregelen om lichthinder op maaiveldhoogte te voorkomen en de concrete afspraken over compensatie (door exploitant) van de omwonenden.

Reactie bevoegd gezag:

De stilstandvoorziening in verband met lichthinder door slagschaduw is al verplicht op basis van het activiteitenbesluit en het is daarom niet nodig dit ook in de regels van het bestemmingsplan op te nemen. Omdat de windmolens niet worden verlicht is niet duidelijk welke overige lichthinder kan optreden. De afspraken omtrent compensatie zijn vastgelegd in de anterieure overeenkomst tussen initiatiefnemer en gemeente.

1. 11. Gelderse Natuur en Milieu Federatie (GNMF) en Natuurmonumenten

De indiener erkent het belang dat Gelderland het aandeel van duurzame energieopwekking voor de totale energiebehoefte in de komende jaren verhoogt. Het ontwerpplan geeft echter aanleiding om terug te komen op – eerder door de indiener via het vooroverleg aangegeven – punten.

1. Nationaal Landschap Veluwe

Indiener mist de toetsing aan de kernkwaliteiten van het aangewezen Nationaal Landschap Veluwe waarin het plangebied ligt. Indiener verwijst daarbij naar de aantasting van de openheid van het landschap. Indiener vraagt dan ook of op dit punt een vorm van compensatie of verevening plaats gaat vinden, zodat de landschappelijke kwaliteit in ieder geval behouden blijft.

Aanvullend op de al opgenomen visualisaties vraagt indiener om een visualisatie vanuit noordelijke richting, om de impact op de Veluwe te achterhalen.

Reactie bevoegd gezag:

Een gevoel van verstoring van het zicht op het landschap kan met alle onderzoeken niet worden weggehaald. Wel is in het MER een landschappelijke beoordeling opgenomen waarin de landschappelijke inpassing voldoende onderbouwd is. Verder is de verstoring op (weide)vogels beschreven in het MER en de aanvullende effectbeoordeling uitgevoerd in oktober 2016.

Het Nationaal Landschap IJsseldelta strekt zich uit aan de oostzijde van de IJssel en wordt aan de westzijde begrensd door de IJssel. Het plangebied bevindt zich niet in dit Nationaal Landschap.

De al gegeven visualisaties geven een compleet beeld van de invloed van de windmolens op de omgeving. Daarnaast is een 3D-animatie beschikbaar die dit benadrukt, waarmee vanuit iedere gewenste locatie in de omgeving een beeld kon worden gegeven van het zicht op draaiende windmolens. Elk huishouden binnen een straal van 1.500 meter rondom het windmolenpark zijn uitgenodigd om het 3D model te komen bekijken en de toekomstige situatie met windmolens vanuit hun eigen woning te beoordelen.

De kernkwaliteiten van Nationaal Landschap Veluwe staan benoemd in de toelichting bij het bestemmingsplan onder paragraaf 3.3. 'Ruimtelijke afweging'. De effectbeschrijving in relatie tot de bestaande kwaliteiten maakt deel uit van het MER.

2. PlanMER

Indiener vraagt of uitgelegd kan worden waarom in het planMER niet het meest milieuvriendelijke alternatief is meegenomen.

Indiener vraagt waarom de afbeelding 1.1 (MER) met de drie windmolens op Hattems grondgebied nog in het MER staat.

Indiener verzoekt in te gaan op het Hattemse standpunt met betrekking tot de windmolens bij Hattemerbroek, omdat dit voor de gemeente Kampen (pag 2) wel is gedaan.

Reactie bevoegd gezag:

Het inzichtelijk maken van een 'meest milieuvriendelijk alternatief' was in het verleden verplicht op grond van de m.e.r.-wetgeving. Met de wijziging van het Besluit m.e.r. 1994, per 1 juli 2010, is deze verplichting komen te vervallen. In het planMER zijn de milieueffecten van enkele alternatieven inzichtelijk gemaakt en beoordeeld. Aan de hand van deze informatie is in het MER een voorkeursalternatief benoemd welke door de

gemeenteraad is vastgesteld. Het voorkeursalternatief is tot stand gekomen na een afweging van milieueffecten tegenover energieopbrengst.

Het kleinere basisalternatief scoort beter dan de voorkeursvariant voor wat betreft de landschappelijke inpassing. De voorkeursvariant heeft andere voordelen (geluidsarmer, visueel rustiger in de omgeving) en de (nadelige) milieueffecten per geproduceerde kilowattuur zijn lager zijn dan bij het kleinere basisalternatief.

In het MER zijn opstellingen met verschillende aantallen windmolens onderzocht, waaronder opstellingen met windmolens op Hattem's grondgebied. Dit alternatief is niet het voorkeursalternatief geworden, maar is wel onderzocht en staat daarom in het MER. De gemeenteraad heeft op 28 mei 2015 ingestemd met het planMER, vooruitlopend op een ruimtelijke procedure. Na vaststelling wordt een MER in de regel niet meer gewijzigd, daar is in dit geval ook geen enkele reden voor.

Op pagina 2 van het MER is een terugblik gegeven op besluitvorming in het verleden door gemeente Oldebroek over windmolens. Daarnaast zijn bestuurlijke standpunten genoemd van betrokken overheden, te weten gemeente Kampen, Hattem en Oldebroek. De gemeente Hattem heeft een zienswijze ingediend tegen dit ontwerp bestemmingsplan met haar standpunt. Voor de volledigheid verwijzen wij naar onze reactie op de door de gemeente Hattem ingediende zienswijze (nummer 7).

3. Vooroverleg en maatschappelijk draagvlak

Indiener constateert dat een actieve participatie van de omgeving in de planvorming mist. Indiener adviseert daarom alsnog een formele omgevingsraad in te stellen, zodat omwonenden een stem krijgen in de planontwikkeling.

Daarnaast beveelt indiener aan om de omgeving deelgenoot te maken van het duurzaamheidsfonds en hen mee te laten beslissen over de bestedingen en gezamenlijk daar een plan voor op te stellen.

Reactie bevoegd gezag:

In het geval van Windmolenpark Hattemerbroek is sprake van een voornemen voor de ontwikkeling van windmolens dat al meer dan 15 jaar in voorbereiding is. Dit heeft uiteindelijk geleid tot de opstelling met windmolens zoals deze nu mogelijk is gemaakt in het ontwerpbestemmingsplan. Omdat het MER al is uitgevoerd en het ontwerpbestemmingsplan is gepubliceerd is er in deze fase geen ruimte meer om in een interactief proces met omwonenden, al dan niet met een omgevingsraad, het plan te bespreken. Gemeente heeft met behulp van het MER bepaald dat een opstelling met 4 windmolens met een maximale hoogte van 150 m de meest geschikte opstelling is. Voor financiële participatie is van belang dat afspraken zijn gemaakt met de initiatiefnemer. Het is de bedoeling dat vertegenwoordigers van de inwoners beslissen over de besteding van de gelden uit het duurzaamheidsfonds. De gelden in het duurzaamheidsfonds komen ten goede aan de lokale gemeenschap en worden ingezet voor investeringen in maatschappelijke en duurzame projecten, in brede zin. De rol van de gemeente en de initiatiefnemer zal hierin op de achtergrond zijn. Daarnaast ontvangen de huishoudens binnen een straal van 1.500 meter van het windmolenpark een financiële vergoeding van de initiatiefnemer.

4. Vogels

Algemeen mist (in de passende beoordeling) de indiener de mogelijke gevolgen van de windmolens voor weidevogels ter plaatse en in de omgeving van het plangebied. Indiener verwijst hierbij naar vliegroutes oost-west. Het betrekken van de nieuwe Wet Natuurbescherming is in dit kader van belang.

Met betrekking tot mogelijke vliegroutes oost-west van het poldergebied richting het Natura 2000-gebied Rijntakken vraagt de indiener zich af of lokale vogeldeskundigen

geconsulteerd zijn. Volgens indiener is er wel degelijk sprake van belangrijke vogelbewegingen oost-west en vice versa ter hoogte van het plangebied tussen het open poldergebied en Natura 2000-gebied Rijntakken. Dan gaat het mogelijk ook onder meer om de aangewezen niet-broedvogels voor Natura 2000-gebied Rijntakken.

Indiener vindt het bovendien van belang dat samen met lokale natuurgroepen gemonitord wordt op het onderdeel aanvaringen (vogels en vleermuizen). Indiener wil graag dat wanneer dit nodig is op basis van bevindingen, aanvullende maatregelen worden getroffen. Dit geldt wanneer sprake is van aantallen slachtoffers die groter zijn dan nu wordt verwacht.

Indiener vindt dat voor het windmolenpark verloren gegaan broedgebied gecompenseerd moet worden. Indiener onderschrijft dan ook niet de stellingname dat er geen permanente effecten op beschermde planten, vogels, grondgebonden zoogdieren, reptielen, amfibieën, vlinder en libellen mogelijk zijn.

Reactie bevoegd gezag:

Aangezien de onderzoeken zijn uitgevoerd en de vergunningaanvragen zijn ingediend vóór inwerkingtreding van de nieuwe Wet natuurbescherming is deze wet niet in de onderzoeken en vergunningaanvragen genoemd. Omdat het (ontwerp)besluit van Gedeputeerde Staten van Gelderland is genomen na 1 januari 2017 is dit besluit wel gebaseerd op de Wet natuurbescherming.

In de passende beoordeling en de aanvulling en de tweede aanvulling daarop zijn op basis van de watervogeltellingen van SOVON en de NDFF waarnemingen in beeld gebracht. Ook zijn in deze rapporten de effecten van aanvaringen en barrièrewerking bepaald. Uit de passende beoordeling en de daarbij behorende notities blijkt dat de geplande windturbines niet leiden tot significant negatieve effecten op de instandhoudingsdoelen voor het Natura 2000-gebied Rijntakken.

In het algemeen wordt gesteld dat ter plaatse van windmolens aanvaringsslachtoffer diverse, in Nederland algemeen voorkomende vogelsoorten kunnen voorkomen. Er zijn in het plangebied in omgeving geen bepaalde vliegbewegingen of trekbewegingen (foerageertrek, slaaptrek) relevant, anders dan van soorten die in de Passende Beoordeling zijn onderzocht, soorten die een binding hebben met de Natura 2000 gebieden in de uiterwaarden van de IJssel. De Commissie voor de m.e.r. heeft in haar toetsingsadvies opgenomen dat 'gezien de geringe aanwezigheid van vogels in de omgeving en het ontbreken van vogelmigratieroutes is er terecht alleen gedetailleerd onderzoek gedaan is naar vleermuizen'.

Voor vogels geldt dat aanvaringsslachtoffers incidenteel kunnen voorkomen. In de literatuur wordt uitgegaan van circa 20 vogelslachtoffers per windmolen per jaar, geldend voor vogelrijke gebieden. De slachtoffers vallen onder tientallen algemeen voorkomende soorten. Effecten op populaties als gevolg van deze toevallige slachtoffers worden niet verwacht.

Tegelijkertijd is ook geen stilstandvoorziening mogelijk om aanvaringsslachtoffers in het algemeen te voorkomen. Wij staan open voor het idee van de ontwikkeling van een monitoringssysteem voor aanvaringen maar vragen ons wel af hoe dit in de praktijk uitgevoerd kan worden. Zoals eerder gesteld is geen effectieve stilstandvoorziening te formuleren ter voorkoming van toevallige aanvaringsslachtoffers met vogels (in tegenstelling tot vleermuizen waarvan bekend is bij welke omstandigheden en in welke tijdvakken vliegbewegingen kunnen voorkomen en waarvoor een stilstandvoorziening wordt getroffen).

Het plangebied, de locaties waar de windmolens, kraanplaatsen en onderhoudswegen worden gebouwd, hebben in de huidige situatie een agrarische functie. Vanwege intensief

agrarisch gebruik hebben de locaties een geringe ecologische waarde. Het gebied kan niet worden aangemerkt als broedgebied en wordt als zodanig ook niet beschermd. Er is geen aanleiding voor compensatie, omdat geen sprake is van verlies.

Mede naar aanleiding van deze zienswijze is een aanvullend onderzoek (Altenburg & Wymenga (A&W) rapport 2334) naar de mortaliteit (aanvaringsslachtoffers) van vogels door de windmolens uitgevoerd. De conclusie hiervan is dat de verwachte mortaliteit van de getoetste vogelsoorten ver onder de 1%-norm blijft waardoor de gunstige staat van instandhouding niet in gevaar komt. Dit onderzoek is niet eerder uitgevoerd omdat er tot 1-1-2017 een algemene vrijstelling van de Flora en Fauna wet voor windmolens gold. Het aanvullende onderzoek wordt bij de toelichting van het bestemmingsplan gevoegd.

5. Natuur en landschap

Indiener vraagt of en hoe in het plan voor de windmolens rekening is gehouden met de opgave voor realisatie van het landgoed Noorderhoek. Eén van de ontwikkelingen daarbij is het omvormen van de voormalige zandwinlocatie in de oksel A50/A28 naar een ecologisch waardevolle plas.

Indiener vindt het verder van belang dat de natuurwetenschappelijke kwaliteit van het omliggende poldergebied wordt versterkt via het duurzaamheidsfonds. Een positief gevolg daarvan is dat mogelijk negatieve gevolgen voor onder meer vogels worden opgevangen.

Reactie bevoegd gezag:

De hoofddoelstelling voor het Landgoed Noorderhoek luidt het duurzaam in stand houden van bos, waarbij natuur en recreatie de hoofdfuncties vervullen. De verplichtingen die hieruit voortvloeien zijn het minimaal 50 jaar in stand houden van het bos en het opstellen van een beheerplan. Hiervoor is subsidie verleend door het Nationaal Groenfonds en het Ministerie van LNV. De voormalige zandwinplas wordt verontdiept met de doelstelling om er een ecologische waardevolle plas te realiseren. Dit is weergegeven in het bestemmingsplan uit 2013, uit het bijbehorend natuuronderzoek blijkt dat er geen beschermde soorten zijn gevonden of te verwachten, behoudens mogelijk enkele broedende vogels in het broedseizoen. Er is geen aanleiding om aan te nemen dat de herontwikkeling van de voormalige zandwinlocatie en de ontwikkeling van het windmolenpark Hattemerbroek met elkaar conflicteren.

Het duurzaamheidsfonds kan worden aangewend voor de financiering van diverse projecten, dit zouden ook natuurprojecten kunnen zijn. Ideeën moeten, als het zo ver is, met het bestuur van het fonds worden besproken. Het is de bedoeling dat in dat bestuur afgevaardigden van de inwoners zitting hebben.

6. Slagschaduw en geluid

Indiener wijst op de noodzaak voor goede technische regelingen met betrekking tot de beperking van slagschaduw en geluidsoverlast voor in de directe omgeving liggende gevoelige functies. Indiener verwijst naar onder meer het tijdelijk stilzetten van molens bij een bepaalde zonnestand of windrichting.

Reactie bevoegd gezag:

Om te voldoen aan de wettelijke normen voor slagschaduw wordt een stilstandvoorziening aangebracht. Daarmee worden één of meerdere windmolens stil gezet op momenten waarop ontoelaatbare slagschaduw optreedt. Voor geluid geldt dat uit de berekeningen blijkt dat stilstand niet noodzakelijk is om aan de grenswaarden te voldoen.

1. 12. Vereniging Landschap en Milieu Hattem e.o.

De indiener geeft aan voor windmolens te zijn, omdat zij voorstander zijn van duurzame energie en beseffen dat windmolens ergens moeten staan. Een goede locatie is daarbij van belang, om te voorkomen dat ze minder energie opleveren en onredelijke schade aanbrengen. Indiener werkt dit in de volgende standpunten verder uit. De brief wordt ondersteund door de Natuurvereniging IJsseldelta.

1. Locatie windmolenpark

De indiener voelt zich in het voortraject niet betrokken bij de planvorming. Indiener vindt dat de plaats van de windmolens bepaald is door toevallige aanwezigheid van initiatiefnemer en de rand van de gemeente. De indiener geeft hiervoor de volgende argumenten:

- De gemeenten Kampen en Hattem werken nu waarschijnlijk niet meer mee aan de windmolens op deze locatie, in verband met het ontbreken van draagvlak en de invloed op landschap en natuur.
- De locatie is niet opgenomen in het rijksbeleid (Structuurnota Infrastructuur en Ruimte) als locatie voor grootschalige ontwikkeling van windenergie.
- Het park in Oldebroek is een laatste overblijfsel van een verouderd en ontoereikend beleid waar de toevallige aanwezigheid van initiatiefnemers doorslaggevend was voor de plaatsing van windmolens, niet de geschiktheid van de plaats.

Reactie bevoegd gezag:

- *De locatie is als geschikte locatie voor windenergie opgenomen in de herziening van het omgevingsplan van Provincie Gelderland, waarvoor een planMER is uitgevoerd. De locatie sluit aan bij het beleid van provincie Gelderland dat de ontwikkeling van windenergie bij voorkeur ziet gebundeld met infrastructuur. Verder is op de locaties de afstand tot gevoelige objecten zodanig groot dat de kans op hinder vele malen kleiner is dan in gebieden waar die afstanden niet aanwezig zijn. Om die reden heeft provincie Gelderland de locatie Hattemerbroek als geschikte locatie voor windenergie benoemd. Voor de uitvoering van het bestemmingsplan Buitengebied Windmolenpark Hattemerbroek is overigens geen medewerking van gemeente Kampen of Hattem vereist, het windmolenpark ligt geheel binnen het grondgebied van gemeente Oldebroek.*
- *Het klopt dat de locatie niet is opgenomen als locatie voor grootschalige ontwikkeling van windenergie. Het betreft ook geen grootschalige ontwikkeling van windenergie (minimaal 100MW), maar een park met circa 15MW.*
- *De locatie was al in 1999 opgenomen in de quick scan windenergie van de gemeente Oldebroek. Daarin zijn ook andere locatie onderzocht binnen de gemeente Oldebroek. De voorkeur werd gegeven aan locaties rond verkeersknooppunt Hattemerbroek waar ook het voornemen van initiatiefnemer is gelegen.*

2. MER - In de MER ontbreekt onderzoek naar alternatieven, terwijl bekend is dat wind op deze plek minder gunstig is.

Indiener verwijst hierbij naar het gebrek aan onderzochte alternatieven. Wel wordt een nieuw alternatief gegeven naast dat van 1995, maar dit is volgens indiener niet een alternatief in de zin van de Wet Milieubeheer. Van een onderzoek naar alternatieve locaties voor windenergie is geen sprake.

Indiener mist daarnaast een alternatieve methode van reductie van CO uitstoot van het bedrijf van Van Werven. Hij verwijst hierbij naar zonne-energie.

Reactie bevoegd gezag:

In het planMER zijn alternatieven onderzocht met opstellingen van windmolens rond het knooppunt Hattemerbroek. Dit sluit aan bij de uitkomsten van het onderzoek naar geschikte locaties voor windenergie (quick scan, 1999). Ook is het voornemen van

initiatiefnemer Van Werven daar gelegen. Indiener maakt niet duidelijk welke reële alternatieven in het MER zouden ontbreken. Overigens speelt windaanbod geen rol bij het selecteren van locaties voor windenergie. Ook al is het windaanbod in provincie Gelderland lager dan bijvoorbeeld in Flevoland, voor provincie Gelderland geldt eveneens een doelstelling ten aanzien van windenergie.

Er is geen koppeling tussen het windmolenpark en de bedrijfsactiviteiten van Van Werven. De duurzaamheidsmaatregelen die op de bedrijfslocaties van Van Werven worden getroffen zijn niet m.e.r.-(beoordelings)plichtig.

3. MER - Invloeden op natuur nog steeds onvoldoende in kaart.

Indiener verwijst hierbij in eerste instantie naar de beperking van het onderzoek tot de Natura 2000-gebieden en niet de andere nabij liggende voor de natuur kwetsbare gebieden. Als voorbeeld verwijst de indiener naar aanvaringsslachtoffers die mogelijk vallen, omdat trekvogels gebruiken maken van het gebied als vliegroute. Ook neemt het leefgebied van vogels af door de plaatsing van de windmolens.

Volgens indiener mist de m.e.r. toetsing aan de bepalingen uit hoofdstuk 3 over soortenbescherming en neemt het toekomstige ontwikkelingen niet mee. Specifiek gaat indiener daarbij in op het nodige onderzoek voor alle vogels in en in de directe omgeving van het plangebied. Dit onderzoek is niet uitgevoerd. Wanneer bij de vogels slachtoffers vallen is ontheffing van de Flora- en faunawet nodig en deze is niet aanwezig. Daarbij gaat het volgens indiener niet zozeer om het wel of niet voorkomen van soorten, maar om of een gebied een bijdrage levert of kan leveren aan het belang van instandhoudingsdoelstellingen. De passende beoordeling neem toekomstige ontwikkelingen niet mee.

Indiener geeft aan dat de berekeningen in de passende beoordeling niet kloppen. Ze horen per soort gemaakt te worden, in dit geval ontbreekt dat. Daarnaast is de 1% norm verkeerd gebruikt, deze hoort gerelateerd te zijn aan de jaarlijkse sterfte en niet, zoals in de passende beoordeling aan de omvang van de populatie. Daarnaast is deze 1% norm niet heilig. Bij specifieke soorten is deze norm lager. Indiener noemt als voorbeeld de kleine zwaan.

Invloed op de meervleermuis is ook niet uit te sluiten. In het plangebied zijn vleermuizen geconstateerd. Uit de MER is niet af te leiden of het vleermuizenonderzoek is uitgevoerd volgens het vleermuizenprotocol.

De passende beoordeling is niet gebaseerd op een worst-case scenario van het bestemmingsplan, zoals volgens indiener wel vereist is. Een gevolg hiervan kan zijn dat vogel- en vleermuissterfte hoger ligt dan geschat, omdat de rotordiameter in werkelijkheid groter kan zijn dan in de beoordeling opgenomen (120 vs. 100 m).

Een vergunning op grond van de natuurbeschermingswet mag alleen vergeven worden als de instandhoudingsdoelen niet significant aangetast worden. De passende beoordeling stelt dat dit het geval is. Omdat er een aantal cruciale fouten gemaakt zijn, kan dit echter niet onderbouwd worden.

De MER mist een voorgeschreven stikstofberekening vanwege de PAS voor deposities bij de aanleg op voor stikstof gevoelige habitats.

Reactie bevoegd gezag:

Naast de onderzoeken ten behoeve van de MER en de onderzoeken bij het bestemmingsplan zijn mede naar aanleiding van deze zienswijze aanvullende onderzoeken uitgevoerd. De aanvulling effectbeoordeling Natura 2000 Rijntakken en de aanvullende toetsing van effecten (mortaliteit) op vogels bieden voldoende onderbouwing, hierin zijn ook de aanvliegroutes en hun effecten nader onderzocht.

Mede naar aanleiding van deze zienswijze is een aanvullend onderzoek (Altenburg & Wymenga (A&W) rapport 2334) naar de mortaliteit (aanvaringsslachtoffers) van vogels door de windmolens uitgevoerd. De conclusie hiervan is dat de verwachte mortaliteit van de getoetste vogelsoorten ver onder de 1%-norm blijft waardoor de gunstige staat van instandhouding niet in gevaar komt. Dit onderzoek is niet eerder uitgevoerd omdat er tot 1-1-2017 een algemene vrijstelling van de Flora en Fauna wet voor windmolens gold. Het aanvullende onderzoek wordt bij de toelichting van het bestemmingsplan gevoegd.

In de aanvulling op de passende beoordeling is de invloed van de windturbines op de instandhoudingsdoelen voor de Meervleermuis voor het Natura 2000-gebied Rijntakken beoordeeld. Er zijn geen negatieve gevolgen voor de instandhoudingsdoelen voor Meervleermuis zodat de vergunning Wet natuurbescherming op dit punt verleend kan worden.

Alleen voor vleermuizen bleek uit het ecologisch onderzoek van het MER dat nader onderzoek nodig was, om vast te stellen of een ontheffing nodig is. Dit onderzoek is in lijn met het vleermuisprotocol uitgevoerd en de geadviseerde mitigatie is opgenomen in het bestemmingsplan. Een ontheffing is hierom niet nodig. Zoals aangegeven in de passende beoordeling, wordt uitgegaan van het worst-case scenario. Voor de effecten op natuur is dit variant 3, omdat hier de rotorbladen het laagst reiken.

De passende beoordeling en bijbehorende aanvulling effectbeoordeling bieden voldoende onderbouwing dat instandhoudingsdoelstellingen niet significant aangetast worden.

De stikstofberekening is uitgevoerd en toegevoegd bij Nb-wet vergunningaanvraag. Er is geen sprake van depositie als gevolg van de realisatie van Windmolenpark Hattemerbroek.

4. Landschap

De windmolens sluiten niet aan bij de aard en de schaal van het vlakke landschap. Het landschap is gebaseerd op een zuidwest-noordoost gericht ontginningspatroon en staat haaks op de N50 die los in het landschap ligt. De molens doorbreken juist de unieke landschappelijke structuur die gekenmerkt wordt door de zichtbare overgang van besloten stuwwalflanken naar de kust.

Reactie bevoegd gezag:

Doordat de molens in een lijnopstelling staan, is het park goed herkenbaar in het landschap. Bovendien sluiten de molens aan op de grootschalige infrastructuur doordat ze evenwijdig geplaatst worden aan de N50 en de spoorlijn. De windmolens voegen een laag toe aan de beleving van het landschap. De landschappelijke beoordeling is opgenomen in het MER.

1. 13. De bewoner van adres XXXXX te Hattem

Indiener verwijst in eerste instantie naar de eerder ingediende stukken, die indiener wil aanhalen en inlasten bij de zienswijze. Daarnaast geeft indiener aan dat het ontwerpbestemmingsplan onvolledig is en hiaten heeft en dat ook de omgevingsvergunning onvolledig is en dat relevante documenten ontbreken. Voor de specificatie hiervan verwijst indiener naar de zienswijze met nummer 9 (par. 2.9). Tot slot geeft indiener aan dat dit mogelijk leidt tot voor omwonenden onvoorziene zaken en/of mogelijke (schadelijke) gevolgen voor omwonenden.

Reactie bevoegd gezag:

Het verwijzen naar eerdere reacties op de plannen is niet mogelijk. Deze reacties moeten altijd in de context van dat bepaalde moment worden gezien. Als voorbeeld, een insprekbijdrage in een commissievergadering kan betrekking hebben gehad op het voorgestelde besluit, het plan of de onderzoeken en doet op dat moment zijn werk in de politieke arena. Andere reacties zijn wellicht eerder mondeling of schriftelijk beantwoord. Uiteindelijk heeft dit geleid tot het plan zoals het nu is en ter inzage heeft gelegen.

1. Geluid - Vibro Acoustic Disease / laagfrequent geluid

Windmolens produceren een laagfrequent geluid. Uit uitgebreid onderzoek¹ blijkt dat dit 'onhoorbare' geluid de oorzaak is van de ziekte Virbo Acoustic Disease. Deze ziekte ontstaat geleidelijk en kan zich ontwikkelen wanneer iemand langdurig en intens wordt blootgesteld aan laagfrequent geluid. De onderzoeker bewijst daarin dat windmolens de gezondheid van omwonenden in een straal tot 1.500 meter om de windmolens ten nadele beïnvloeden. Dit wordt Wind Molen Syndroom genoemd. Dit houdt in dat laagfrequent geluid van windmolens het balanssysteem van het lichaam doet denken dat het lichaam beweegt. Hoewel laagfrequent geluid niet kan worden gehoord, stimuleert het wel het evenwichtsorgaan (vestibulaire systeem). De uitkomsten van haar studie zijn door vakgenoten getoetst. De WHO gebruikt en onderschrijft deze studie.

Reactie bevoegd gezag:

Het klopt dat windmolens laagfrequent geluid produceren en naar aanleiding hiervan is er door Agentschap NL, inmiddels Rijksdienst voor Ondernemend Nederland molen een literatuuronderzoek uitgevoerd (Literatuuronderzoek laagfrequent geluid windmolens, DENB 138006, 2013) . Uit dit onderzoek is naar voren gekomen dat er geen aanwijzingen zijn dat laagfrequent geluid van windmolens een (significant) effect heeft op de gezondheid. Met het voldoen aan de wettelijke norm voor geluid, wordt ook voldaan aan de norm voor laagfrequent geluid. In het MER is voor laagfrequent geluid specifiek getoetst aan de Deense norm, ook al is deze norm in Nederland niet geldig. Uit het MER bleek dat deze norm bij geen van de alternatieven wordt overschreden. Overigens stelt het RIVM: "De Nederlandse 47 $L_{den}/41 L_{night}$ normen geven een mate van bescherming tegen laagfrequent geluid die goed vergelijkbaar is met de Deense norm[...]" Overigens worden de resultaten uit het hierboven genoemde onderzoek in wetenschappelijke kringen niet onderschreven.

2. Geluid - Hinderlijker dan verkeer

In juni 2015 heeft de Nederlandse overheid de beschikbare informatie over geluidshinder gebundeld in een nota, het Kennisbericht geluid van windmolens. Hierin wordt aangegeven dat over het algemeen een verband geconstateerd wordt tussen hinder en het geluid van windmolens. Volgens de nota is er voldoende bewijs dat de stress ten gevolge van chronische hinder of het gevoel dat door de windmolens de omgevings- of levenskwaliteit afneemt, een negatieve invloed kan hebben op de gezondheid en het welbevinden van mensen die in de buurt van windmolens wonen. De Gezondheidsraad formuleert daarbij onder meer de volgende aanbeveling: De geluidsniveaus in nabij gelegen woningen veroorzaakt door windmolens en windmolenparken moeten voldoen aan de richtlijnen van de Wereldgezondheidsorganisatie (WGO) en WGO Europa voor blootstelling aan geluid overdag en 's nachts om ernstige hinder en (zelf-gerapporteerde) slaapverstoring te vermijden. Dat zou leiden tot geluidsniveaus van minder dan 45 dB(A) overdag en 40 dB(A) 's nachts.

Reactie bevoegd gezag:

Het is onvermijdelijk dat de exploitatie van vier windmolens leidt tot een toename van de geluidsbelasting in de omgeving. In het Activiteitenbesluit milieubeheer zijn de eisen opgenomen waaraan windmolens in Nederland dienen te voldoen. De geluidsnormen zijn

¹ Mariana Alves Pereira, Low Frequency Noise and Health: A Wind Turbine Case (2007 - 2013)

opgenomen in artikel 3.14a. Hierin is vastgelegd dat een of meer windmolens op de gevel van geluidsgevoelige bebouwing (bijvoorbeeld woningen)dienen te voldoen aan de norm van ten hoogste 47 dB L_{den} en aan de norm van ten hoogste 41 dB L_{night} . In de Nederlandse wetgeving wordt uitgegaan van gemiddelden. In de praktijk komt de 47 dB L_{den} norm op een gemiddelde geluidsbelasting van 41 dB, de geluidsbelasting op een woning waar precies aan de norm wordt voldaan zal bij inwerkingtreding van de windmolen (ca. 90% van de tijd) variëren tussen de 38 en 46 dB. Overigens staat er bij dit project geen woning waar precies aan de norm wordt voldaan. Alle omliggende woningen zitten beduidend onder de norm.

3. Slagschaduw

Indiener geeft aan dat volgens "Earth Matters" de slagschaduw kan leiden tot een epileptisch insult. De slagschaduw geeft hinderlijke lichtvariaties die verschijnselen veroorzaken die overeenkomen met zeeziekte. Bij mensen die daarvoor gevoelig zijn kan dit leiden tot een epileptisch insult.

Reactie bevoegd gezag:

Hinder van lichtvariaties of flikkeringen het grootst is bij een frequentie van 2,5 tot 14 keer per seconde. Bij deze frequenties kunnen dan verschijnselen als zeeziekte optreden en bij mensen die hiervoor gevoelig zijn, kan een epileptische aanval optreden. Bij moderne windmolens ligt het toerental van de rotor rond de 20 omwentelingen per minuut. Dit betekent voor een molen met drie bladen een flikkerfrequentie van 60 per minuut of 1 per seconde. Bij deze frequentie worden de bovengenoemde gezondheidseffecten niet verwacht.

4. Windmolenpark Hattermerbroek – Omgevingsvergunning en GGD-advies

Indiener betreurt het dat niet gedaan is met de adviezen van de GGD inzake monitoring. Hij verwijst hierbij naar de ingediende stukken met betrekking tot de aanvraag omgevingsvergunning. Hieruit blijkt dat sprake is van overlast voor een aantal omwonenden. Door allerlei regelgeving lijkt het erop dat de overlast 'netjes binnen bepaalde normen blijft' of, als het daarover heen gaat, 'we ervoor zorgen dat de overlast beperkt blijft'.

Reactie bevoegd gezag:

Bij de beantwoording van de overlegreactie van de GGD is aangegeven dat na oprichting van de inrichting met windmolens geluid en slagschaduw jaarlijks zullen worden gecontroleerd door middel van het opvragen van gegevens. Indien klachten optreden dient daarover contact te worden opgenomen met de gemeente zodat deze kunnen worden onderzocht. Op voorhand is geen aanleiding om aan te nemen dat overlast kan ontstaan. Alleen ter plaatse van woningen aan de Middeldijk is sprake van een relatief grote toename van de geluidsbelasting, zonder de norm te overschrijden, maar dit betreffen allen woningen van grondeigenaren.

5. Zichtbaarheid molens

Uit diverse studies blijkt dat alleen al de zichtbaarheid van windmolens een negatief effect kan hebben op de gezondheid van mensen in de directe omgeving. De initiatiefnemer en het bevoegd gezag zijn hierin ernstig tekort geschoten door de omwonenden (bewust?) verkeerd te informeren via visualisaties die niet alleen misleidend zijn, maar ook niet blijkt te kloppen. Pas recent zijn de werkelijke visualisaties getoond, terwijl de MER procedure al afgerond is.

Reactie bevoegd gezag:

Voor de ontwerpbesluiten zijn diverse documenten gehanteerd die visualisaties bevatten. Er is geen sprake van het gebruik van misleidende visualisaties. Met alle

visualisaties is getracht een zo goed mogelijk beeld te schetsen van de beleving van een opstelling met 4 windmolens met een tiphoogte van 150m, waarvan overigens voorbeelden kunnen worden beleefd op diverse plaatsen in Nederland. Er is daarom geen sprake van het verkeerd informeren van inwoners.

6. Gewenste aanpassingen aan besluiten

De indiener wenst de volgende aanpassingen (door de gemeente Oldebroek te besluiten):

- de normen voor geluid worden aangepast naar: < 45 dB(A) overdag en < 40 dB(A) 's nachts;
- de normen voor slagschaduw worden aangepast naar: maximaal 8u/j en 30 min/d; niet op raam maar op de tuin ter grootte van achterzijde woning. Immers alle omwonenden aan de Noordzijde van de N-50 hebben hun tuin aan de zuidkant waardoor zij geconfronteerd worden met de gevolgen van de plaatsing van de windmolens uit een buurgemeente waar zij geen invloed op hebben;
- controle en monitoring wordt gedaan door een onafhankelijke organisatie (GGD);
- door de initiatiefnemer wordt voorafgaand aan plaatsing van de windmolens een regeling overlegd waarbij ingeval van gezondheidsproblemen en/of economische problemen (onverkoopbaarheid woning) gerelateerd aan het windmolenpark er sprake is van schadeloosstelling.

Reactie bevoegd gezag:

- De gemeente ziet geen reden tot het wijzigen van de norm. Dit vanwege het feit dat hinder op een verantwoorde manier voldoende is beperkt door de huidige landelijke norm. Bij de totstandkoming van de norm is erkend dat gemiddeld 9 procent van de bewoners van woningen die op de normgrens liggen, ernstig zal zijn gehinderd. Dat is ook in lijn met de toelichting in 2009 van toenmalige minister van VROM op de ontwerp-norm voor windmolengeluid. Dit is een beleidskeuze geweest waarbij de verschillende belangen zijn afgewogen. Het aspect geluidhinder vormt een belangrijk onderdeel van de milieueffectrapportage en de toelichting van het bestemmingsplan. De gemeenteraad heeft het MER akkoord bevonden en daarbij (vooruitlopend op de ruimtelijke procedure) bepaald dat de milieueffecten die behoren bij het voorkeursalternatief worden beschouwd als de maximaal toegestane milieueffecten, zoals in het voorontwerpbestemmingsplan is beschreven. In het bestemmingsplan zijn tabellen opgenomen waarmee inzichtelijk wordt gemaakt wat de maximale geluidniveaus L_{den} en L_{night} zijn die ter plaatse van gevoelige objecten op grond van dat raadsbesluit toelaatbaar zijn. Hieruit blijkt dat ter plaatse van woningen van derden geluidniveaus L_{night} voorkomen van 25 tot 36 dB, afhankelijk van de afstand tot het windmolenpark. Op de woningen van de grondeigenaren komt het geluidsniveau tot 38 dB. Het is niet uitgesloten dat gedurende een jaar in bepaalde nachten, bij bepaalde weersomstandigheden, de geluidwaarden L_{night} als gevolg van de windmolens het heersende achtergrondgeluidniveau in de nacht overschrijden. Er is echter geen aanleiding tot het treffen van stilstandsmaatregelen om de geluidniveaus te reduceren. De geluidniveaus L_{night} zijn immers ruimschoots beneden de grenswaarde van 41 dB L_{night} gelegen waardoor de kans op hinder kleiner is dan op grond van de regelgeving reeds bij AMvB (Activiteitenbesluit) is toegestaan.

- In het slagschaduwonderzoek is getoetst aan de wettelijke norm van 5 uur en 40 minuten slagschaduw op een gevel van 5 meter breed en 5 meter hoog waarbij is uitgegaan van een receptor die gevoelig is voor slagschaduw van alle kanten. Hiermee is dit onderzoek ook representatief voor slagschaduw in een tuin, en is de 5 uur en 40 minuten slagschaduw strenger dan de door de indiener voorgestelde aanpassing.

- GGD heeft niet voorgesteld om controle en monitoring door een onafhankelijke organisatie te laten uitvoeren. Onafhankelijk van het type of merk windmolen begint het kunnen voldoen aan of het kunnen halen van de gewenste milieuprestaties bij een goed onderhoud van de windmolens. Voor milieuaspecten is het Activiteitenbesluit het

toetsingskader. Naast het geven van de normen voor geluid, slagschaduw, lichtschittering en het voorkomen van risico's, legt het Activiteitenbesluit ook een jaarlijkse beoordeling op ten aanzien van onderhoud, beveiligingen en reparaties. Daarmee is monitoring van de molens gewaarborgd. De eigenaar/initiatiefnemer is vrij in de keuze welke deskundige hij hiervoor ingeschakeld. Het is niet aan het bevoegd gezag hierin een keuze te maken voor de initiatiefnemer.

- Bij verwachte waardevermindering van de woning, planschade, wordt aangesloten bij de wettelijke planschaderegeling zoals deze is opgenomen in de Wet ruimtelijke ordening (Wro) art. 6.1. De indiener kan, bij verwachte waardedaling van de woning, een verzoek om planschade indienen. Dit recht is opgenomen in hoofdstuk 6 van de Wet ruimtelijke ordening. De gemeente Oldebroek biedt op haar website de mogelijkheid om online planschadevergoeding aan te vragen.

1. 14. De bewoners van de adressen XXXXX te Zalk

1. Link naar animatie

Indieners wijzen er eerst op dat de link naar de animatie, waarnaar wordt verwezen op de gemeentelijke website, niet beschikbaar is.

Reactie bevoegd gezag:

De link is door de gemeente getest en werkt naar behoren. Daarnaast is de animatie film ook buiten de gemeentelijke website om rechtstreek op YouTube te vinden, via de zoekterm windmolenpark Hattemerbroek.

2. Advies GGD Noord- en Oost Nederland

Door de GGD Noord en Oost Gelderland is aangegeven dat uit diverse onderzoeken is aangetoond dat omwonenden vooral last blijken te hebben van geluids- en slagschaduw-hinder. Zij baseert zich daarbij op eigen onderzoek en op o.a. RIVM-rapporten. Indiener kan getuigen van de overlast van slagschaduw en het continue zoevende geluid van de rotorbladen, omdat hij tussen de windmolens in Flevoland werkt. Het leidt bij hem tot irritatie, onrust, verlies van concentratie en stress.

Reactie bevoegd gezag:

Het klopt dat, zelfs wanneer voldaan wordt aan de wettelijke norm, het mogelijk is om hinder te ervaren. Dit is echter geen reden om de vergunningen en het bestemmingsplan niet vast te stellen, omdat aan de wettelijke norm wordt voldaan. Dit is beschreven in het MER. De gemeenteraad heeft het MER akkoord bevonden en daarbij (vooruitlopend op de ruimtelijke procedure) bepaald dat de milieueffecten die behoren bij het voorkeursalternatief worden beschouwd als de maximaal toegestane milieueffecten, zoals in het ontwerpbestemmingsplan is beschreven.

In het bestemmingsplan zijn tabellen opgenomen waarmee inzichtelijk wordt gemaakt wat de maximale geluidniveaus L_{den} en L_{night} zijn die ter plaatse van gevoelige objecten op grond van dat raadsbesluit toelaatbaar zijn. Hieruit blijkt dat ter plaatse van woningen van derden geluidniveaus L_{night} voorkomen van 25 tot 36 dB, afhankelijk van de afstand tot het windmolenpark. Op de woningen van de grondeigenaren komt het geluidsniveau tot 38 dB. Het is niet uitgesloten dat gedurende een jaar in bepaalde nachten, bij bepaalde weersomstandigheden, de geluidwaarden L_{night} als gevolg van de windmolens het heersende achtergrondgeluidniveau in de nacht overschrijden. Er is echter geen aanleiding tot het treffen van stilstandsmaatregelen om de geluidniveaus te reduceren. De geluidniveaus L_{night} zijn immers ruimschoots beneden de grenswaarde van 41 dB L_{night} gelegen waardoor de kans op hinder kleiner is dan op grond van de regelgeving reeds bij AMvB (Activiteitenbesluit) is toegestaan.

3. Laagfrequent geluid

Indieners geven aan dat in het plan geen rekening is gehouden met laagfrequent geluid. Ze verwijzen hierbij ook naar de cumulatie van geluid en daarbij het geluid van het laagvervliegend vliegverkeer van airport Lelystad. De gemeente Oldebroek heeft een zienswijze ingediend tegen dit geluid van het vliegverkeer. De indieners willen op eenzelfde manier geen geluidsoverlast van de windmolens.

Reactie bevoegd gezag:

Voor laagfrequent geluid als gevolg van windmolens op zichzelf bestaat geen wettelijke toetsingskader. Daarbij wordt opgemerkt dat in de norm uit het Activiteitenbesluit rekening wordt gehouden met laagfrequent geluid (geluid beneden 20 Hz). Dit is een onderdeel van het geluidsspectrum van windmolengeluid. Er wordt voldaan aan deze norm.

Het windmolenpark en het vliegveld voldoen volgens de akoestische onderzoeken aan de normen. Maar het vliegveld heeft op een veel groter gebied impact en daarmee meer maatschappelijke gevolgen. Vliegroutes kunnen veranderen, verschuiven en intensiveren. De gemeente heeft een signaal willen afgeven om hiermee op te komen voor de belangen van haar inwoners.

4. Vibro Acoustic Disease

Daarnaast verwijzen indieners naar een onderzoek² waaruit blijkt dat laagfrequent geluid de oorzaak is van de ziekte Virbo Acoustic Disease. Deze ziekte ontstaat geleidelijk en kan zich ontwikkelen wanneer iemand langdurig en intens wordt blootgesteld aan laagfrequent geluid. Uit het feit dat in de omgeving van het windmolenpark al enkele geluidbronnen aanwezig zijn, leidt de GGD af dat in het gebied sprake is van een vrij hoge achtergrondgeluidsbelasting. De GGD is van mening dat een toename van de geluidsbelasting zoveel mogelijk voorkomen moet worden.

Reactie bevoegd gezag:

Het klopt dat windmolens laagfrequent geluid produceren en naar aanleiding hiervan is door Agentschap NL, inmiddels Rijksdienst voor Ondernemend Nederland een literatuuronderzoek uitgevoerd (Literatuuronderzoek laagfrequent geluid windturbines, DENB 138006, 2013) . Uit dit onderzoek is naar voren gekomen dat er geen aanwijzingen zijn dat laagfrequent geluid van windmolens een (significant) effect heeft op de gezondheid. Met het voldoen aan de wettelijke norm voor geluid, wordt ook voldaan aan de norm voor laagfrequent geluid. In het MER is voor laagfrequent geluid specifiek getoetst aan de Deense norm. Uit het MER bleek dat deze norm bij geen van de alternatieven wordt overschreden. Overigens stelt het RIVM: "De Nederlandse 47 L_{den}/41 L_{night} normen geven een mate van bescherming tegen laagfrequent geluid die goed vergelijkbaar is met de Deense norm[...]"

Overigens worden de resultaten uit het hierboven genoemde onderzoek in wetenschappelijke kringen niet onderschreven.

De gemeenteraad heeft het MER akkoord bevonden en daarbij (vooruitlopend op de ruimtelijke procedure) bepaald dat de milieueffecten die behoren bij het voorkeursalternatief worden beschouwd als de maximaal toegestane milieueffecten, zoals in het voorontwerpbestemmingsplan is beschreven. In het bestemmingsplan zijn tabellen opgenomen waarmee inzichtelijk wordt gemaakt wat de maximale geluidsniveaus L_{den} en L_{night} zijn die ter plaatse van gevoelige objecten op grond van dat raadsbesluit toelaatbaar zijn. Hieruit blijkt dat ter plaatse van woningen van derden geluidsniveaus L_{night} voorkomen van 25 tot 36 dB, afhankelijk van de afstand tot het windmolenpark. Op de woningen van de grondeigenaren komt het geluidsniveau tot 38 dB. Het is niet uitgesloten dat gedurende een jaar in bepaalde nachten, bij bepaalde

² Mariana Alves Pereira, Low Frequency Noise and Health: A Wind Turbine Case (2007 - 2013)

weersomstandigheden, de geluidwaarden L_{night} als gevolg van de windmolens het heersende achtergrondgeluidniveau in de nacht overschrijden. Er is echter geen aanleiding tot het treffen van stilstandsmaatregelen om de geluidniveaus te reduceren. De geluidniveaus L_{night} zijn immers ruimschoots beneden de grenswaarde van 41 dB L_{night} gelegen waardoor de kans op hinder kleiner is dan op grond van de regelgeving al bij AMvB (Activiteitenbesluit) is toegestaan.

5. Toename van geluid

Indieners verwijzen naar de reactie van de GGD met betrekking tot de geluidbronnen in de omgeving van het windmolenpark. De GGD geeft daarbij aan dat in het gebied sprake is van een vrij hoge achtergrondgeluidsbelasting. De indiener is het niet eens met de reactie van de gemeente op de overlegreactie van de GGD hierover. De strekking van de reactie van de GGD is volgens indieners dat toename van geluid moet worden voorkomen. Indiener wil dan ook geen toename van geluid naast de al bestaande 'herrie'.

Reactie bevoegd gezag:

In de toelichting bij het bestemmingsplan is in het kader van een goede ruimtelijke ordening inzicht gegeven in de cumulatie van geluid van verschillende geluidsbronnen. Onder cumulatie verstaan we het optellen van geluidsbelastingen van verschillende bronnen. Hiervoor is een rekenmethode ontwikkeld waarmee de gecumuleerde geluidsbelasting wordt berekend, rekening houdend met de verschillen in dosis-effectrelaties van de verschillende geluidsbronnen. Met andere woorden: geluid dat als hinderlijker wordt beschouwd telt zwaarder mee in de optelling. Voor geluid van de gecumuleerde geluidbronnen in dit geval geldt dat geluid van windmolens als relatief hinderlijk wordt beoordeeld en spoorweglawaai als relatief het minst hinderlijk wordt beschouwd.

De ontwikkeling van windmolenpark Hattermerbroek leidt tot een toename van de gecumuleerde geluidsbelasting ter plaatse van omliggende woningen met ca. 1-3 dB L_{den} . Voor de woningen van de grondeigenaren aan de Middeldijk bedraagt deze toename 5-6 dB L_{den} . De uitvoering van het bestemmingsplan leidt niet tot een onaanvaardbare situatie ten aanzien van geluid.

Er is geen aanleiding om een strengere grens voor geluidsbelasting aan te brengen dan de geldende wettelijke norm.

6. Voorziening i.r.t. het geluidniveau van de windmolens

De GGD beveelt aan om een voorziening te treffen waardoor het geluidniveau van de windmolens niet boven het achtergrondniveau uit komt. De indiener constateert dat de gemeente niks heeft gedaan met deze aanbeveling van de GGD. In de reactie richting GGD stelt de gemeente (volgens indiener) dat "de geluidwaarden L_{night} als gevolg van de windmolens het heersende achtergrondgeluidniveau in de nacht overschrijden. Er is echter geen aanleiding tot het treffen van stilstandsmaatregelen om de geluidniveaus te reduceren." Indiener verbaast zich over deze houding en verwijst daarbij indirect naar de door de gemeente ingediende zienswijze op het plan voor airport Lelystad, betreffende het geluid van vliegverkeer.

Reactie bevoegd gezag:

Omdat alle woningen voldoen aan de wettelijke norm voor geluidsbelasting is er geen reden om verdere stilstandsmaatregelen aan te brengen.

Zowel het windmolenpark als het vliegveld voldoen volgens de akoestische onderzoeken aan de normen. Maar het vliegveld heeft op een veel groter gebied veel impact en daarmee meer maatschappelijke gevolgen. Vliegroutes kunnen veranderen, verschuiven en intensiveren. De gemeente heeft een signaal willen afgeven om hiermee op te komen voor de belangen van haar inwoners.

De gemeenteraad heeft het MER akkoord bevonden en daarbij (vooruitlopend op de ruimtelijke procedure) bepaald dat de milieueffecten die behoren bij het voorkeursalternatief worden beschouwd als de maximaal toegestane milieueffecten, zoals in het voorontwerpbestemmingsplan is beschreven. In het bestemmingsplan zijn tabellen opgenomen waarmee inzichtelijk wordt gemaakt wat de maximale geluidniveaus L_{den} en L_{night} zijn die ter plaatse van gevoelige objecten op grond van dat raadsbesluit toelaatbaar zijn. Hieruit blijkt dat ter plaatse van woningen van derden geluidniveaus L_{night} voorkomen van 25 tot 36 dB, afhankelijk van de afstand tot het windmolenpark. Op de woningen van de grondeigenaren komt het geluidsniveau tot 38 dB. Het is niet uitgesloten dat gedurende een jaar in bepaalde nachten, bij bepaalde weersomstandigheden, de geluidwaarden L_{night} als gevolg van de windmolens het heersende achtergrondgeluidniveau in de nacht overschrijden. Er is echter geen aanleiding tot het treffen van stilstandsmaatregelen om de geluidniveaus te reduceren. De geluidniveaus L_{night} zijn immers ruimschoots beneden de grenswaarde van 41 dB L_{night} gelegen waardoor de kans op hinder kleiner is dan op grond van de regelgeving al bij AMvB (Activiteitenbesluit) is toegestaan.

7. Slagschaduw

De GGD adviseert te kiezen voor minder uren met slagschaduw waarmee de hinder afneemt en de kans op draagvlak bij omwonenden groter wordt. Indiener maakt zich zorgen om de bewoners van "een paar woningen die binnen de slagschaduwcontour van 6 uur per jaar ligt. Dit is een relatief beperkt aantal".

Reactie bevoegd gezag:

Voor woningen die binnen de contour van de wettelijke norm voor slagschaduw liggen wordt een stilstandvoorziening aangebracht op de betreffende molens. Voor slagschaduw geldt dat er voldaan wordt aan de wettelijke norm. Hiermee wordt rekening gehouden met de bewoners en de overlast beperkt.

8. Waarschuwingverlichting

De GGD adviseert verder om het knipperen van waarschuwinglichten te synchroniseren. De indiener twijfelt aan de gemeentelijke reactie hierop, dat op de windmolens geen sprake is van verlichting. De indiener haalt hierbij informatie aan van de recent (december 2016) door de Inspectie Leefomgeving en Transport herziene richtlijnen voor verlichting van windmolens en windmolenparken in relatie tot luchtvaartveiligheid. Verder verwijst indiener naar het Internationaal Verdrag van Chicago voor burgerluchtvaart (ICAO). Daarin staat dat obstakelmarkering in de vorm van lampen (wit overdag, rood 's nachts) aanwezig moet zijn op windmolens hoger dan 150 meter. Indiener denkt dat hieraan alsnog voldaan moet worden na realisatie van het park. Zij verwijzen hierbij naar de afwijkingsmogelijkheid van 10% voor de afmetingen van de windmolens die in het ontwerpbestemmingsplan is opgenomen.

Reactie bevoegd gezag:

Obstakelverlichting is niet nodig, omdat de tiphoogte van de windmolens onder de 150meter blijft. Daarnaast heeft de exploitant geen belang bij deze verlichting.

Het bestemmingsplan biedt verder geen afwijkingsmogelijkheid voor de te plaatsen windmolens. Het afwijken van de bouwregels zoals genoemd in artikel 4.3 (10% afwijking) betreft slechts de leden lid 4.2.2 en 4.2.3. De afmetingen van de molens staan in 4.2.1 en de afwijkingruimte is daarmee niet van toepassing op de hoogte van de molens.

9. Omwentelingssnelheid

De GGD adviseert verder om de omwentelingssnelheid te synchroniseren. In haar reactie heeft de gemeente aangegeven dat dit niet haalbaar is, omdat hierdoor een kostbaar

verlies van duurzame energie plaatsvindt. Indiener geeft aan dat alleen het zicht op de molens al een negatief effect kan hebben op de gezondheid van mensen in de omgeving. Bij niet synchroon draaien is sprake van een verhoogde verstoring. Indiener vindt het triest dat economische rendement voor de gemeente als enige argument is aangehaald en dat niet meer onderzoek is verricht naar de mogelijkheden van synchronisatie.

Reactie bevoegd gezag:

Hinder van lichtvariaties of flikkeringen het grootst is bij een frequentie van 2,5 tot 14 keer per seconde. Bij deze frequenties kunnen dan verschijnselen als zeeziekte optreden en bij mensen die hiervoor gevoelig zijn, kan een epileptische aanval optreden. Bij moderne windmolens ligt het toerental van de rotor rond de 20 omwentelingen per minuut. Dit betekent voor een molen met drie bladen een flikkerfrequentie van 60 per minuut of 1 per seconde. Bij deze frequentie worden de bovengenoemde gezondheidseffecten niet verwacht.

Het is nog niet technisch mogelijk om de omwentelingssnelheid van windmolens te synchroniseren wanneer de windmolens niet op vol vermogen draaien. Hierdoor zal er altijd sprake zijn van het niet synchroon draaien van de wieken.

10. Advies: Maatregelen en monitoring

De GGD stelt dat op de onderdelen geluid, slagschaduw en zichtbaarheid maatregelen denkbaar zijn waarmee eventuele hinder kan worden beperkt of worden voorkomen. De gemeente verwijst in haar antwoord hierop naar het MER en de daarvoor uitgevoerde onderzoeken. Deze geven aan dat slechts in beperkte mate sprake is van de noodzaak van maatregelen, zoals een stilstandregeling. Indieners zijn het hier niet mee eens. Tot slot adviseert de GGD om na realisatie van het plan de effecten op geluid en slagschaduw op de woningen jaarlijks te monitoren. Bij vragen of klachten hierover kunnen omwonenden direct terecht bij de exploitant. Hierover worden afspraken gemaakt met de exploitant van het windmolenpark. De stilstand van de molens wordt digitaal bijgehouden. Deze informatie kan de exploitant ter controle aan de gemeente voorleggen.

Volgens indieners leiden alle wetenschappelijke onderzoeken tot dezelfde conclusie, namelijk dat windmolens nadelige gevolgen kunnen hebben voor de gezondheid. Uitsluitend over de mate waarin verschillen de meningen. Dit is één van de redenen waarom er wereldwijd diverse regelgeving is en er verschillende normen worden gehanteerd. Een tweede conclusie is dat voorstanders van windenergie rapporten aanhalen die hun goed van pas komen en tegenstanders rapporten aanhalen die hun goed van pas komen.

Op het advies met betrekking tot de maatregelen en monitoring gaan de indieners niet verder in.

Reactie bevoegd gezag:

Op grond van het Activiteitenbesluit wordt een gedegen jaarlijkse inspectie en onderhoud aan de windmolens opgelegd om een goed functioneren te garanderen. Ook is de registratie van een aantal akoestische gegevens geborgd. Omdat op voorhand, in de MER en de aanvraag voldoende inzichtelijk is gemaakt dat alle wettelijke normen gehaald worden is jaarlijkse monitoring geen standaard die voortvloeit uit de eisen van het Activiteitenbesluit. De monitoring achteraf kan echter op basis van het Activiteitenbesluit wel vorm krijgen. Het Activiteitenbesluit geeft bijvoorbeeld wel de kaders voor invulling van akoestisch onderzoek aan gerealiseerde molens en ten aanzien van slagschaduw ligt registratie van stand-still vast op basis van de voorziening op de molen.

Wij staan er voor open om de monitoring vorm te geven. Het Activiteitenbesluit draagt daar de kaders voor aan ten aanzien van de milieuaspecten. Daarbij moet altijd bedacht worden dat de berekende geluidsniveaus aan de hand van de daadwerkelijk meteorologische omstandigheden in het betreffende jaar weinig zeggen over de beleving van het geluid.

Los van eventuele monitoring geldt te allen tijde dat wanneer klachten optreden het van belang is dat contact wordt opgenomen met de gemeente.

Het is niet zo dat de gegevens over de toepassing van stilstand openbaar gemaakt dienen te worden. Dit kan immers gevoelige informatie gerelateerd aan intellectueel eigendom bevatten en aangezien waarvoor geen noodzaak is om deze gegevens openbaar te maken. Wel zal de exploitant altijd medewerking verlenen aan het vertrouwelijk aanleveren van betreffende informatie aan de toezichthouder, in dit geval de Omgevingsdienst Noord-Veluwe. Immers riskeert de exploitant bij het niet aanleveren van de informatie een gedwongen stilzetting van de bedrijfsactiviteiten totdat bewezen is dat aan de norm voldaan is.

Verder zal er uiteraard goed met de omgeving gecommuniceerd worden over de activiteiten tijdens de bouw en exploitatie.

11. Landschappelijke inpassing

Volgens indieners is de inpasbaarheid in het landschap ten onrechte onbelicht gebleven in het ontwerpbestemmingsplan en de ontwerpvergunningen. Indienen verwijst daarbij naar de uitspraak van de Raad van State, waarbij genoemd is dat de inpasbaarheid van essentieel belang is. De uitspraak is te vinden via

<https://www.raadvanstate.nl/uitspraken/zoeken-in-uitspraken/tekst-uitspraak.html?id=71773>

Reactie bevoegd gezag:

In de vermelde uitspraak heeft de Raad van State slechts geoordeeld dat de provincie in dat geval in redelijkheid tot de beslissing kon komen dat er geen sprake was van een goede inpassing in het landschap. Dit heeft geen invloed op dit plan omdat hiervoor aangetoond is dat sprake is van een goede landschappelijke inpassing op grond van het geldende beleid en regelgeving. Dit is toegelicht in het MER en de toelichting op het bestemmingsplan.

12. Compensatie waardedaling woning

Indiener constateert dat in de documenten volledig onbelicht is hoe de gemeente Oldebroek ook inwoners van andere gemeenten, die wel degelijk zijn aangewezen als belanghebbenden, gaat compenseren voor de waardedaling van de woning. Het ontwerpplan is daarin onvolledig.

Reactie bevoegd gezag:

Eventuele waardedaling en vergoeding is geen vereiste voor dit bestemmingsplan. Bij eventuele planschade wordt aangesloten bij de wettelijke planschaderegeling zoals deze is opgenomen in de Wet ruimtelijke ordening (Wro) art. 6.1. Belanghebbenden die een waardedaling van de woning verwachten, kunnen een verzoek om planschade indienen. Dit recht is opgenomen in hoofdstuk 6 van de Wet ruimtelijke ordening. De gemeente Oldebroek biedt op haar website de mogelijkheid om online planschadevergoeding aan te vragen.

13. Redenen om af te zien van wijziging van het bestemmingsplan

Indiener noemt de volgende redenen om af te zien van het bestemmingsplan:

- a. Het plan is in hoge mate in strijd met beleidsregels in het kader van "mooi Nederland".
- b. Het huidige regeringsbeleid is erop gericht om windmolens te plaatsen in grote windmolenparken. Een ontwikkeling waarbij een klein windmolenpark (immers: "slechts" 4 molens) als losse eenheid, en dus niet als onderdeel van een groot windmolenpark, wordt ingericht, is dan ook strijdig met dit regeringsbeleid. Toekomstig regeringsbeleid zal niet leiden tot meer mogelijkheden voor kleinschalige parken, integendeel!

- c. Het plan past ook niet binnen de kaders van de natuurbeschermingswetgeving; het geplande windmolenpark ligt in de directe nabijheid van beschermde natuurgebieden en nationaal landschap.
- d. Mede (maar niet alleen) door de hoogte van de geplande molens veroorzaakt het plan derhalve een onaanvaardbare aantasting van de natuur, de flora en fauna in dit gebied en het totale landschap.
- e. Plaatsing van windmolens van de geplande hoogte en dicht bij lokale (land)wegen alsmede vlak naast een zeer drukke N-weg die binnenkort wordt verbreed met verhoging van geluidshinder als effect en een drukke spoorbaan en liggend onder de beoogde aanvliegroute Lelystad airport leidt tot onacceptabele cumulatieve geluidsbelasting voor omwonenden.

Reactie bevoegd gezag:

- a. *Indiener geeft niet duidelijk aan waarom het plan in strijd is met beleidsregels in het kader van "mooi Nederland". Deze reactie wordt daarom ter kennisgeving aangenomen.*
 - b. *Het is onjuist dat regeringsbeleid geen kleinschalige windmolenparken mogelijk maakt. De reden hiervoor is beschreven bij het rijksbeleid in de toelichting bij het bestemmingsplan.*
 - c. *Zoals uit de natuuronderzoeken blijkt, voldoet het plan aan de geldende natuurbeschermingswetgeving. De indiener geeft niet duidelijk aan waarom deze onderzoeken niet juist zijn. Deze reactie wordt daarom ter kennisgeving aangenomen.*
 - d. *Het MER en de aanvullende onderzoeken tonen aan dat er geen onwettelijke aantasting van de natuur, de flora en fauna in dit gebied en het totale landschap.*
 - e. *Alhoewel ter plaatse van woningen aan de grenswaarden voor geluid van windmolens wordt voldaan zijn in het akoestisch rapport cumulatieberekeningen uitgevoerd. In de toelichting bij het bestemmingsplan is in het kader van een goede ruimtelijke ordening inzicht gegeven in de cumulatie van geluid van verschillende geluidsbronnen. Onder cumulatie verstaan we het optellen van geluidsbelastingen van verschillende bronnen. Hiervoor is een rekenmethode ontwikkeld waarmee de gecumuleerde geluidsbelasting wordt berekend, rekening houdend met de verschillen in dosis-effectrelaties van de verschillende geluidsbronnen. Met andere woorden: geluid dat als hinderlijker wordt beschouwd telt zwaarder mee in de optelling. Voor geluid van de gecumuleerde geluidsbronnen in dit geval geldt dat geluid van windmolens als relatief hinderlijk wordt beoordeeld en spoorweglawaai als relatief het minst hinderlijk wordt beschouwd. De ontwikkeling van windmolenpark Hattemberbroek leidt tot een toename van de gecumuleerde geluidsbelasting ter plaatse van omliggende woningen met ca. 1-3 dB L_{den} . Voor de woningen van de grondeigenaren aan de Middeldijk bedraagt deze toename 5-6 dB L_{den} . De uitvoering van het bestemmingsplan leidt niet tot een onaanvaardbare situatie ten aanzien van geluid.*
- Cumulatie met geluid van luchtverkeer is alleen relevant binnen bepaalde zones rond luchthavens en daarvan is in dit geval geen sprake.*
- Ten aanzien van de gewenste verbreding van de N50 is niet bekend wanneer dit zal worden uitgevoerd. De wens ligt niet vast in een Tracébesluit en/of voorontwerp bestemmingsplan. Het is de vraag of de verbreding überhaupt binnen 10 jaar, de werkingstermijn van een bestemmingsplan, gerealiseerd gaat worden.*

14. Communicatie

De indieners spreken hun misnoegen uit over de manier waarop het hele proces is vormgegeven. Daarbij richten zij zich vooral op de communicatie met belanghebbenden en omwonenden en dan vooral het gebrek daaraan.

Reactie bevoegd gezag:

Dit jaar, vorig jaar en daarvoor hebben meerdere communicatie- en informatie mogelijkheden plaatsgevonden. De gemeente heeft zich ingespannen om omwonenden en belanghebbenden voor en tijdens de bestemmingsplanprocedure van voldoende informatie te voorzien. Dat is ook de reden dat vorig jaar het 3D model is gemaakt

waardoor niet alleen vanaf vaste punten maar vanaf elk punt een visualisatie van de toekomstige situatie gegeven kan worden. Daarnaast zijn nieuwsbrieven verstuurd, informatie pagina's in de huis aan huis bladen in verschillende gemeenten verschenen en is de gemeente altijd bereid om elke vraag te beantwoorden. Van een gebrek aan communicatie is volgens ons geen sprake.

1. 15. De bewoners van de adressen XXXXX te Hattem

1. Cumulatie effecten verschillende ontwikkelingen

Indieners vinden het gebied in en rond Hattem en Hattemerbroek te zwaar belast als het gaat om ontwikkelingen. Als gevolg daarvan ontstaat cumulatie van effecten die weerslag hebben op het karakteristieke open landschap ter plekke en forse schade toebrengen aan de natuur. Indieners willen de belangrijke natuurwaarden zo veel mogelijk in stand houden.

Reactie bevoegd gezag:

In het MER zijn zowel de aspecten 'Landschap' en 'Natuur' behandeld. Uit het ecologisch onderzoek kwam naar voren dat er nader onderzoek nodig was om vast te stellen of een ontheffing nodig is. Dit onderzoek is uitgevoerd en de geadviseerde mitigatie ten behoeve van vleermuizen is opgenomen in de gebruiksregels onder 4.4 het bestemmingsplan. Hiermee worden de belangrijke natuurwaarden zo veel mogelijk in stand gehouden. Een ontheffing is hierdoor niet nodig.

Voor het landschap geldt dat de landschappelijke beoordeling zoals opgenomen in het MER voldoende is voor het plan. Doordat de windmolens in een lijnopstelling staan, is het park goed herkenbaar in het landschap. Bovendien sluiten de molens aan op de grootschalige infrastructuur doordat ze parallel geplaatst worden aan de N50. De landschappelijke beoordeling is opgenomen in het MER.

2. Huidig landelijke beleid

Indiener vraagt daarom op een andere manier bij te dragen aan het opwekken van energie. Indiener geeft aan dat zij vinden dat vanuit het landelijk beleid geen dwingende redenen van maatschappelijk belang zijn die de realisatie van het windmolenpark rechtvaardigen. De 12 MW die in Hattemerbroek wordt opgewekt draagt nauwelijks bij aan de 6000 MW die in 2020 nationaal opgewekt moet worden. Indiener geeft aan vóór de opwekking van duurzame energie in de vorm van windenergie te zijn, maar vraagt in dit geval te zoeken naar andere oplossingen. Hierbij verwijzen zij naar grootschalige windmolenparken en geen plukjes windmolens verspreid over heel Nederland.

Reactie bevoegd gezag:

De gemeente Oldebroek heeft in 1999 een quick scan uitgevoerd om mogelijkheden voor windenergie in kaart te brengen. De huidige locatie kwam in deze plannen al naar voren en is daarna ook beleidsmatig in diversie beleidstukken genoemd. Ook valt de locatie binnen het gebied dat in de derde partiële herziening van het Streekplan Gelderland 1996, vastgesteld in 2001, was aangemerkt als kansrijk voor windenergie. Doordat het initiatief reeds was gestart voor het Streekplan 2005 werd vastgesteld, wordt ook een (gedeeltelijke) afwijking ten opzichte van de destijds aangewezen zoekzone door de provincie toegestaan..

Verder ondersteunt de provincie Gelderland dit initiatief. Ook zij vinden dat het een belangrijke bijdrage kan leveren aan de doelstelling van de provincie ten aanzien van de realisatie van duurzame energie.

3. Hoe de gemeente Oldebroek omgaat met de omwonenden uit Hattem en Zalk

Indiener voelt zich niet op een juiste manier gerespecteerd door de gemeente Oldebroek. Als argumenten hiervoor noemt indiener de locatie van het windmolenpark op de grens

van de gemeenten Kampen en Hattem, de manier waarop de woningen van omwonenden in het kaartmateriaal zijn opgenomen en de manier waarop omwonenden meewerken aan bescherming van weidevogelsoorten en andere voorkomende soorten op de Rode Lijst.

Reactie bevoegd gezag:

Alle woningen, ongeacht de gemeente waarin ze staan, worden op de kaarten van de onderzoeken aangeduid met een stip. Het ontwerp van de definitieve opstelling met een viertal windmolens is in de gehele voorbereiding diverse malen aangepast. Dit is in geen geval gedaan om inspraak van burgers in te perken. De gemeente ziet ook niet in hoe dat mogelijk zou zijn. Het is namelijk zo dat iedereen, ongeacht de afstand tot het windmolenpark en de gemeente waar hij of zij woont, de mogelijkheid heeft zienswijzen naar voren te brengen. Tot op grote afstand van het windmolenpark zijn omwonenden belanghebbend. Daarnaast hebben alle omwonenden de mogelijkheid gehad om informatie bijeenkomsten te bezoeken, kennis te nemen van de 3D animatie of zich op een andere wijze te informeren.

4. Nationale landschappen

Het plangebied ligt in het Nationaal Landschap Veluwe en grenst aan het Nationaal Landschap IJsseldelta; een gebied met een specifieke samenhang tussen natuur, reliëf en bebouwing en dorpsgezichten. Indien er vindt de invloed van de draaiende windmolens juist hier onevenredig groot. Daarbij geeft indier er aan dat het zicht op de windmolens een grote invloed heeft die verder gaat dan de in het MER vermelde afstand van 5 km. Het uitzicht op het karakteristieke weidse landschap en de horizon wordt onevenredig aangetast vanaf onder meer Zalk, Hattem en de IJsselbruggen. Windmolens passen niet in natuurgebieden en/of waardevolle cultuurhistorische en landschappelijk waardevolle gebieden zoals Nationale Landschappen. Ook als de windmolens wel voldoen aan rijks- en provinciaal beleid. Indien er verwijst daarbij naar het standpunt van Natuurmonumenten, zoals verwoord in haar "Visie op Windenergie". Indien er vindt de landschapsstudies bij het MER en bestemmingsplan niet voldoende.

Reactie bevoegd gezag:

Het klopt dat windmolens effect hebben op het landschap. De windmolens staan echter in een lijnopstelling waardoor het park goed herkenbaar is in het landschap. Bovendien sluiten de molens aan op de infrastructuur doordat ze parallel geplaatst worden aan de N50. De landschappelijke beoordeling is opgenomen in het MER.

5. Natura 2000 gebieden

Indien er is van mening dat het ecologische onderzoek opnieuw gedaan moet worden, omdat toetsing aan de nieuwe Wet Natuurbescherming moet plaatsvinden. De gemeentelijke conclusie dat de nieuwe wet het bestemmingsplan niet in de weg staat is te voorbarig, omdat het onderzoek in 2014 is uitgevoerd en afgerond. Toen was de nieuwe wet Natuurbescherming (1-1-2017) nog niet van toepassing. Als mogelijk strijdig punt noemt de indier dat de vergunning voor het project niet mag worden afgegeven als het project schadelijk kan zijn voor het leefgebied van soorten. De regio, waar de vier molens zijn gepland ligt nabij Natura 2000 gebieden als de IJssel-Uiterwaarden (Natura 2000 gebied 38) en nieuwe natuurgebied De Vreugderijker Waard. Dit gebied is zeer belangrijk als rust- en foerageergebied voor heel veel vogelsoorten en beschermde vogelsoorten. Beschermde vogelsoorten zijn in 2013 al waargenomen.

Reactie bevoegd gezag:

Aangezien de onderzoeken zijn uitgevoerd en de vergunningaanvragen zijn ingediend vóór inwerkingtreding van de nieuwe Wet natuurbescherming is deze wet niet in de onderzoeken en vergunningaanvragen genoemd. Omdat het (ontwerp)besluit van

Gedeputeerde Staten van Gelderland is genomen na 1 januari 2017 is dit besluit wel gebaseerd op de Wet natuurbescherming.

In de passende beoordeling en de daarbij behorende aanvulling effectbeoordeling Natura 2000 Rijntakken (28-02-2017 RHDHV) zijn op basis van de watervogeltellingen van SOVON en de NDFF waarnemingen in beeld gebracht. Ook zijn in deze rapporten de effecten van aanvaringen en barrièrewerking bepaald. Uit de passende beoordeling en de daarbij behorende en aanvulling effectbeoordeling Natura 2000 Rijntakken (28-02-2017 RHDHV) blijkt dat de geplande windturbines niet leiden tot significant negatieve effecten op de instandhoudingsdoelen voor het Natura 2000-gebied Rijntakken.

6. Vogelsoorten, beschermde vogelsoorten, beschermde weidevogelsoorten

Op de akkers en weiden van omwonenden komen vogelsoorten voor als goudplevier, kieviet, grutto, tureluur, scholekster en andere beschermde soorten. Regelmatig worden door omwonenden ook andere soorten als gele kwikstaarten, steenuilen en beschermde soorten mussen waargenomen. Indiener geeft aan dat juist het plangebied en omgeving in de Nationale Windmolen Risicokaart voor Vogels (bron: Vogelbescherming) aangegeven is als een gebied waar geen windmolens moeten komen en waar risicogebieden aanwezig zijn. Indiener is het eens met het standpunt van de Vogelbescherming Nederland dat deze gebieden windmolenvrij moeten blijven.

Reactie bevoegd gezag:

Mede naar aanleiding van deze zienswijze is een aanvullend onderzoek (Altenburg & Wymenga (A&W) rapport 2334) naar de mortaliteit (aanvaringsslachtoffers) van vogels door de windmolens uitgevoerd. De conclusie hiervan is dat de verwachte mortaliteit van de getoetste vogelsoorten ver onder de 1%-norm blijft waardoor de gunstige staat van instandhouding niet in gevaar komt. Dit onderzoek is niet eerder uitgevoerd omdat er tot 1-1-2017 een algemene vrijstelling van de Flora en Fauna wet voor windmolens gold. Het aanvullende onderzoek wordt bij de toelichting van het bestemmingsplan gevoegd.

7. Vleermuizen

Indiener betwijfelt of de resultaten van het onderzoek van Royal Haskoning³ wel juist zijn. Indiener verwijst daarbij naar het aantal aanvaringsslachtoffers van de ruige dwergvleermuis en rosse vleermuis na ingebruikname van het windmolenpark. Het aantal van 0-3 per jaar is volgens indieners veel te laag en hij betwijfelt of de stilstandregeling afdoende is om dit te halen. Indieners achten het van groot belang dat het vleermuisonderzoek wordt uitgevoerd volgens het vleermuisprotocol (opgesteld door het Ministerie van EL&I, de Zoogdiervereniging en het Netwerk van Groene Bureaus). Specifiek wijst de indiener hierbij op een publicatie van de Zoogdiervereniging, waarin de vereniging aangeeft dat de ruige dwergvleermuis het risico loopt in het najaar, wegens vlieg- en foeragegedrag en tijdens migratie in de herfst. Deze soort komt voor in het plangebied.

Reactie bevoegd gezag:

De Commissie voor de m.e.r. heeft in haar toetsingsadvies het natuuronderzoek niet als onjuist beoordeeld. Uit aanvullend vleermuis onderzoek in lijn met het vleermuisprotocol is gebleken dat hooguit enkele aanvaringsslachtoffers per jaar kunnen vallen onder Ruige dwergvleermuis en Rosse vleermuis (de laatste soort alleen bij molen 1). Het gaat hierbij om lage aantallen aangezien geen sprake is van gestuwde trek en de vliegactiviteit binnen het plangebied relatief laag is. Voor beide soorten geldt dat in het windmolenpark hooguit enkele (ordegrootte 0-3) slachtoffers per jaar worden verwacht. Indien tijdens warme zomernachten de cut-in speed van de molens wordt verhoogd naar 5-6 m/s zal het aantal vleermuisslachtoffers in het windmolenpark worden gereduceerd

³ Actualisatie vleermuisonderzoek windmolenpark Hattemerbroek, Altenburg & Wymenga, 27 augustus 2015

tot vrijwel nul. Er zal dan hooguit sprake zijn van incidentele slachtoffers. Deze stilstandvoorziening is een effectieve vorm van mitigatie.

8. Monitoring

Indiener pleit voor een langdurige monitoring van de effecten op vogels en vleermuizen voor de komende jaren wanneer de windmolens wel geplaatst worden. De reden hiervoor is dat de effecten op de lange termijn voor indiener niet duidelijk zijn. Daarnaast moet de vergunninghouder volgens de Wet Natuurbescherming maandelijks het aantal vogelslachtoffers van de windmolens registreren en gedurende vijf jaar na oprichting van de windmolens jaarlijks een monitoringsrapport opstellen. Dit is een individuele verplichting van de vergunninghouder.

Reactie bevoegd gezag:

Omdat de aanvaringsrisico's zeer gering zijn, zijn in de vergunning Wet natuurbescherming geen aanvullende voorschriften ten aanzien van monitoring opgenomen. Gemeente staat open voor het idee van de ontwikkeling van een monitoringssysteem voor aanvaringen.

9. Compensatie

Indiener wenst samenspraak met omwonenden en betrokkenen waar het gaat om de te realiseren natuurcompensatie, op het moment dat de windmolens wel gerealiseerd worden.

Reactie bevoegd gezag:

Het plangebied, de locaties waar de windmolens, kraanplaatsen en onderhoudswegen worden gebouwd, hebben in de huidige situatie een agrarische functie. Vanwege intensief agrarisch gebruik hebben de locaties een geringe ecologische waarde. Het gebied wordt niet aangemerkt als broedgebied en ook niet als zodanig beschermd, omdat geen sprake is van verlies van natuurareaal.

10. Nader onderzoek

Indiener pleit voor de volgende aspecten

- a. Een nader onderzoek naar de effecten van geluidshinder op zoogdieren, vogels en vleermuizen. Daar is geen onderzoek over bekend. Indiener doelt daarmee op geluidshinder ter plaatse en in de nabije omgeving veroorzaakt door draaiende windmolens. De huidige norm is maximaal 47 dB overdag en 41 dB in de nacht.
- b. Het serieus nemen van de telgegevens van de voorkomende beschermde weidevogelsoorten op de gronden in en om het plangebied. Ook wil indiener nader onderzoek naar de bedreigingen van deze vogels door de vier windmolens en naar de bedreigingen van deze vogels door de cumulatieve effecten in het gebied.
- c. Onderzoek naar vleermuizen volgens het vereiste "Kavelbesluit". Indiener pleit ook voor een stilstandregeling tijdens het vleermuizenseizoen van zonsondergang tot zonsopgang, want dan vinden de meeste botsingen plaats. Activiteiten van vleermuizen zijn sterk weersafhankelijk (temperatuur boven de 15 graden, nauwelijks wind en geen regen).

Reactie bevoegd gezag:

- a. *De norm voor geluidshinder geldt voor gevoelige objecten. Zoogdieren, vogels en vleermuizen zijn geen gevoelige objecten in de zin van de wet en deze norm is daarmee ook niet op deze soorten van toepassing.*
- b. *De effecten op vogels zijn voldoende onderzocht in de natuuronderzoeken. In bijlage E van de toelichting bij het ontwerp bestemmingsplan, de aanvullende effectbeoordeling, wordt uitgebreid ingegaan op de verschillende soorten en instandhoudingsdoelen van die verschillende soorten.*

c. De stilstandsregeling zoals opgenomen in het bestemmingsplan is voldoende om aanvaringsslachtoffers onder vleermuizen te beperken.

11. Extra maatregelen

Aanvullend wil de indiener graag dat de molens niet draaien bij mist, donkere nachten en slecht weer. Zo kunnen aanvaringen van vogels met de molens zo veel mogelijk worden voorkomen. De trek van de meeste vogels staat haaks op de lijn waarop de molens worden geplaatst. De windmolens vormen een ijzeren gordijn voor de vogels.

Reactie bevoegd gezag:

Zoals bij het vorige punt aangegeven is, is de stilstandsvoorziening zoals opgenomen in het bestemmingsplan voldoende om aanvaringsslachtoffers onder vleermuizen zoveel mogelijk te beperken.

1. 16. De bewoner van adres XXXXX te Zalk

1. Discrepantie tussen mer en vergunningaanvragen

Indiener geeft aan de relatie te missen tussen de onderzoeksrapporten die zijn gebruikt bij het opstellen van de Mer. In de vergunningaanvragen worden andere molens genoemd dan in de onderzoeksrapporten zijn onderzocht. De commissie Mer maakt in zijn rapport opmerkingen over de afmetingen van de molens en de onderlinge afstanden. Het advies van de commissie is om dit bij de definitieve aanvraag opnieuw te onderzoeken. Indiener constateert dat met deze opmerking van de commissie niets gedaan is. Indiener wijst op de vergunningaanvraag in het kader van de natuurbeschermingswet, de planmer, het geluidsonderzoek, het slagschaduwonderzoek, het fauna-onderzoek (zwanen en vleermuis), inpassing in het landschap en veiligheid.

Reactie bevoegd gezag:

De vergunning Wet natuurbescherming is verleend voor een bandbreedte van de afmetingen van de turbines zoals deze zijn aangevraagd. In de toelichting op de aanvraag is onderbouwd dat de conclusie uit de passende beoordeling dat geen sprake is van significant negatieve effecten op instandhoudingsdoelen voor Natura 2000-gebieden ook voor windturbines met de aangevraagde afmetingen geldt. De eerdere onderzoeken hadden betrekking op afmetingen van windmolens binnen dezelfde bandbreedte.

2. Cumulatie met andere plannen

In de onderzoeken is geen rekening gehouden met de uitbreidingsplannen van de snelweg N50 naar A50, in combinatie met het geluid van vliegroute naar Lelystad en de cumulatie van windmolens van 3,5 MW.

Reactie bevoegd gezag:

Alhoewel ter plaatse van woningen aan de grenswaarden voor geluid van windmolens wordt voldaan, zijn in het akoestisch rapport cumulatieberekeningen uitgevoerd. In de toelichting bij het bestemmingsplan is in het kader van een goede ruimtelijke ordening inzicht gegeven in de cumulatie van geluid van verschillende geluidsbronnen. Onder cumulatie verstaan we het optellen van geluidsbelastingen van verschillende bronnen. Hiervoor is een rekenmethode ontwikkeld waarmee de gecumuleerde geluidsbelasting wordt berekend, rekening houdend met de verschillen in dosis-effectrelaties van de verschillende geluidsbronnen. Met andere woorden: geluid dat als hinderlijker wordt beschouwd telt zwaarder mee in de optelling. Voor geluid van de gecumuleerde geluidsbronnen in dit geval geldt dat geluid van windmolens als relatief hinderlijk wordt beoordeeld en spoorweglawaaai als relatief het minst hinderlijk wordt beschouwd. De

ontwikkeling van windmolenpark Hattemerbroek leidt tot een toename van de gecumuleerde geluidsbelasting ter plaatse van omliggende woningen met ca. 1-3 dB L_{den} . Voor de woningen van de grondeigenaren aan de Middeldijk bedraagt deze toename 5-6 dB L_{den} . De uitvoering van het bestemmingsplan leidt niet tot een onaanvaardbare situatie ten aanzien van geluid.

Cumulatie met geluid van luchtverkeer is alleen relevant binnen bepaalde zones rond luchthavens en daarvan is in dit geval geen sprake.

Ten aanzien van de gewenste verbreding van de N50 is niet bekend wanneer dit zal worden uitgevoerd. De wens ligt niet vast in een Tracébesluit en/of voorontwerp bestemmingsplan. Het is de vraag of de verbreding überhaupt binnen 10 jaar, de werkingstermijn van een bestemmingsplan, gerealiseerd gaat worden.

3. Onderlinge afstand molens

Indiener heeft er bezwaar tegen dat de onderlinge afstanden tussen de molens, zoals de commissie mer adviseert, niet door een onafhankelijke deskundige zijn berekend. Er is alleen een notitie waarin wordt verwezen naar een ca opgave van de opdrachtgever. Dit is geen onafhankelijk deskundige berekening.

Reactie bevoegd gezag:

Op 12 januari 2016 is een berekening effectieve turbulentie windmolenpark Hattemerbroek uitgevoerd (bijlage oplegnotitie MER) waaruit blijkt dat de molens binnen de norm zullen liggen. Alle molens die geplaatst worden voldoen bovendien aan de benodigde certificering. In deze certificering is ook rekening gehouden met de onderlinge afstand die gehouden moet worden in verband met het effect van turbulentie. De molens voldoen hiermee aan de afstand zoals volgt uit deze certificering.

4. Industrierterrein

In de zuidoostelijke oksel van de A28 en A50 wordt bij Hattem het bedrijventerrein H20 doorontwikkeld. De milieucategorie wordt hier verzwaaard van een categorie 3 naar een categorie 5. De indiener heeft er bezwaar tegen dat dit niet in de MER is meegenomen. Door de realisatie van het windmolenpark in de nabijheid van het bedrijventerrein (met bebouwing tot 25 m hoog) ontstaat een barrière voor de vogeltrek en de zwanen. In het vogelonderzoek moet de cumulatie van het bestemmingsplan van H20 met de hogere gebouwen worden meegenomen.

Reactie bevoegd gezag:

Gelet op de afstand tot het bedrijventerrein H20 en de ontwikkelingen die daar mogelijk worden gemaakt ziet de gemeente geen aanleiding voor het ontstaan van cumulatieve effecten op vogels die nader onderzocht moeten worden.

5. Communicatie - onduidelijkheid

Indiener heeft bezwaar tegen het feit dat hij niet op de hoogte gesteld is van de significant grotere windmolens en vermogens die nu in de vergunningaanvraag opgenomen zijn.

Reactie bevoegd gezag:

In de vergunningaanvraag zijn geen grotere molens opgenomen dan onderzocht in het MER, voor de tiphoogte. Voor de ashoogte en rotordiameter is een bandbreedte opgenomen. Vanwege de begrenzing van de tiphoogte geldt een koppeling; bij een hogere ashoogte moet een kleinere rotordiameter worden toegepast om aan de tiphoogte te voldoen. Het opgesteld vermogen aan zich is niet ruimtelijk relevant. Altijd moet gekozen worden voor een windmolentype dat binnen de grenzen van het bestemmingsplan blijft, zodat voldaan wordt aan de (maximale) geluidsbelasting die

behoort bij het voorkeursalternatief uit de MER. In het akoestisch onderzoek dat behoort bij de omgevingsvergunningaanvraag is aangetoond dat dit mogelijk is.

6. Communicatie - visualisaties

Het is hem bovendien niet duidelijk welke molens bij de visualisatie tijdens de informatieavond gebruikt zijn. Deze visualisaties zijn bovendien geen deel van het mer. Daarnaast kon tijdens de avond geen antwoord gegeven worden op vragen die gesteld werden en konden de getoonde visualisaties niet toegestuurd worden. Deze hebben bovendien geen relatie met de onderzoeken van het mer.

Reactie bevoegd gezag:

Tijdens de informatie avond zijn bij de visualisatie verschillende windmolentypes getoond die vallen binnen de bandbreedte. Het voorkeursalternatief uit de MER valt ook binnen diezelfde bandbreedte. Het MER is opengesteld om alternatieven te onderzoeken. Bij informatieavonden zijn visualisaties gebruikt om omwonenden en belanghebbenden een indicatie van de visuele effecten van de molens te geven. .

7. Communicatie – online stukken

Tot slot geeft indiener aan dat de stukken die inzichtelijk zijn via www.oldebroek.nl en via www.ruimtelijkeplannen.nl (planID: NL.IMRO.0269.BG156-ON01) niet overeenkomen. Vooral in de planregels zitten de afwijkingen. Dit getuigt niet van zorgvuldige communicatie.

Reactie bevoegd gezag:

De planregels zijn gecontroleerd op afwijkingen. Die kunnen wij niet constateren. Het verschil tussen beide is de lay out. Via de gemeentelijke website is een pdf document beschikbaar, via ruimtelijke plannen.nl is een html bestand beschikbaar. Deze verschillen in lay out en vormgeving. De inhoud is identiek

8. Veiligheid - gasleiding

Uit tekeningen van de Gasunie blijkt dat binnen 200 meter van de te plannen molens een hogedruk leiding aanwezig is. Het handboek risiconormering voor windmolens geeft aan dat de veiligheid moet worden onderzocht bij normaal bedrijf en bij overtoeren wanneer de gasleiding onder de grond ligt maar ook als deze bovengronds komt. Ter plekke is dit bovengronds met kranen en afsluiters. Indiener merkt op dat dit in het veiligheidsonderzoek niet meegenomen is.

Reactie bevoegd gezag:

Het betreffende externe veiligheidsonderzoek is ook uitgevoerd met betrekking tot omliggende gasleidingen. Dit onderzoek voldoet aan het handboek risiconormering. Uit de tabel 4. in de toelichting bij het bestemmingsplan blijkt dat er geen sprake is van een trefkans en daarmee ook geen verhoging van de initiële faalkans voor de leiding. Het plan voldoet aan het toetsingskader voor aardgastransportleidingen zoals opgenomen in het Handboek risiconormering windmolens. De Gasunie heeft het bestemmingsplan bovendien beoordeeld en hierover geen opmerkingen geplaatst.

9. Veiligheid – snelweg

Indiener merkt op dat de uitbreiding van de N50 door de nieuwe windmolens niet meer mogelijk is. Hiervoor refereert hij aan de volgens het handboek risiconormering voor windmolens aangeraden afstand van een halve rotordiameter tussen de molens en de snelweg. Deze afstand heeft te maken met ijs en andere theoretische vallende delen van de windmolens.

Reactie bevoegd gezag:

Het is niet bekend wanneer de gewenste verbreding van de N50 zal worden uitgevoerd. De wens ligt niet vast in een Tracébesluit en/of voorontwerp bestemmingsplan. Het is de vraag of de verbreding überhaupt binnen 10 jaar, de werkingstermijn van een bestemmingsplan, gerealiseerd wordt.

In de 'Beleidsregel voor het plaatsen van windmolens op, in of over rijkswaterstaatswerken' (verder aangeduid met Beleidsregel Windmolens) zijn eisen opgenomen voor de afstand tussen windmolens en rijkswegen. Voor wegen worden het personenverkeer en het vervoer van gevaarlijke stoffen als risico benoemd. De beleidsregel stelt dat een windmolen niet zonder meer wordt toegelaten als deze zich binnen 30 meter van de weg bevindt of op de afstand van de halve rotordiameter als de rotordiameter groter is dan 60 meter. In dit geval is de rotordiameter maximaal 120 meter, de halve rotordiameter is dan maximaal 60 meter. De meest noordelijk gelegen windmolen ligt het dichtst bij de N50 op een afstand van 94 meter. Aan de afstandseis wordt voldaan, zelfs wanneer sprake is van verbreding van de N50.

10. Schade

Door de plannen wordt door de omwonenden een collectieve WOZ waardevermindering aangevraagd bij de gemeente Kapen en Hattem. Indiener verwacht een waardederving van het vastgoed in het plangebied door de realisatie van de plannen. De gezamenlijke claim die wordt voorbereid bedraagt ca 5 miljoen Euro.

Reactie bevoegd gezag:

Dit punt wordt ter kennisgeving aan genomen. De indiener kan – bij verwachte waardedaling van de woning – een verzoek om planschade indienen. Dit recht is opgenomen in hoofdstuk 6 van de Wet ruimtelijke ordening. De gemeente Oldebroek biedt op haar website de mogelijkheid om online planschadevergoeding aan te vragen (www.oldebroek.nl > inwoners > Bouwen en verbouwen > ruimtelijke plannen > planschade, schadevergoeding)

1. 17. De bewoners van de adressen XXXXX te Zalk

Deze zienswijze is door zes personen ondertekend. Indiener geeft aan vooral bezwaar te hebben tegen de inpassing van de windmolens in het landschap. Hierbij haalt hij verschillende aspecten uit het MER aan.

1. Visualisaties basialternatief

Indiener vindt het rapport (MER) vanuit de visualisaties, die daarin staan, niet representatief. Het rapport toont onvoldoende de effecten en planologische schade aan. Als motivatie daarbij geeft hij aan dat de visualisaties bij het basialternatief maar vanuit één standpunt zijn gemaakt. Verder is geen aandacht besteed aan de beleving van het landschap vanuit alle omgevingen. Indiener wijst daarbij specifiek naar het zicht vanuit Zalk en een aantal belangrijke uitvalswegen.

Reactie bevoegd gezag:

Alle visualisaties zijn opgenomen in de bijlagen. De visualisaties geven een beeld vanuit vier verschillende richtingen, waarbij ook verschillende afstanden gebruikt zijn. Hiermee is het visuele effect voldoende onderbouwd. Daarnaast is een 3D animatie beschikbaar, die vanuit elke hoek een visualisatie van de toekomstige situatie geeft.

2. Foto's met toelichting als aanvulling op de MER

Indiener maakt zich zorgen over het zicht vanaf Zalk op de Veluwe. Door middel van verschillende visualisaties geeft hij aan dat dit beeld verstoord wordt door de windmolens. De MER geeft dit niet weer, wat de indiener een ernstige tekortkoming vindt.

Reactie bevoegd gezag:

De in het MER gebruikte visualisaties en het eerder genoemde 3D model zijn van voldoende kwaliteit om een beeld te geven van de situatie na realisatie van het windmolenpark. Het gevoel van hinder voor de indiener is echter moeilijk toetsbaar.

3. Locatiekeuze windmolenpark

Indiener heeft bezwaar tegen de houding van de gemeente Oldebroek in relatie tot de locatie van de windmolens. De indiener vindt de locatie op de rand van de gemeentegrens bezwaarlijk. Dit omdat zo vooral vanuit Zalk zicht op de molens ontstaat.

Reactie bevoegd gezag:

Kort samengevat is de locatie van het windmolenpark ontstaan vanuit een eerder plan om zeven windmolens in een lijnopstellen langs de N50 in de gemeenten Oldebroek én Hattem te plaatsen. De drie molens in de gemeente Hattem zijn uit de plannen gehaald, omdat het beleid van de gemeente niet voor windmolens is. De gemeente Oldebroek heeft afspraken gemaakt met de initiatiefnemer over de vier windmolens op de (al beoogde) locatie op haar grondgebied. De gemeente houdt zich, net als de initiatiefnemer, aan deze afspraken. Deze locatie is inmiddels ook vastgelegd in beleid van provincie en gemeente. Zicht op de molens is er vanaf vele kanten. Met de visualisaties en het 3D model is dit zo goed mogelijk in beeld gebracht.

4. Alternatieven

De indiener geeft aan dat binnen de gemeente Oldebroek betere locaties te vinden zijn voor het windmolenpark. Hij doet hiervoor enkele suggesties, waaronder in het gebied grenzend aan de A28 en de polder Oosterwolde. De indiener geeft daarbij als wens mee dat de windmolens in ieder geval worden geplaatst op een afstand van de gemeentegrens, die tenminste twintig maal de hoogte van windmolens is.

Reactie bevoegd gezag:

De gemeente Oldebroek heeft de locatie sinds 2002 in haar ruimtelijk beleid aangewezen als zoekgebied voor windenergie. De provincie Gelderland heeft dit zoekgebied vanaf 2005 verankerd in het Streekplan Gelderland. In 2012 heeft de gemeente Oldebroek zich bestuurlijk uitgesproken voor de komst van windmolens in de polder van Hattemerbroek. In 2014 wijst de provincie Gelderland het windmolenpark Hattemerbroek in de concept Windvisie aan als 'autonome ontwikkeling'. Deze windvisie is vervolgens als actualisatie opgenomen in de Omgevingsvisie. Gelet op het bovenstaande en dat de planlocatie voldoet aan de milieunormen is er geen aanleiding deze te herzien.

5. Meedenken in oplossingen

De inwoners van Zalk zijn bereid om door middel van een enquête mee te denken in het zoeken naar de beste oplossing voor het windmolenpark. Daarnaast leiden de Zalkers de gemeenteraad van Oldebroek graag door het gebied heen om daarmee hun zienswijzen nader toe te lichten.

Reactie bevoegd gezag:

Zoals bij het vorige punt beschreven heeft deze locatie een lange geschiedenis. Op dit moment zien wij geen meerwaarde in een wijziging van de locatie, ook niet naar aanleiding van een enquête. Uiteraard staat het de indieners vrij om een enquête onder

de inwoners van Zalk te houden en mogen zij de gemeenteraad van Oldebroek uitnodigen voor een rondleiding door het gebied.

1. 18. De bewoners van de adressen XXXXX te Zalk en te Hattem, met daarbij 87 volmachten uit 2012

1. quick scan Wind in Oldebroek

Indiener stelt dat de gemeente in het kader van de m.e.r. beoordelingsplicht ook andere in de quick scan "wind in Oldebroek" genoemde zoekgebieden had moeten afwegen. Dat is volgens indiener niet gebeurd.

Reactie bevoegd gezag:

De locatie was in 1999 opgenomen in de quick scan windenergie van de gemeente Oldebroek. Daarin zijn ook andere locaties onderzocht binnen de gemeente Oldebroek. De voorkeur werd gegeven aan locaties rond verkeersknooppunt Hattemerbroek waar ook het voornemen van initiatiefnemer speelt.

2. Alternatieve locaties

Indiener geeft aan dat in de m.e.r. geen reële alternatieve locaties zijn onderzocht omdat de realisatie van een alternatief buiten de gemeentegrens van de gemeente Oldebroek ligt. Indiener verwijst naar het toetsingsadvies van de commissie m.e.r. van 5 september 2014 'Met het beschrijven van het maximumalternatief wordt de suggestie gewekt dat de locatie met 3 windmolens in Hattem voor het onderhavige besluit een reële optie is.

Tegelijkertijd meldt het MER dat het maximumalternatief geen keuze voor de gemeente Oldebroek is omdat de locatie buiten de gemeentegrens ligt'.

Indiener verwijst ook naar het verslag van 29 april 2010 *Project Windenergie* waarin aangegeven wordt dat het gaat om 4 windmolens. Indiener voegt daarbij toe dat Hattem niet opgenomen is in de Windvisie van de Provincie Gelderland. Daarmee komt indiener tot de conclusie dat er geen reële alternatieve locaties zijn onderzocht.

Reactie bevoegd gezag:

Gelet op de uitspraak van de Raad van State over het voorgaande bestemmingsplan voor windenergie ter plaatse van knooppunt Hattemerbroek bestond aanleiding om milieueffecten van een grotere opstelling met windmolens te onderzoeken. Om die reden is in het MER een opstelling onderzocht met 7 windmolens waarbij 3 windmolens op grond gebied van gemeente Hattem gepland waren. Het feit dat de opstelling deels op het grondgebied van gemeente Hattem is gelegen en deze gemeente geen initiatiefnemer voor het MER was, maakt de opstelling vanuit dat oogpunt niet reëel. Belemmeringen die ervoor zorgen dat een dergelijke opstelling niet uitvoerbaar is waren niet reëel. Hierom is het toch een waardevol alternatief zoals de Commissie voor de m.e.r. ook onderstreept.

3. Vier of zeven windmolens

Indiener voert aan dat in het bestemmingsplan ten onrechte onderzochte locatiealternatieven staan. Door in het MER uit te gaan van zeven windmolens, valt de milieuschade voor 4 windmolens nog relatief mee. Dit geeft een vertekend beeld. Verzocht wordt om het MER opnieuw uit te voeren, waarbij uitgegaan wordt van vier windmolens.

Reactie bevoegd gezag:

In het MER moeten reële alternatieven worden onderzocht. Ten tijde van het opstellen van het MER was het alternatief van zeven molens een reële optie en kon deze dus ook onderzocht worden, naast een alternatief met vier windmolens. De effecten van vier molens op de omgeving zijn inderdaad anders dan zeven molens. Wanneer de negatieve

effecten van zeven molens uit te sluiten zijn, is dat voor vier molens in dit geval ook zo. Het MER hoeft hiervoor niet overnieuw te worden gedaan, omdat de effecten niet anders worden.

4. Alternatieve systemen

Indiener stelt dat omdat het bestemmingsplan is ontstaan vanuit het gegeven dat Van Werven schone energie wil produceren om CO₂-emissie te compenseren, er ook alternatieve systemen beschreven moeten worden voor schone energie (bijv. *Sheerwind Invelox Technologie*). Indiener stelt dat deze alternatieve toepassingen in het MER ontbreken.

Reactie bevoegd gezag:

Windenergie is in Nederland één van de goedkoopste manieren om duurzame energie op te wekken. Door middel van de subsidieregeling Duurzame Energieproductie (SDE+) stimuleert het Ministerie van Economische Zaken de ontwikkeling van een duurzame energievoorziening in Nederland, vanwege de positieve kanten van duurzame energieopwekking. De regeling maakt het voor marktpartijen en (non-profit) instellingen mogelijk om duurzame-energieprojecten op land rendabel te exploiteren. De SDE+ regeling vergoedt het prijsverschil tussen de productiekosten van duurzame energie en de marktprijs van elektriciteit. Dit garandeert een initiatiefnemer een bepaalde opbrengst, waarmee de gedane investeringen kunnen worden terugverdiend. Voor windenergie door middel van windmolens behoren de kosten per opgewekte kWh (en dus de hoeveelheid benodigde subsidie) tot de laagste van alle duurzame opwekkingsvormen. Tenslotte heeft het MER betrekking op hetgeen is aangevraagd. In dit geval is dat de plaatsing van windmolens.

5. Landschappelijke inpassing

Indiener stelt dat op basis van artikel 2.8.1.1 van de Omgevingsverordening Gelderland voor een landschapsanalyse kwaliteiten moeten worden onderzocht zoals de aanwezigheid van landschapsstructuur, de openheid van het gebied en de schaal en zichtlijnen van het landschap.

Reactie bevoegd gezag:

Deze elementen zijn onderzocht en in de toelichting op het bestemmingsplan is in paragraaf 4.8.2 weergegeven hoe specifiek voldaan wordt aan het genoemde artikel.

6. Landschappelijke inpassing – visualisaties

De indiener stelt dat er op basis van summiere, kwalitatief slechte visualisaties en het ontbreken van viewheads en 3D presentaties geen reële conclusie kan worden getrokken voor een ruimtelijk landschappelijk ontwerp. Indiener voert hiervoor de volgende argumenten aan:

Het zinsdeel op pagina 39 *'uit de visualisatie blijkt dat op afstanden tot en met 3 km de windmolens nog zichtbaar zijn, maar dat dit vanaf circa 5 km niet meer het geval is'* geeft volgens de indiener aan dat er ruimtelijk geen deugdelijk onderzoek heeft plaatsgevonden en dat deze visualisaties geen basis mogen vormen voor het MER effectbeoordeling.

De visualisatie van de Rijksweg N50 is op ca. 2,5 km van het plangebied gemaakt, terwijl de werkelijke afstand 3 tot 3,5 km bedraagt.

De nummering van de visualisaties in figuur 12 klopt niet met de visualisatie.

Reactie bevoegd gezag:

De uitspraak over de zichtbaarheid van windmolens op een bepaalde afstand is een algemene uitspraak. De foto's en vermelde afstanden corresponderen met elkaar. Er is ruimtelijk wel deugdelijk onderzoek gedaan. Wij verwijzen hierbij naar het 3D model, en

de 3D animatie die vanuit alle perspectieven een representatief beeld van de toekomstige situatie geven.

7. Landschappelijke inpassing – wetenschappelijke studie

Er is nagelaten een wetenschappelijke studie te betrekken in het MER. In dit kader verwijst indiener naar een studie van de Technische Universiteit Delft waaruit de impact blijkt van 4 windmolens met een tiphoogte van 150 meter. Het rapport over deze zichtbaarheidsanalyse is op 4 januari 2010 gepresenteerd aan de Raad van State en mede op grond hiervan heeft de Raad geconcludeerd dat bewoners binnen een straal van 1500 meter belanghebbende zijn.

Reactie bevoegd gezag:

Het klopt dat in het geval van de genoemde uitspraak er gesteld is dat bewoners binnen 1500 meter afstand van molens met 150m tiphoogte aangemerkt zijn als belanghebbenden. Dit vormt echter geen verplichting om het betreffende onderzoek te verwerken in het MER. Wel is er een jaarlijkse financiële vergoeding aan elk huishouden binnen een straal van 1.500 meter. Het 3D model, en de 3D animatie geven verder vanuit alle perspectieven een representatief beeld van de toekomstige situatie.

8. Landschappelijke inpassing – kwaliteit en beleving

Indiener stelt dat, op basis van hetgeen gesteld is over het effect op de landschappelijke kwaliteit van de omgeving waarin gezegd wordt dat *"het resultaat van dit gegeven is dat grotere windmolens niet zozeer als groter worden ervaren, maar als dichterbij staand"*, de beleving van de windmolens daarmee wel degelijk als groot wordt ervaren.

Reactie bevoegd gezag:

De afmetingen van een windmolen met een tiphoogte van 150 meter zijn groot. In het landschap zijn geen elementen van gelijke grootte aanwezig, daardoor worden ze ook groot ervaren. Dat ze dichterbij lijken te staan heeft te maken met het feit dat de mens hoogte over het algemeen veel moeilijker kan schatten dan diepte. Dit komt doordat onze ogen naast elkaar zitten in plaats van boven elkaar. Het toevoegen van grote elementen aan het open landschap in de omgeving van het plangebied zorgt voor het kleiner ervaren van dat landschap. Door de aanwezigheid van windmolens is oriëntatie mogelijk en krijgt de schaallose open ruimte een herkenbare diepte.

9. Landschappelijke inpassing – visuele dominantie

In de stukken is gesteld dat een nieuwe associatie kan ontstaan doordat de windmolenopstelling kan dienen als herkenningspunt nabij het verkeersknooppunt Hattermerbroek. Volgens de indiener zegt dit niets over de te onderzoeken landschapskwaliteiten als basis voor het ruimtelijk ontwerp. Dat is nog meer het geval nu uit het MER blijkt dat het effect op het landschap groot is, de openheid wordt aangetast en gesproken wordt over de visuele dominantie van de windmolens (p. 36 MER).

Reactie bevoegd gezag:

Het effect op het landschap is groot. In het MER is een landschappelijk beoordeling opgenomen. Bij het beoordelen van het visuele effect worden verschillende aspecten beschreven. In de toelichting bij het bestemmingsplan zijn de effecten op de landschappelijke kwaliteiten van de omgeving toegelicht. Dat er visuele hinder ervaren wordt sluit niet uit dat het windmolenpark een herkenningspunt kan vormen. Windmolens hebben een dusdanige andere schaal dan de elementen van het omringende (agrarische) landschap, dat ze als het ware een nieuwe laag boven het landschap vormen. Deze nieuwe laag heeft op zichzelf een patroon en vorm. De herkenbaarheid van het patroon en de opstellingsvorm in relatie tot de locatie heeft een (landschappelijke) waarde.

10. Landschappelijke inpassing – onderlinge afstand en verhouding rotordiameter en masthoogte

Volgens indiener wordt er in het MER geen aandacht besteed aan de kleine onderlinge afstand van de windmolens en de verhouding tussen de rotordiameter en de masthoogte. Bij voorkeursvariant 1 bedraagt dit 1:0,75 terwijl een acceptabele bandbreedte tussen 1:1,0 en 1:1,15 ligt. In jurisprudentie 201209836/1/R3 en 201303381/1/R6 is gesteld dat een dergelijke grotere afwijking van de optimale verhouding als visueel minder aantrekkelijk wordt ervaren. Deze ongunstige verhouding dient mee te wegen in het MER'. Deze aspecten dienen volgens de indiener alsnog in het MER te worden beoordeeld.

Reactie bevoegd gezag:

In genoemde uitspraak is gesteld dat aan het belang van een optimale verhouding van de masthoogte tot de rotordiameter geen groter gewicht toekomt dan aan het belang van een hogere energieopbrengst. Bovendien is het aspect behandeld in de oplegnotitie van het MER.

11. Landschappelijke inpassing – doorbreken landelijke structuur

Volgens de indiener is de doorbroken landelijke structuur ten onrechte niet meegenomen bij de effectbeoordeling. De locatie ligt langs de N50. De Raad van State (201204057/1/RI p. 3) heeft aangegeven dat de N50 geen landschappelijk patroon volgt. Het plaatsen van de windmolens betekent dat deze losstaan van de ondergrond en ervaren worden als doorbreking van de landelijke structuur. Dit geldt volgens de indiener ook voor het onderhavige bestemmingsplan en daarom levert dit strijd op met een goede ruimtelijke situatie.

Reactie bevoegd gezag:

In de landschappelijke beoordeling is aansluiting op infrastructuur een gangbaar beoordelingscriterium. Het park sluit aan op grootschalige infrastructuur, namelijk de N50 en de spoorlijn. Daarmee volgt het de richting van de Middeldijk en de Oostersedijk. Zoals ook in de beantwoording bij punt 9 aangegeven hebben windmolens een dusdanige andere schaal dan de elementen van het omringende (agrarische) landschap, dat ze als het ware een nieuwe laag boven het landschap vormen. Deze nieuwe laag heeft op zichzelf een patroon en vorm. De herkenbaarheid van het patroon en opstellingsvorm in relatie tot de locatie heeft een (landschappelijke) waarde.

12. Landschappelijke inpassing – zichtbare gradiënt

Volgens de indiener wordt de zichtbare gradiënt ('de Gouden Gradiënt') aangetast. De visuele dominantie van de gradiënt heeft geen rol gespeeld in de afweging. Indiener verzoekt dit in het MER te laten herstellen.

Reactie bevoegd gezag:

Al eerder is aangegeven (bij punten 9 en 11) dat windmolens een dusdanige andere schaal hebben dan de elementen van het omringende (agrarische) landschap, dat ze als het ware een nieuwe laag boven het landschap vormen. Deze nieuwe laag heeft op zichzelf een patroon en vorm. De herkenbaarheid van het patroon en opstellingsvorm in relatie tot de locatie heeft een (landschappelijke) waarde. Door die afwijkende schaal blijft de zichtbare gradiënt juist behouden.

Er bestaat overigens geen verplichting 'de Gouden Gradiënt' te onderzoeken in het MER. De landschappelijke beoordeling zoals opgenomen in het MER is voldoende.

13. Landschappelijke inpassing – aard en schaal

Indiener stelt dat er ten onrechte geen afweging in het MER is gemaakt die ziet op de aard en schaal van het Hattemse landschap en het landschap van Zalk.

Reactie bevoegd gezag:

De effecten van dichtbij en veraf zijn beschreven. Dit is een algemene beschrijving die ook van toepassing is op het Hattemse landschap en het landschap rond Zalk. De landschappelijke beoordeling zoals opgenomen in het MER is daarmee voldoende.

14. Landschappelijke inpassing – provinciale verordening

De indiener is van mening dat het bestemmingsplan niet voldoet aan de landschappelijke eisen en het ruimtelijke beleidskader zoals neergelegd in de provinciale verordening. De conclusie onder 4.8.3 in het bestemmingsplan is volgens de indiener onvoldoende onderzocht.

Reactie bevoegd gezag:

De landschappelijke onderbouwing in de toelichting op het bestemmingsplan is voldoende om te concluderen dat aan de landschappelijke eisen zoals gesteld in de provinciale omgevingsverordening is voldaan.

15. Landschappelijke inpassing – verrommeling en afbreuk

Met al de hiervoor aangedragen bezwaren is indiener van mening dat deze ook inhouden dat het bestemmingsplan niet voldoet aan paragraaf 3.2.2.1 van de Omgevingsvisie Gelderland. Volgens de indiener treedt er verrommeling op en wordt er afbreuk gedaan aan het landschap.

Reactie bevoegd gezag:

Er is geen reden om aan te nemen dat het plan niet voldoet aan de Omgevingsvisie Gelderland. In eerste instantie draagt het bij aan de provinciale doelstelling voor het opgesteld vermogen aan windenergie. Daarnaast is het plan in lijn met hetgeen in de visie bepaald is met betrekking tot windenergie.

16. Landschappelijke inpassing – ruimtelijke toets visualisaties

Indiener stelt dat bijlage 3 ten onrechte als basis is genomen in het MER voor de effectbeoordeling van het landschap. Hierbij wordt aangevoerd dat de visualisaties 10 jaar oud zijn en vanuit natuurgebieden zijn gemaakt (levert een grote afstand op). Het rapport StAB/38312/H van 25 juni 2009 geeft aan dat de toegepaste beeldhoek 60 graden is geweest waardoor objecten op de voorgrond groter lijken en objecten op de achtergrond kleiner. Ook geeft het rapport volgens aanvrager aan dat de Natuurbeschermingswet is getoetst en geen ruimtelijke afweging is gemaakt met de visualisaties.

Reactie bevoegd gezag:

In het MER is gebruik gemaakt van een rapport met visualisaties op basis waarvan een effectbeoordeling heeft plaatsgevonden in het MER. De Commissie voor de m.e.r heeft in haar toetsingsadvies geoordeeld dat de visualisaties een voldoende beeld geven van de zichtbaarheid van de windmolens.

Uit reactie van indiener wordt niet duidelijk waarom de effectbeoordeling niet juist zou zijn. Alle visualisaties betreffen fotobewerkingen waarbij de foto's met dezelfde camera zijn gemaakt.

Tijdens informatieavonden zijn van de opstelling die met het bestemmingsplan mogelijk wordt gemaakt 3d visualisaties getoond zodat omwonenden zich een beeld hebben kunnen vormen van de beleving van de windmolens.

17. Effecten voor de leefomgeving

Indiener stelt dat de effecten op de impact van de leefomgeving niet zijn onderzocht. De omwonenden zouden hinder kunnen ondervinden omdat de vrije horizon sterk wordt beperkt. De indiener meent dat dit een wezenlijke aantasting in de kwaliteit van de leefomgeving oplevert.

Reactie bevoegd gezag:

De beoogde realisatie van de vier windmolens heeft impact op de leefomgeving en op de vrije horizon. Dat is de reden dat dit is onderzocht en toegelicht bij het bestemmingsplan. De visuele hinder is onderzocht en beschreven in de landschappelijke onderbouwing. Daarnaast is met het 3D model en de animatie die impact in beeld gebracht.

18. Afwijkingsbevoegdheid

Indiener merkt op dat in het plan een beperkte afwijkingsbevoegdheid wordt opgenomen (p.12). Naar zeggen van de indiener levert dit grote onzekerheid op. Verwezen wordt naar het toetsingsadvies van de commissie m.e.r. waarin wordt geadviseerd 'om voor de vergunningverlening een beoordeling te geven aan de maatvoering van de verschillende molentypen en de beleving daarvan'. Indiener stelt dat dit advies van de commissie moet worden opgevolgd.

Reactie bevoegd gezag:

De afwijkingsbevoegdheid is alleen van toepassing op bestaande bouwwerken en niet op de windmolens. Het afwijken van de bouwregels zoals genoemd in artikel 4.3 (10% afwijking) betreft slechts de leden lid 4.2.2 en 4.2.3. De afmetingen van de molens staan in 4.2.1 en de afwijkingsruimte is daarmee niet van toepassing op de molens. Dit heeft daarmee geen invloed op het plan.

19. Voorstel voor variant 3

De indiener is van mening dat variant 3 (tiphoogte 130 m) niet alleen beter is voor de kwaliteit van het landschap maar ook als het gaat om aspecten met betrekking tot slagschaduw, gezondheid, veiligheid, kwaliteit van de leefomgeving en vogelsterfte. Indiener stelt daarom dat moet worden gekozen voor variant 3 in plaats van variant 2.

Reactie bevoegd gezag:

In het MER zijn de milieueffecten van enkele varianten inzichtelijk gemaakt en beoordeeld. Van belang is dat de gemeenteraad op 28 mei 2015 (kenmerk raadsbesluit 193377) heeft besloten om in te stemmen met de MER en medewerking te verlenen aan basisalternatief 2 en hiervoor een nieuw bestemmingsplan in procedure te brengen. Op dat moment heeft de raad een integrale afweging gemaakt en daarbij hebben zij voor variant 2 gekozen en niet voor variant 3. Dat besluit is uitgangspunt geweest voor dit bestemmingsplan. Variant 3 is daarmee niet meer aan de orde. De argumentatie daarbij was dat de voorkeursvariant andere voordelen heeft (geluidsarmer, visueel rustiger in de omgeving) en de (nadelige) milieueffecten per geproduceerde kilowattuur lager zijn dan bij het kleinere basisalternatief. Dit hoewel het kleinere basisalternatief beter scoort dan de voorkeursvariant voor de landschappelijke inpassing.

20. Uitgangspunt voor passende beoordeling

Indiener stelt dat bij de passende beoordeling is uitgegaan van variant 3 terwijl variant 2 het voorkeursalternatief is. In de passende beoordeling is ten onrechte geen rekening gehouden met de oppervlakte van het rotorvlak. Voor variant 3 is deze oppervlakte 7.850 m² en voor variant 2 is de oppervlakte 11.304 m². Dit levert een verschil op van 44%. Volgens de indiener is het denkbaar dat bij basisvariant 2 meer aanvaringssslachtoffers vallen. De passende beoordeling is dus niet gebaseerd op een

worst case van het bestemmingsplan terwijl dit de eis is die in de rechtspraak wordt gesteld. De passende beoordeling faalt daarom volgens de indiener.

Reactie bevoegd gezag:

Zoals aangegeven in de passende beoordeling, wordt uitgegaan van het worst-case scenario. Voor de effecten op natuur is dit variant 3, omdat hier de rotorbladen het laagst reiken.

21. Toetsingsadvies commissie m.e.r.

Op basis van het toetsingsadvies van de commissie m.e.r. van 5-9-2014 en het aanvullende advies, zijn de volgende gebreken door de indiener geconstateerd en verzocht wordt deze eerst te repareren voordat de Raad van Oldebroek een beslissing kan nemen.

Reactie bevoegd gezag:

De aanvullingen naar aanleiding van het advies van de Commissie m.e.r. zijn opgenomen in de oplegnotitie aanvullingen en actualisatie MER. De adviezen zijn hierin voldoende opgevolgd.

22. Toetsingsadvies commissie m.e.r. - coördinatieregeling

Door te kiezen voor de toepassing van de coördinatiewet worden de adviezen van de commissie m.e.r. niet opgevolgd (p. 1).

Reactie bevoegd gezag:

De commissie m.e.r. schrijft in haar toetsingsadvies van 5 september 2014; "Het MER geeft veel bruikbare achtergrondinformatie en is voorzien van een goede samenvatting. De keuze voor de locatie is in dit MER - in combinatie met de informatie uit het MER voor de Windvisie Gelderland van de provincie - voldoende onderbouwd. De absolute maximale effecten van een lijnopstelling van vier windmolens in Oldebroek zijn goed in beeld gebracht. Daarom is Commissie van oordeel dat in het MER de essentiële informatie aanwezig is om een besluit te kunnen nemen over de ruimtelijke reservering in een bestemmingsplan." De commissie m.e.r. adviseert nergens om de coördinatie regeling niet toe te passen..

23. Toetsingsadvies commissie m.e.r. – maatvoering vergunning

De commissie gaat ervan uit dat in de vergunningenprocedure de maatvoering nauwkeurig is vastgelegd (p. 4 van het toetsingsadvies). Voor de maatvoering zijn volgens indiener ten onrechte alleen bandbreedtes aangegeven.

Reactie bevoegd gezag:

Voorwaarde is dat de aanvraag voldoende informatie geeft om vast te stellen dat de te bouwen windmolens aan de relevante wettelijke voorschriften voldoen (zie ook ABRvS 25 juni 2014, 201400736/1/A4). De bandbreedte biedt hiermee voldoende informatie. Voor de verhouding tussen ashoogte en rotordiameter bestaat er vanuit het oogpunt van landschap geen belemmering voor de aangevraagde bandbreedtes die in het kader van de vergunningverlening zijn getoetst.).

24. Toetsingsadvies commissie m.e.r. – gegevens niet ter inzage

De initiatiefnemer heeft aan het college van B&W Oldebroek verzocht gegevens te verstrekken (gedetailleerde bescheiden van het te realiseren type windmolen, funderingen en kraanplaatsen). Deze gegevens maken volgens aanvrager ten onrechte geen deel uit van de stukken die ter inzage liggen.

Reactie bevoegd gezag:

De aangevraagde omgevingsvergunning is een aanvraag waarbij de windmolens passen binnen een gegeven bandbreedte. Zo kan tot op het laatste moment ingespeeld worden op de snelle technologische ontwikkelingen waarbij windmolens steeds stiller en efficiënter worden. In de beschreven bandbreedtes staan bijvoorbeeld de minimale en maximale afmetingen voor de ashoogte en rotordiameter. De maximale tiphoogte van de windmolens is 150 meter. Ook de maximaal toegestane geluidcontouren, de hoeveelheid geluid die een windmolen mag produceren en de maximale slagschaduwhinder, staan vastgelegd. Het te bouwen windmolentype is nog niet bekend, pas nadat een selectie heeft plaatsgevonden kunnen deze gegevens worden verstrekt (uiterlijk 3 weken voor aanvang bouw). De bandbreedtes zoals beschreven in de vergunning zijn daarbij leidend. molen

25. Toetsingsadvies commissie m.e.r. – zeven molens

Indiener deelt mede dat de commissie op pagina 2 aangeeft dat 7 windmolens geen reëel alternatief zijn.

Reactie bevoegd gezag:

De commissie stelt inderdaad dat er geen sprake is van een reëel alternatief omdat realisatie buiten het bereik van de gemeente Oldebroek ligt. De commissie stelt vervolgens in hetzelfde advies: "De Commissie is van mening dat desalniettemin, gegeven de voorgeschiedenis van het project, het beschrijven van een scenario waarin ook drie windmolens geplaatst worden langs de A28 in de gemeente Hattem nuttig is. Een dergelijk scenario geeft een beeld van de worst case effecten die zouden kunnen optreden wanneer in de toekomst alsnog plaatsing van windmolens langs de A28 in de gemeente Hattem aan de orde zou komen." De commissie is van oordeel dat in het MER de essentiële informatie aanwezig is om een besluit te kunnen nemen over de ruimtelijke reservering in een bestemmingsplan.

26. Toetsingsadvies commissie m.e.r. – maatvoering molentypen en toetsing

Indiener stelt dat is nagelaten een beoordeling te geven van de maatvoering van verschillende molentypen en de beleving daarvan. Ook is nagelaten aan te geven met welke maatregelen lichthinder kan worden voorkomen, terwijl dit beiden wel door de commissie is geadviseerd.

Indiener stelt dat blijkens het aanvullend advies van de commissie een second opinion moet worden uitgevoerd die de testdata van de windmolens kan interpreteren en een risicobeoordeling kan uitvoeren. Deze ontbreekt nog.

Indiener stelt dat de commissie heeft aangegeven dat een beoordeling moet worden gegeven van de maatvoering van verschillende molentypen en beleving daarvan (p.6). Volgens indiener is dit advies van de commissie niet opgevolgd.

Reactie bevoegd gezag:

In de visualisaties zijn alle verschillende alternatieven opgenomen. Deze visualisaties zijn het een middel om de beleving van de verschillende alternatieven weer te geven. Omdat de tiphoogte van de windmolens op grond van de bouwregels onder de 150m dient te blijven, is obstakelverlichting niet nodig en zal niet worden aangebracht omdat er geen noodzaak of belang is bij deze verlichting.

Op 12 januari 2016 is een berekening effectieve turbulentie windmolenpark Hattemerbroek uitgevoerd (bijlage oplegnotitie MER) waaruit blijkt dat de molens binnen de norm zullen liggen. Alle molens die geplaatst worden voldoen bovendien aan de benodigde certificering. In deze certificering is ook rekening gehouden met de onderlinge

afstand die gehouden moet worden in verband met het effect van turbulentie. De molens zullen hiermee voldoen aan de afstand zoals volgt uit deze certificering.

In de studies zijn verschillende maatvoeringen en de veroorzaakte hinder onderzocht.

27. Toetsingsadvies commissie m.e.r. – berekening laagfrequent geluid

Indiener stelt dat de commissie heeft geadviseerd de berekening van laagfrequent geluid te herhalen met de daadwerkelijke cijfers van de beoogd molen. Dit is volgens indiener niet toegevoegd.

Reactie bevoegd gezag:

De commissie voor de m.e.r. heeft geen advies gegeven over de beoordeling van laagfrequent geluid. De commissie stelt: "Het MER geeft een goede beschrijving van de geluideffecten. Desgevraagd heeft de initiatiefnemer informatie gegeven over de gehanteerde bronsterktes (geluidproductie) van de molens. Voor één van de varianten blijkt gerekend te zijn met de bronsterktes zoals in 2005 vastgesteld. Gegeven het feit dat over het algemeen molens gaandeweg stiller worden, kunnen de geluideffecten van deze variant zoals in het MER beschreven waarschijnlijk beschouwd worden als conservatief.

Met de informatie in het MER wordt voldoende onderbouwd dat het aantal geluidgehinderde woningen binnen de wettelijke contour beperkt is en er zich met uitzondering van de deelne-mers geen woningen binnen deze contour bevinden." Dit blijkt nu ook uit het recentste geluidonderzoek waarbij de woningen van de deelnemers ook buiten de contour vallen.

28. Toetsingsadvies commissie m.e.r. - obstakelverlichting

Indiener stelt dat niet duidelijk is of er obstakelverlichting noodzakelijk is en welke maatregelen genomen worden om lichthinder voor de omgeving te voorkomen.

Reactie bevoegd gezag:

Volgens het informatieblad Aanduiding van windmolens en windparken op het Nederlandse vasteland | Versie 1.0 | 30 september 2016 is verlichting slechts verplicht vanaf 150m tiphoogte. Omdat de tiphoogte van de windmolens onder 150 meter zal blijven, is obstakelverlichting niet verplicht en zal deze niet aangebracht worden.

29. Visuele rust en kwaliteit landschap

Volgens indiener is het uitgangspunt dat de weging van visuele rust in de afwegingen in het MER dezelfde impact heeft als kwaliteit van het landschap onjuist. Het begrip visuele rust is bij de gemiddelde windkracht niet of nauwelijks aan de orde. Verwezen wordt naar Ecofys (WIENL14397 MSc. Valentijn van Gastel) blad 4.

Reactie bevoegd gezag:

In het onderdeel van de landschappelijke beoordeling wordt de visuele hinder van de molens beoordeeld. Visuele rust is een gangbaar aspect om daarbij op te nemen. De commissie m.e.r. is van oordeel dat in het MER de essentiële informatie aanwezig is om een besluit te kunnen nemen over de ruimtelijke reservering in een bestemmingsplan.

30. Achtergrondniveau geluid

Indiener stelt dat in het MER rapport geconcludeerd wordt dat de geluidsbelasting met 1 tot 6 dB toeneemt als gevolg van de windmolens. In dit kader wordt verwezen naar de zienswijze van Oldebroek Ontwerp Luchthavenbesluit Lelystad c.a. van 1 juli 2014 waarin door de gemeente Oldebroek wordt verwoord wat de gevolgen zijn van de toename van het vliegverkeer. De zienswijze is mede gebaseerd op het gemeentelijk beleid van

Oldebroek. Het uitgangspunt is dat de toename van geluid moet worden voorkomen. Indiener stelt dat de gemeente Oldebroek in het kader van de windmolens het eigen beleid niet volgt. Conform het advies van de GGD dient daarom volgens aanvrager in de vergunning te worden opgenomen dat het geluid van de windmolens het achtergrondgeluid niet mag overschrijden.

Reactie bevoegd gezag:

De gemeente heeft geen specifiek geluidsbeleid. In het algemene milieubeleid zijn uitgangspunten geformuleerd. Uitgangspunt is dat verslechtering van de woon- en leefomgeving moet worden voorkomen. Hierbij is het van belang dat er een goede afweging wordt gemaakt tussen de verschillende belangen daar waar sprake is van verslechtering van de woon- en leefomgeving. In datzelfde milieubeleid heeft de gemeente duurzaamheidsdoelstellingen geformuleerd. Het realiseren van het windmolenpark draagt bij aan die duurzaamheidsdoelstellingen. De afweging ligt in dit geval dus tussen extra geluidsbelasting voor de omgeving en het realiseren van de duurzaamheidsdoelstellingen.

De gemeenteraad heeft het MER akkoord bevonden en daarbij (vooruitlopend op de ruimtelijke procedure) heeft zij bepaald dat de milieueffecten die behoren bij het voorkeursalternatief worden beschouwd als de maximaal toegestane milieueffecten, zoals in het voorontwerpbestemmingsplan beschreven. In het bestemmingsplan zijn tabellen opgenomen waarmee inzichtelijk wordt gemaakt wat de maximale geluidniveaus L_{den} en L_{night} zijn die ter plaatse van gevoelige objecten op grond van dat raadsbesluit toelaatbaar zijn. Hieruit blijkt dat ter plaatse van woningen van derden geluidniveaus L_{night} voorkomen van 25 tot 36 dB, afhankelijk van de afstand tot het windmolenpark. Op de woningen van de grondeigenaren komt het geluidsniveau tot 38 dB. Het is niet uitgesloten dat gedurende een jaar in bepaalde nachten, bij bepaalde weersomstandigheden, de geluidwaarden L_{night} als gevolg van de windmolens het heersende achtergrondgeluidniveau in de nacht overschrijden. Er is echter geen aanleiding tot het treffen van stilstandsmaatregelen om de geluidniveaus te reduceren. De geluidniveaus L_{night} zijn immers ruimschoots beneden de grenswaarde van 41 dB L_{night} gelegen waardoor de kans op hinder kleiner is dan op grond van de regelgeving al bij AMvB (Activiteitenbesluit) is toegestaan.

31. Voorwaarden milieueffecten en het bestemmingsplan

Indiener stelt dat uit de plantoelichting (par. 4.2.3.) volgt dat m.b.t. het bestemmingsplan de randvoorwaarde geldt dat milieueffecten niet groter mogen zijn dan de effecten behorend bij de bovenvariant van het voorkeursalternatief, de Nordex N117. Deze voorwaarden zijn echter niet vastgelegd in het bestemmingsplan en dat moet volgens de indiener nog wel gebeuren.

Reactie bevoegd gezag:

Dat de milieueffecten niet groter mogen zijn dan de effecten behorend bij de bovenvariant is al vastgelegd in de vergunning. De vergunning staat geen molens met hogere milieueffecten toe en deze mogen daarom ook niet gebouwd worden. Het is niet van toegevoegde waarde dit ook in het bestemmingsplan op te nemen.

32. Onderzoek reële alternatieven/maximale variant

Volgens indiener is de conclusie dat 'belangrijke negatieve milieugevolgen kunnen worden uitgesloten' niet juist. Hierbij refereren zij aan het feit dat geen reële alternatieven zijn onderzocht. De maximale variant acht de indiener niet reëel in het kader van de effectbeoordeling.

Reactie bevoegd gezag:

Omdat alle alternatieven die onderzocht zijn wel reële alternatieven betreffen, volstaat de conclusie dat belangrijke negatieve milieugevolgen kunnen worden uitgesloten.

33. Milieucategorieën

Indiener stelt dat de implementatie van het MER ook faalt als het gaat om de in het bestemmingsplan opgenomen milieucategorieën. In het MER rapport (p.20) is opgenomen 'milieu categorieën 1 tot en met 3' en 'bedrijven in categorie 4 zijn pas na vrijstelling en toestemming van de provincie toegestaan'. Het bedrijventerrein heeft de milieucategorieën 3, 4 en 5.1. In het MER rapport (p.20) is opgenomen 'milieu categorieën 1 tot en met 3' en 'bedrijven in categorie 4 zijn pas na vrijstelling en toestemming van de provincie toegestaan'.

Reactie bevoegd gezag:

Dit punt betreft niet het huidige plan omdat daarin geen bedrijfsactiviteiten mogelijk worden gemaakt met gebruikmaking van milieucategorieën. Daarom wordt dit buiten beschouwing gelaten.

34. Maximale werpafstanden

Indiener is van mening dat rekening moet worden gehouden met de maximale werpafstanden bij overtoeren. Nu is enkel rekening gehouden met een maximale werpafstand bij een nominaal toerental. Indiener voert daarbij aan dat uit de gegevens van Ecofys blijkt dat de maximale werpsafstand van de Nordex bij overtoeren 395 meter is. De wegen, het spoor en aardgastransportleidingen liggen dichterbij de geplande windmolens dan 395 meter.

Reactie bevoegd gezag:

Maximale werpafstand bij overtoeren is voor deze onderdelen niet van belang. Voor wegen en het spoor geldt een norm die gerelateerd is aan de rotordiameter. Voor ondergrondse aardgastransportleidingen geldt het nominaal toerental.

35. Gebiedsbescherming en soortenbescherming vogels

Indiener stelt dat de passende beoordeling moet worden uitgebreid. Ten onrechte zou er van uit zijn gegaan dat het Natura 2000-gebied Rijntakken geen functie heeft voor wilde zwaan, kolgans, grauwe gans en smient.

Bij de soortenbescherming zijn alle vogelsoorten in de directe omgeving van het plangebied niet onderzocht. Uit het Alterra rapport 176c, ISSN 1566-7197, de effectbepaling in het kader van de EU-Vogelrichtlijn blijkt volgens indiener dat een passende beoordeling moet worden uitgevoerd. Ook stelt indiener dat aan de sterfte van vogels geen aandacht wordt besteedt. Omdat windmolenparken leiden tot sterfte onder vogels, kan het bestemmingsplan volgens indiener pas worden uitgevoerd als ontheffing is verleend op basis van de Flora en Faunawet.

Reactie bevoegd gezag:

In de passende beoordeling die is opgesteld ten behoeve van MER Hattemerbroek en als onderbouwing voor de aanvraag om een vergunning is ingediend is gekeken naar soorten uit Natura 2000-gebieden die het plangebied passeren. Voor Wilde zwaan, Kolgans, Grauwe gans en Smient gelden inderdaad instandhoudingsdoelen voor het Natura 2000-gebied Rijntakken. Voor deze soorten is in de passende beoordeling en de bijbehorende notities geoordeeld dat er geen sprake is van significante effecten.

Mede naar aanleiding van deze zienswijze is een aanvullend onderzoek (Altenburg & Wymenga (A&W) rapport 2334) naar de mortaliteit (aanvaringsslachtoffers) van vogels door de windmolens uitgevoerd. De conclusie hiervan is dat de verwachte mortaliteit van de getoetste vogelsoorten ver onder de 1%-norm blijft waardoor de gunstige staat van instandhouding niet in gevaar komt. Dit onderzoek is niet eerder uitgevoerd omdat er tot

1-1-2017 een algemene vrijstelling van de Flora en Fauna wet voor windmolens gold. Het aanvullende onderzoek wordt bij de toelichting van het bestemmingsplan gevoegd.

36. Maatschappelijke uitvoerbaarheid

Indiener geeft aan dat er nog niet eerder rechtstreeks overleg is gevoerd met de projectontwikkelaar terwijl wel is aangegeven dat er veel overleggen zijn geweest met de belanghebbenden. Ook geeft aanvrager aan dat er enkel inloopavonden zijn georganiseerd die dienden ter informatie waarbij geen ruimte was voor overleg/dialogoog. Het overleg van 7 december 2016 en de informatieavond van 13 februari 2017 hebben plaatsgevonden na de besluitvorming in de gemeenteraad over de voorkeursvariant.

Reactie bevoegd gezag:

In het hoofdstuk 'Maatschappelijke uitvoerbaarheid' in het bestemmingsplan staat dat er veel gesproken is over dit plan en dat er overleg is gevoerd met belanghebbenden uit de omgeving. Er staat niet specifiek overleg met de projectontwikkelaar genoemd. Verschillende keren in het verleden is dit onderwerp in raadscommissies behandeld waarbij eenieder zijn of haar mening heeft kunnen geven. De gemeente is wel degelijk in het bestemmingsplanproces de dialoog met omwonenden en belanghebbenden aangegaan. De bovengenoemde data onderschrijven dat.

37. Stilstandvoorziening

Indiener stelt dat in de vergunning ook een stilstandsvoorziening moet worden opgenomen om de wettelijke norm van slagschaduw te kunnen realiseren. Er is volgens indiener een stilstandsvoorziening voor vleermuizen aangebracht maar voor de slagschaduw is dit onzeker.

Indiener geeft aan dat de EU richtlijn 2001/42 verplicht om voorafgaand aan de vaststelling van plannen en programma's een milieueffectrapport op te stellen. Dit is nagelaten voor het activiteitenbesluit. Zolang hier onzekerheid over bestaat kan de gemeenteraad volgens indiener niet goed beoordelen of het woon-en leefklimaat onredelijk aangetast wordt en of er voldaan wordt aan een goede ruimtelijke ordening.

Reactie bevoegd gezag:

Om te zorgen dat de wettelijke norm voor slagschaduw niet wordt overschreden, wordt een automatische stilstandvoorziening toegepast waarmee ter plaatse van deze woningen aan de norm wordt voldaan. Deze stilstandvoorziening is al verplicht op basis van het activiteitenbesluit en het is daarom niet nodig dit ook in de regels van het bestemmingsplan op te nemen. Voor vleermuizen is deze stilstand niet wettelijk verplicht, maar biedt de vastlegging hiervan in het bestemmingsplan een zekerheid dat deze mitigerende maatregel wordt toegepast. Een gecombineerd milieueffectrapport voor het plan en project, zoals verplicht op grond van EU recht, is uitgevoerd en met oplegnotitie toegevoegd.

38. Inspraakreacties XXXXX

Indiener verzoekt de inspraakreacties van XXXXX als aangehaald en ingelast te beschouwen bij deze zienswijze:

- Commissie vergadering ruimte en Grond 12-1-2011
- Commissie Mobiliteit, Innovatie en economie 15 juni 2011
- Commissie Ruimte en Grond 24 juni 2013
- Commissie Ruimte en grond 9 december 2013
- Commissie Ruimte en Grond 17 september 2014 (van XXXXX)
- Commissievergadering Ruimte en Grond 3 december 2014
- Commissievergadering MIE 27 februari 2015
- Commissievergadering 20 mei 2015
- Bijlage: bij brief van 16 juni 2016 van omwonenden aan gemeente Oldebroek

- Commissievergadering Ruimtegebruik en Leefomgeving 22 juni 2016
- Zienswijze conceptnotitie reikwijdte en detailniveau van 27 augustus 2012

Reactie bevoegd gezag:

Het verwijzen naar eerdere reacties op de plannen is niet mogelijk. Deze reacties moeten altijd in de context van dat bepaalde moment worden gezien. Als voorbeeld, een insprekbijdrage in een commissievergadering kan betrekking hebben gehad op het voorgestelde besluit, het plan of de onderzoeken en doet op dat moment zijn werk in de politieke arena. Andere reacties zijn wellicht eerder mondeling of schriftelijk beantwoord. Uiteindelijk heeft dit geleid tot het plan zoals het nu is en ter inzage heeft gelegen.

39. Maximaal vermogen

Indiener stelt dat in de plannen en vergunningen moet worden vastgelegd dat het maximale vermogen 12MW is en het type windmolen met de afmetingen moet worden aangegeven. Nu betekent dit maximale vrijheid voor de projectontwikkelaar. Hieruit blijkt volgens indiener dat het college tijdens dit proces nog onvoldoende maatschappelijk draagvlak heeft gecreëerd.

Reactie bevoegd gezag:

Voor de te bouwen molens geldt dat de grenzen van de milieueffecten zoals opgenomen in de bandbreedte niet worden overschreden. Dit is een duidelijke beperking. In mei 2015 heeft de gemeenteraad het besluit genomen om de voorkeursvariant uit te werken in een ontwerp bestemmingsplan. In die overweging heeft zij het algemeen belang van de realisatie van de vier windmolens afgewogen tegen de 336 ondertekende verklaringen tegen het windmolenpark en de 156 volmachten voor de ondertekenaars van de zienswijzen. Het algemeen belang is het belang van de transitie naar een duurzame, hernieuwbare energievoorziening. Bij de vaststelling van een bestemmingsplan heeft de raad beleidsvrijheid om bestemmingen aan te wijzen en regels te geven die de raad uit een oogpunt van een goede ruimtelijke ordening nodig acht.

40. Wet Natuurbescherming

Indiener stelt dat de aanvraag voor een omgevingsvergunning en de aanvraag voor nb-vergunning beiden zijn ingediend/ontvangen op 11 november 2016. Volgens indiener haakt een Wet nb-vergunning aan bij de Wabo vergunning via een 'verklaring van geen bedenkingen'. Dat is niet gebeurd en er werd een ontwerpbesluit afgegeven. Indiener geeft aan dat dit alleen mogelijk is als de aanvraag eerder is ingediend dan de Wet nb-vergunning.

Indiener stelt tenslotte dat er verwijzing mist over het overgangsrecht van de Wet natuurbescherming.

Reactie bevoegd gezag:

De gemeenteraad van Oldebroek heeft een coördinatiebesluit genomen op grond waarvan een besluit op de grond van de Natuurbeschermingswet 1998 als apart besluit mee is gecoördineerd met het bestemmingsplan. Aanhaken in de vorm van een verklaring van geen bedenkingen zou tot eenzelfde resultaat leiden maar is procedureel niet gewenst. Om die reden is voorafgaand aan de indiening van de Wabo-vergunning een aparte vergunningaanvraag op grond van de Natuurbeschermingswet 1998 ingediend bij provincie Gelderland. Omdat het besluit op de aanvraag die is ingediend op grond van de Natuurbeschermingswet 1998 is genomen na 1 januari 2017 wordt de vergunning verleend op grond van de wet Natuurbescherming.

1. 19. De bewoners van de adressen XXXXX te Hattem

1. quick scan Wind in Oldebroek

Indiener stelt dat de gemeente in het kader van de m.e.r. beoordelingsplicht ook andere in de quick scan "wind in Oldebroek" genoemde zoekgebieden had moeten afwegen. Dat is volgens indiener niet gebeurd.

Reactie bevoegd gezag:

De locatie was in 1999 opgenomen in de quick scan windenergie van de gemeente Oldebroek. Daarin zijn ook andere locaties onderzocht binnen de gemeente Oldebroek. De voorkeur werd gegeven aan locaties rond verkeersknooppunt Hattemerbroek waar ook het voornemen van initiatiefnemer speelt.

2. Alternatieve locaties

Indiener geeft aan dat in de m.e.r. geen reële alternatieve locaties zijn onderzocht omdat de realisatie van een alternatief buiten de gemeentegrens van de gemeente Oldebroek ligt. Indiener verwijst naar het toetsingsadvies van de commissie m.e.r. van 5 september 2014 'Met het beschrijven van het maximumalternatief wordt de suggestie gewekt dat de locatie met 3 windmolens in Hattem voor het onderhavige besluit een reële optie is. Tegelijkertijd meldt het MER dat het maximumalternatief geen keuze voor de gemeente Oldebroek is omdat de locatie buiten de gemeentegrens ligt'.

Indiener verwijst ook naar het verslag van 29 april 2010 *Project Windenergie* (zie bijlage) waarin aangegeven wordt dat het gaat om 4 windmolens.

Indiener voegt daarbij toe dat Hattem niet opgenomen is in de Windvisie van de Provincie Gelderland. Daarmee komt indiener tot de conclusie dat er geen reële alternatieve locaties zijn onderzocht.

Reactie bevoegd gezag:

Gelet op de uitspraak van de Raad van State over het voorgaande bestemmingsplan voor windenergie ter plaatse van knooppunt Hattemerbroek bestond aanleiding om milieueffecten van een grotere opstelling met windmolens te onderzoeken. Om die reden is in het MER een opstelling onderzocht met 7 windmolens waarbij 3 windmolens op grond gebied van gemeente Hattem gepland waren. Het feit dat de opstelling deels op het grondgebied van gemeente Hattem is gelegen en deze gemeente geen initiatiefnemer voor het MER was, maakt de opstelling vanuit dat oogpunt niet reëel. Belemmeringen die ervoor zorgen dat een dergelijke opstelling niet uitvoerbaar is waren niet reëel. Hierom is het toch een waardevol alternatief zoals de Commissie voor de m.e.r. ook onderstreept.

3. Vier of zeven windmolens

Indiener voert aan dat in het bestemmingsplan ten onrechte onderzochte locatiealternatieven staan. Door in het MER uit te gaan van zeven windmolens, valt de milieuschade voor 4 windmolens nog relatief mee. Dit geeft een vertekend beeld. Verzocht wordt om het MER opnieuw uit te voeren, waarbij uitgegaan wordt van vier windmolens.

Reactie bevoegd gezag:

In het MER moeten reële alternatieven worden onderzocht. Ten tijde van het opstellen van het MER was het alternatief van zeven molens een reële optie en kon deze dus ook onderzocht worden, naast een alternatief met vier windmolens. De effecten van vier molens op de omgeving zijn inderdaad anders dan zeven molens. Wanneer de negatieve effecten van zeven molens uit te sluiten zijn, is dat voor vier molens in dit geval ook zo. Het MER hoeft hiervoor niet overnieuw te worden gedaan, omdat de effecten niet anders worden.

4. Alternatieve systemen

Indiener stelt dat omdat het bestemmingsplan is ontstaan vanuit het gegeven dat Van Werven schone energie wil produceren om CO₂-emissie te compenseren, er ook alternatieve systemen beschreven moeten worden voor schone energie (bijv. *Sheerwind Invelox Technologie*). Indiener stelt dat deze alternatieve toepassingen in het MER ontbreken.

Reactie bevoegd gezag:

Windenergie is in Nederland één van de goedkoopste manieren om duurzame energie op te wekken. Door middel van de subsidieregeling Duurzame Energieproductie (SDE+) stimuleert het Ministerie van Economische Zaken de ontwikkeling van een duurzame energievoorziening in Nederland, vanwege de positieve kanten van duurzame energieopwekking. De regeling maakt het voor marktpartijen en (non-profit) instellingen mogelijk om duurzame-energieprojecten op land rendabel te exploiteren. De SDE+ regeling vergoedt het prijsverschil tussen de productiekosten van duurzame energie en de marktprijs van elektriciteit. Dit garandeert een initiatiefnemer een bepaalde opbrengst, waarmee de gedane investeringen kunnen worden terugverdiend. Voor windenergie door middel van windmolens behoren de kosten per opgewekte kWh (en dus de hoeveelheid benodigde subsidie) tot de laagste van alle duurzame opwekkingsvormen. Tenslotte heeft het MER betrekking op hetgeen is aangevraagd. In dit geval is dat de plaatsing van windmolens.

5. Landschappelijke inpassing

Indiener stelt dat op basis van artikel 2.8.1.1 van de Omgevingsverordening Gelderland voor een landschapsanalyse kwaliteiten moeten worden onderzocht zoals de aanwezigheid van landschapsstructuur, de openheid van het gebied en de schaal en zichtlijnen van het landschap.

Reactie bevoegd gezag:

Deze elementen zijn onderzocht en in de toelichting op het bestemmingsplan is in paragraaf 4.8.2 weergegeven hoe specifiek voldaan wordt aan het genoemde artikel.

6. Landschappelijke inpassing – visualisaties

De indiener stelt dat er op basis van summiere, kwalitatief slechte visualisaties en het ontbreken van viewheads en 3D presentaties geen reële conclusie kan worden getrokken voor een ruimtelijk landschappelijk ontwerp. Indiener voert hiervoor de volgende argumenten aan:

Het zinsdeel op pagina 39 'uit de visualisatie blijkt dat op afstanden tot en met 3 km de windmolens nog zichtbaar zijn, maar dat dit vanaf circa 5 km niet meer het geval is' geeft volgens de indiener aan dat er ruimtelijk geen deugdelijk onderzoek heeft plaatsgevonden en dat deze visualisaties geen basis mogen vormen voor het MER effectbeoordeling.

De visualisatie van de Rijksweg N50 is op ca. 2,5 km van het plangebied gemaakt, terwijl de werkelijke afstand 3 tot 3,5 km bedraagt.

De nummering van de visualisaties in figuur 12 klopt niet met de visualisatie.

Reactie bevoegd gezag:

De uitspraak over de zichtbaarheid van windmolens op een bepaalde afstand is een algemene uitspraak. De foto's en vermelde afstanden corresponderen met elkaar. Er is ruimtelijk wel deugdelijk onderzoek gedaan. Wij verwijzen hierbij naar het 3D model, en de 3D animatie die vanuit alle perspectieven een representatief beeld van de toekomstige situatie geven.

7. Landschappelijke inpassing – wetenschappelijke studie

Er is nagelaten een wetenschappelijke studie te betrekken in het MER. In dit kader verwijst indiener naar een studie van de Technische Universiteit Delft waaruit de impact blijkt van 4 windmolens met een tiphoogte van 150 meter. Het rapport over deze zichtbaarheidsanalyse is op 4 januari 2010 gepresenteerd aan de Raad van State en mede op grond hiervan heeft de Raad geconcludeerd dat bewoners binnen een straal van 1500 meter belanghebbende zijn.

Reactie bevoegd gezag:

Het klopt dat in het geval van de genoemde uitspraak er gesteld is dat bewoners binnen 1500 meter afstand van molens met 150m tiphoogte aangemerkt zijn als belanghebbenden. Dit vormt echter geen verplichting om het betreffende onderzoek te verwerken in het MER. Wel is er een jaarlijkse financiële vergoeding aan elk huishouden binnen een straal van 1.500 meter. Het 3D model, en de 3D animatie geven verder vanuit alle perspectieven een representatief beeld van de toekomstige situatie.

8. Landschappelijke inpassing – kwaliteit en beleving

Indiener stelt dat, op basis van hetgeen gesteld is over het effect op de landschappelijke kwaliteit van de omgeving waarin gezegd wordt dat 'het resultaat van dit gegeven is dat grotere windmolens niet zozeer als groter worden ervaren, maar als dichterbij staand', de beleving van de windmolens daarmee wel degelijk als groot wordt ervaren.

Reactie bevoegd gezag:

De afmetingen van een windmolen met een tiphoogte van 150 meter zijn groot. In het landschap zijn geen elementen van gelijke grootte aanwezig, daardoor worden ze ook groot ervaren. Dat ze dichterbij lijken te staan heeft te maken met het feit dat de mens hoogte over het algemeen veel moeilijker kan schatten dan diepte. Dit komt doordat onze ogen naast elkaar zitten in plaats van boven elkaar. Het toevoegen van grote elementen aan het open landschap in de omgeving van het plangebied zorgt voor het kleiner ervaren van dat landschap. Door de aanwezigheid van windmolens is oriëntatie mogelijk en krijgt de schaallose open ruimte een herkenbare diepte.

9. Landschappelijke inpassing – visuele dominantie

In de stukken is gesteld dat een nieuwe associatie kan ontstaan doordat de windmolenopstelling kan dienen als herkenningspunt nabij het verkeersknooppunt Hattemerbroek. Volgens de indiener zegt dit niets over de te onderzoeken landschapskwaliteiten als basis voor het ruimtelijk ontwerp. Dat is nog meer het geval nu uit het MER blijkt dat het effect op het landschap groot is, de openheid wordt aangetast en gesproken wordt over de visuele dominantie van de windmolens (p. 36 MER).

Reactie bevoegd gezag:

Het effect op het landschap is groot. In het MER is een landschappelijk beoordeling opgenomen. Bij het beoordelen van het visuele effect worden verschillende aspecten beschreven. In de toelichting bij het bestemmingsplan zijn de effecten op de landschappelijke kwaliteiten van de omgeving toegelicht. Dat er visuele hinder ervaren wordt sluit niet uit dat het windmolenpark een herkenningspunt kan vormen. Windmolens hebben een dusdanige andere schaal dan de elementen van het omringende (agrarische) landschap, dat ze als het ware een nieuwe laag boven het landschap vormen. Deze nieuwe laag heeft op zichzelf een patroon en vorm. De herkenbaarheid van het patroon en de opstellingsvorm in relatie tot de locatie heeft een (landschappelijke) waarde.

10. Landschappelijke inpassing – onderlinge afstand en verhouding rotordiameter en masthoogte

Volgens indiener wordt er in het MER geen aandacht besteed aan de kleine onderlinge afstand van de windmolens en de verhouding tussen de rotordiameter en de masthoogte. Bij voorkeursvariant 1 bedraagt dit 1:0,75 terwijl een acceptabele bandbreedte tussen 1:1,0 en 1:1,15 ligt. In jurisprudentie 201209836/1/R3 en 201303381/1/R6 is gesteld dat een dergelijke grotere afwijking van de optimale verhouding als visueel minder aantrekkelijk wordt ervaren. Deze ongunstige verhouding dient mee te wegen in het MER'. Deze aspecten dienen volgens de indiener alsnog in het MER te worden beoordeeld.

Reactie bevoegd gezag:

In genoemde uitspraak is gesteld dat aan het belang van een optimale verhouding van de masthoogte tot de rotordiameter geen groter gewicht toekomt dan aan het belang van een hogere energieopbrengst. Bovendien is het aspect behandeld in de oplegnotitie van het MER.

11. Landschappelijke inpassing – doorbreken landelijke structuur

Volgens de indiener is de doorbroken landelijke structuur ten onrechte niet meegenomen bij de effectbeoordeling. De locatie ligt langs de N50. De Raad van State (201204057/1/RI p. 3) heeft aangegeven dat de N50 geen landschappelijk patroon volgt. Het plaatsen van de windmolens betekent dat deze losstaan van de ondergrond en ervaren worden als doorbreking van de landelijke structuur. Dit geldt volgens de indiener ook voor het onderhavige bestemmingsplan en daarom levert dit strijd op met een goede ruimtelijke situatie.

Reactie bevoegd gezag:

In de landschappelijke beoordeling is aansluiting op infrastructuur een gangbaar beoordelingscriterium. Het park sluit aan op grootschalige infrastructuur, namelijk de N50 en de spoorlijn. Daarmee volgt het de richting van de Middeldijk en de Oostersedijk. Zoals ook in de beantwoording bij punt 9 aangegeven hebben windmolens een dusdanige andere schaal dan de elementen van het omringende (agrarische) landschap, dat ze als het ware een nieuwe laag boven het landschap vormen. Deze nieuwe laag heeft op zichzelf een patroon en vorm. De herkenbaarheid van het patroon en opstellingsvorm in relatie tot de locatie heeft een (landschappelijke) waarde.

12. Landschappelijke inpassing – zichtbare gradiënt

Volgens de indiener wordt de zichtbare gradiënt ('de Gouden Gradiënt') aangetast. De visuele dominantie van de gradiënt heeft geen rol gespeeld in de afweging. Indiener verzoekt dit in het MER te laten herstellen.

Reactie bevoegd gezag:

Al eerder is aangegeven (bij punten 9 en 11) dat windmolens een dusdanige andere schaal hebben dan de elementen van het omringende (agrarische) landschap, dat ze als het ware een nieuwe laag boven het landschap vormen. Deze nieuwe laag heeft op zichzelf een patroon en vorm. De herkenbaarheid van het patroon en opstellingsvorm in relatie tot de locatie heeft een (landschappelijke) waarde. Door die afwijkende schaal blijft de zichtbare gradiënt juist behouden. Er bestaat overigens geen verplichting 'de Gouden Gradiënt' te onderzoeken in het MER. De landschappelijke beoordeling zoals opgenomen in het MER is voldoende.

13. Landschappelijke inpassing – aard en schaal

Indiener stelt dat er ten onrechte geen afweging in het MER is gemaakt die ziet op de aard en schaal van het Hattemse landschap en het landschap van Zalk.

Reactie bevoegd gezag:

De effecten van dichtbij en veraf zijn beschreven. Dit is een algemene beschrijving die ook van toepassing is op het Hattemse landschap en het landschap rond Zalk. De landschappelijke beoordeling zoals opgenomen in het MER is daarmee voldoende.

14. Landschappelijke inpassing – provinciale verordening

De indiener is van mening dat het bestemmingsplan niet voldoet aan de landschappelijke eisen en het ruimtelijke beleidskader zoals neergelegd in de provinciale verordening. De conclusie onder 4.8.3 in het bestemmingsplan is volgens de indiener onvoldoende onderzocht.

Reactie bevoegd gezag:

De landschappelijke onderbouwing in de toelichting op het bestemmingsplan is voldoende om te concluderen dat aan de landschappelijke eisen zoals gesteld in de provinciale omgevingsverordening is voldaan.

15. Landschappelijke inpassing – verrommeling en afbreuk

Met al de hiervoor aangedragen bezwaren is indiener van mening dat deze ook inhouden dat het bestemmingsplan niet voldoet aan paragraaf 3.2.2.1 van de Omgevingsvisie Gelderland. Volgens de indiener treedt er verrommeling op en wordt er afbreuk gedaan aan het landschap.

Reactie bevoegd gezag:

Er is geen reden om aan te nemen dat het plan niet voldoet aan de Omgevingsvisie Gelderland. In eerste instantie draagt het bij aan de provinciale doelstelling voor het opgesteld vermogen aan windenergie. Daarnaast is het plan in lijn is met hetgeen in de visie bepaald is met betrekking tot windenergie.

16. Landschappelijke inpassing – ruimtelijke toets visualisaties

Indiener stelt dat bijlage 3 ten onrechte als basis is genomen in het MER voor de effectbeoordeling van het landschap. Hierbij wordt aangevoerd dat de visualisaties 10 jaar oud zijn en vanuit natuurgebieden zijn gemaakt (levert een grote afstand op). Het rapport StAB/38312/H van 25 juni 2009 geeft aan dat de toegepaste beeldhoek 60 graden is geweest waardoor objecten op de voorgrond groter lijken en objecten op de achtergrond kleiner. Ook geeft het rapport volgens aanvrager aan dat de Natuurbeschermingswet is getoetst en geen ruimtelijke afweging is gemaakt met de visualisaties.

Reactie bevoegd gezag:

In het MER is gebruik gemaakt van een rapport met visualisaties op basis waarvan een effectbeoordeling heeft plaatsgevonden in het MER. De Commissie voor de m.e.r heeft in haar toetsingsadvies geoordeeld dat de visualisaties een voldoende beeld geven van de zichtbaarheid van de windmolens.

Uit reactie van indiener wordt niet duidelijk waarom de effectbeoordeling niet juist zou zijn. Alle visualisaties betreffen fotobewerkingen waarbij de foto's met dezelfde camera zijn gemaakt.

Tijdens informatieavonden zijn van de opstelling die met het bestemmingsplan mogelijk wordt gemaakt 3d visualisaties getoond zodat omwonenden zich een beeld hebben kunnen vormen van de beleving van de windmolens.

17. Effecten voor de leefomgeving

Indiener stelt dat de effecten op de impact van de leefomgeving niet zijn onderzocht. De omwonenden zouden hinder kunnen ondervinden omdat de vrije horizon sterk wordt

beperkt. De indiener meent dat dit een wezenlijke aantasting in de kwaliteit van de leefomgeving oplevert.

Reactie bevoegd gezag:

De beoogde realisatie van de vier windmolens heeft impact op de leefomgeving en op de vrije horizon. Dat is de reden dat dit is onderzocht en toegelicht bij het bestemmingsplan. De visuele hinder is onderzocht en beschreven in de landschappelijke onderbouwing. Daarnaast is met het 3D model en de animatie die impact in beeld gebracht.

18. Afwijkingsbevoegdheid

Indiener merkt op dat in het plan een beperkte afwijkingsbevoegdheid wordt opgenomen (p.12). Naar zeggen van de indiener levert dit grote onzekerheid op. Verwezen wordt naar het toetsingsadvies van de commissie m.e.r. waarin wordt geadviseerd 'om voor de vergunningverlening een beoordeling te geven aan de maatvoering van de verschillende molentypen en de beleving daarvan'. Indiener stelt dat dit advies van de commissie moet worden opgevolgd.

Reactie bevoegd gezag:

De afwijkingsbevoegdheid is alleen van toepassing op bestaande bouwwerken en niet op de windmolens. Het afwijken van de bouwregels zoals genoemd in artikel 4.3 (10% afwijking) betreft slechts de leden lid 4.2.2 en 4.2.3. De afmetingen van de molens staan in 4.2.1 en de afwijkingsruimte is daarmee niet van toepassing op de molens. Dit heeft daarmee geen invloed op het plan.

19. Voorstel voor variant 3

De indiener is van mening dat variant 3 (tiphoogte 130 m) niet alleen beter is voor de kwaliteit van het landschap maar ook als het gaat om aspecten met betrekking tot slagschaduw, gezondheid, veiligheid, kwaliteit van de leefomgeving en vogelsterfte. Indiener stelt daarom dat moet worden gekozen voor variant 3 in plaats van variant 2.

Reactie bevoegd gezag:

In het MER zijn de milieueffecten van enkele varianten inzichtelijk gemaakt en beoordeeld. Van belang is dat de gemeenteraad op 28 mei 2015 (kenmerk raadsbesluit 193377) heeft besloten om in te stemmen met de MER en medewerking te verlenen aan basisalternatief 2 en hiervoor een nieuw bestemmingsplan in procedure te brengen. Op dat moment heeft de raad een integrale afweging gemaakt en daarbij hebben zij voor variant 2 gekozen en niet voor variant 3. Dat besluit is uitgangspunt geweest voor dit bestemmingsplan. Variant 3 is daarmee niet meer aan de orde. De argumentatie daarbij was dat de voorkeursvariant andere voordelen heeft (geluidsarmer, visueel rustiger in de omgeving) en de (nadelige) milieueffecten per geproduceerde kilowattuur lager zijn dan bij het kleinere basisalternatief. Dit hoewel het kleinere basisalternatief beter scoort dan de voorkeursvariant voor de landschappelijke inpassing.

20. Uitgangspunt voor passende beoordeling

Indiener stelt dat bij de passende beoordeling is uitgegaan van variant 3 terwijl variant 2 het voorkeursalternatief is. In de passende beoordeling is ten onrechte geen rekening gehouden met de oppervlakte van het rotorvlak. Voor variant 3 is deze oppervlakte 7.850 m² en voor variant 2 is de oppervlakte 11.304 m². Dit levert een verschil op van 44%. Volgens de indiener is het denkbaar dat bij basisvariant 2 meer aanvaringssslachtoffers vallen. De passende beoordeling is dus niet gebaseerd op een worst case van het bestemmingsplan terwijl dit de eis is die in de rechtspraak wordt gesteld. De passende beoordeling faalt daarom volgens de indiener.

Reactie bevoegd gezag:

Zoals aangegeven in de passende beoordeling, wordt uitgegaan van het worst-case scenario. Voor de effecten op natuur is dit variant 3, omdat hier de rotorbladen het laagst reiken.

21. Toetsingsadvies commissie m.e.r.

Op basis van het toetsingsadvies van de commissie m.e.r. van 5-9-2014 en het aanvullende advies, zijn de volgende gebreken door de indiener geconstateerd en verzocht wordt deze eerst te repareren voordat de Raad van Oldebroek een beslissing kan nemen.

Reactie bevoegd gezag:

De aanvullingen naar aanleiding van het advies van de Commissie m.e.r. zijn opgenomen in de oplegnotitie aanvullingen en actualisatie MER. De adviezen zijn hierin voldoende opgevolgd.

22. Toetsingsadvies commissie m.e.r. - coördinatieregeling

Door te kiezen voor de toepassing van de coördinatiewet worden de adviezen van de commissie m.e.r. niet opgevolgd (p. 1).

Reactie bevoegd gezag:

De commissie m.e.r. schrijft in haar toetsingsadvies van 5 september 2014; "Het MER geeft veel bruikbare achtergrondinformatie en is voorzien van een goede samenvatting. De keuze voor de locatie is in dit MER - in combinatie met de informatie uit het MER voor de Windvisie Gelderland van de provincie - voldoende onderbouwd.

De absolute maximale effecten van een lijnopstelling van vier windmolens in Oldebroek zijn goed in beeld gebracht. Daarom is Commissie van oordeel dat in het MER de essentiële informatie aanwezig is om een besluit te kunnen nemen over de ruimtelijke reservering in een be-temmingsplan." De commissie m.e.r. adviseert nergens om de coördinatie regeling niet toe te passen..

23. Toetsingsadvies commissie m.e.r. – maatvoering vergunning

De commissie gaat ervan uit dat in de vergunningenprocedure de maatvoering nauwkeurig is vastgelegd (p. 4 van het toetsingsadvies). Voor de maatvoering zijn volgens indiener ten onrechte alleen bandbreedtes aangegeven.

Reactie bevoegd gezag:

Voorwaarde is dat de aanvraag voldoende informatie geeft om vast te stellen dat de te bouwen windmolens aan de relevante wettelijke voorschriften voldoen (zie ook ABRvS 25 juni 2014, 201400736/1/A4). De bandbreedte biedt hiermee voldoende informatie. Voor de verhouding tussen ashoogte en rotordiameter bestaat er vanuit het oogpunt van landschap geen belemmering voor de aangevraagde bandbreedtes die in het kader van de vergunningverlening zijn getoetst.).

24. Toetsingsadvies commissie m.e.r. – gegevens niet ter inzage

De initiatiefnemer heeft aan het college van B&W Oldebroek verzocht gegevens te verstrekken (gedetailleerde bescheiden van het te realiseren type windmolen, funderingen en kraanplaatsen). Deze gegevens maken volgens aanvrager ten onrechte geen deel uit van de stukken die ter inzage liggen.

Reactie bevoegd gezag:

De aangevraagde omgevingsvergunning is een aanvraag waarbij de windmolens passen binnen een gegeven bandbreedte. Zo kan tot op het laatste moment ingespeeld worden

op de snelle technologische ontwikkelingen waarbij windmolens steeds stiller en efficiënter worden. In de beschreven bandbreedtes staan bijvoorbeeld de minimale en maximale afmetingen voor de ashoogte en rotordiameter. De maximale tiphoogte van de windmolens is 150 meter. Ook de maximaal toegestane geluidcontouren, de hoeveelheid geluid die een windmolen mag produceren en de maximale slagschaduwhinder, staan vastgelegd. Het te bouwen windmolentype is nog niet bekend, pas nadat een selectie heeft plaatsgevonden kunnen deze gegevens worden verstrekt (uiterlijk 3 weken voor aanvang bouw). De bandbreedtes zoals beschreven in de vergunning zijn daarbij leidend. molen

25. Toetsingsadvies commissie m.e.r. – zeven molens

Indiener deelt mede dat de commissie op pagina 2 aangeeft dat 7 windmolens geen reëel alternatief zijn.

Reactie bevoegd gezag:

De commissie stelt inderdaad dat er geen sprake is van een reëel alternatief omdat realisatie buiten het bereik van de gemeente Oldebroek ligt. De commissie stelt vervolgens in hetzelfde advies: "De Commissie is van mening dat desalniettemin, gegeven de voorgeschiedenis van het project, het beschrijven van een scenario waarin ook drie windmolens geplaatst worden langs de A28 in de gemeente Hattem nuttig is. Een dergelijk scenario geeft een beeld van de worst case effecten die zouden kunnen optreden wanneer in de toekomst alsnog plaatsing van windmolens langs de A28 in de gemeente Hattem aan de orde zou komen." De commissie is van oordeel dat in het MER de essentiële informatie aanwezig is om een besluit te kunnen nemen over de ruimtelijke reservering in een bestemmingsplan.

26. Toetsingsadvies commissie m.e.r. –maatvoering molentypen en toetsing

Indiener stelt dat is nagelaten een beoordeling te geven van de maatvoering van verschillende molentypen en de beleving daarvan. Ook is nagelaten aan te geven met welke maatregelen lichthinder kan worden voorkomen, terwijl dit beiden wel door de commissie is geadviseerd.

Indiener stelt dat blijkens het aanvullend advies van de commissie een second opinion moet worden uitgevoerd die de testdata van de windmolens kan interpreteren en een risicobeoordeling kan uitvoeren. Deze ontbreekt nog.

Indiener stelt dat de commissie heeft aangegeven dat een beoordeling moet worden gegeven van de maatvoering van verschillende molentypen en beleving daarvan (p.6). Volgens indiener is dit advies van de commissie niet opgevolgd.

Reactie bevoegd gezag:

In de visualisaties zijn alle verschillende alternatieven opgenomen. Deze visualisaties zijn het een middel om de beleving van de verschillende alternatieven weer te geven. Omdat de tiphoogte van de windmolens op grond van de bouwregels onder de 150m dient te blijven, is obstakelverlichting niet nodig en zal niet worden aangebracht omdat er geen noodzaak of belang is bij deze verlichting.

Op 12 januari 2016 is een berekening effectieve turbulentie windmolenpark Hattemerbroek uitgevoerd (bijlage oplegnotitie MER) waaruit blijkt dat de molens binnen de norm zullen liggen. Alle molens die geplaatst worden voldoen bovendien aan de benodigde certificering. In deze certificering is ook rekening gehouden met de onderlinge afstand die gehouden moet worden in verband met het effect van turbulentie. De molens zullen hiermee voldoen aan de afstand zoals volgt uit deze certificering.

In de studies zijn verschillende maatvoeringen en de veroorzaakte hinder onderzocht.

27. Toetsingsadvies commissie m.e.r. – berekening laagfrequent geluid

Indiener stelt dat de commissie heeft geadviseerd de berekening van laagfrequent geluid te herhalen met de daadwerkelijke cijfers van de beoogd molen. Dit is volgens indiener niet toegevoegd.

Reactie bevoegd gezag:

De commissie voor de m.e.r. heeft geen advies gegeven over de beoordeling van laagfrequent geluid. De commissie stelt: "Het MER geeft een goede beschrijving van de geluideffecten. Desgevraagd heeft de initiatiefnemer informatie gegeven over de gehanteerde bronsterktes (geluidproductie) van de molens. Voor één van de varianten blijkt gerekend te zijn met de bronsterktes zoals in 2005 vastgesteld. Gegeven het feit dat over het algemeen molens gaandeweg stiller worden, kunnen de geluideffecten van deze variant zoals in het MER beschreven waarschijnlijk beschouwd worden als conservatief.

Met de informatie in het MER wordt voldoende onderbouwd dat het aantal geluidgeïmpedeerde woningen binnen de wettelijke contour beperkt is en er zich met uitzondering van de deelnemers geen woningen binnen deze contour bevinden." Dit blijkt nu ook uit het recentste geluidonderzoek waarbij de woningen van de deelnemers ook buiten de contour vallen.

28. Toetsingsadvies commissie m.e.r. - obstakelverlichting

Indiener stelt dat niet duidelijk is of er obstakelverlichting noodzakelijk is en welke maatregelen genomen worden om lichthinder voor de omgeving te voorkomen.

Reactie bevoegd gezag:

Volgens het informatieblad Aanduiding van windmolens en windparken op het Nederlandse vasteland | Versie 1.0 | 30 september 2016 is verlichting slechts verplicht vanaf 150m tiphoogte. Omdat de tiphoogte van de windmolens onder 150m zal blijven, is obstakelverlichting niet verplicht en zal deze niet aangebracht worden.

29. Visuele rust en kwaliteit landschap

Volgens indiener is het uitgangspunt dat de weging van visuele rust in de afwegingen in het MER dezelfde impact heeft als kwaliteit van het landschap onjuist. Het begrip visuele rust is bij de gemiddelde windkracht niet of nauwelijks aan de orde. Verwezen wordt naar Ecofys (WIENL14397 MSc. Valentijn van Gastel) blad 4.

Reactie bevoegd gezag:

In het onderdeel van de landschappelijke beoordeling wordt de visuele hinder van de molens beoordeeld. Visuele rust is een gangbaar aspect om daarbij op te nemen. De commissie m.e.r. is van oordeel dat in het MER de essentiële informatie aanwezig is om een besluit te kunnen nemen over de ruimtelijke reservering in een bestemmingsplan.

30. Achtergrondniveau geluid

Indiener stelt dat in het MER rapport geconcludeerd wordt dat de geluidsbelasting met 1 tot 6 dB toeneemt als gevolg van de windmolens. In dit kader wordt verwezen naar de zienswijze van Oldebroek Ontwerp Luchthavenbesluit Lelystad c.a. van 1 juli 2014 waarin door de gemeente Oldebroek wordt verwoord wat de gevolgen zijn van de toename van het vliegverkeer. De zienswijze is mede gebaseerd op het gemeentelijk beleid van Oldebroek. Het uitgangspunt is dat de toename van geluid moet worden voorkomen. Indiener stelt dat de gemeente Oldebroek in het kader van de windmolens het eigen beleid niet volgt. Conform het advies van de GGD dient daarom volgens aanvrager in de

vergunning te worden opgenomen dat het geluid van de windmolens het achtergrondgeluid niet mag overschrijden.

Reactie bevoegd gezag:

De gemeente heeft geen specifiek geluidsbeleid. In het algemene milieubeleid zijn uitgangspunten geformuleerd. Uitgangspunt is dat verslechtering van de woon- en leefomgeving moet worden voorkomen. Hierbij is het van belang dat er een goede afweging wordt gemaakt tussen de verschillende belangen daar waar sprake is van verslechtering van de woon- en leefomgeving. In datzelfde milieubeleid heeft de gemeente duurzaamheidsdoelstellingen geformuleerd. Het realiseren van het windmolenpark draagt bij aan die duurzaamheidsdoelstellingen. De afweging ligt in dit geval dus tussen extra geluidsbelasting voor de omgeving en het realiseren van de duurzaamheidsdoelstellingen.

De gemeenteraad heeft het MER akkoord bevonden en daarbij (vooruitlopend op de ruimtelijke procedure) heeft zij bepaald dat de milieueffecten die behoren bij het voorkeursalternatief worden beschouwd als de maximaal toegestane milieueffecten, zoals in het voorontwerpbestemmingsplan beschreven. In het bestemmingsplan zijn tabellen opgenomen waarmee inzichtelijk wordt gemaakt wat de maximale geluidniveaus L_{den} en L_{night} zijn die ter plaatse van gevoelige objecten op grond van dat raadsbesluit toelaatbaar zijn. Hieruit blijkt dat ter plaatse van woningen van derden geluidniveaus L_{night} voorkomen van 25 tot 36 dB, afhankelijk van de afstand tot het windmolenpark. Op de woningen van de grondeigenaren komt het geluidsniveau tot 38 dB. Het is niet uitgesloten dat gedurende een jaar in bepaalde nachten, bij bepaalde weersomstandigheden, de geluidwaarden L_{night} als gevolg van de windmolens het heersende achtergrondgeluidniveau in de nacht overschrijden. Er is echter geen aanleiding tot het treffen van stilstandsmaatregelen om de geluidniveaus te reduceren. De geluidniveaus L_{night} zijn immers ruimschoots beneden de grenswaarde van 41 dB L_{night} gelegen waardoor de kans op hinder kleiner is dan op grond van de regelgeving al bij AMvB (Activiteitenbesluit) is toegestaan.

31. Voorwaarden milieueffecten en het bestemmingsplan

Indiener stelt dat uit de plantoelichting (par. 4.2.3.) volgt dat m.b.t. het bestemmingsplan de randvoorwaarde geldt dat milieueffecten niet groter mogen zijn dan de effecten behorend bij de bovenvariant van het voorkeursalternatief, de Nordex N117. Deze voorwaarden zijn echter niet vastgelegd in het bestemmingsplan en dat moet volgens de indiener nog wel gebeuren.

Reactie bevoegd gezag:

Dat de milieueffecten niet groter mogen zijn dan de effecten behorend bij de bovenvariant is al vastgelegd in de vergunning. De vergunning staat geen molens met hogere milieueffecten toe en deze mogen daarom ook niet gebouwd worden. Het is niet van toegevoegde waarde dit ook in het bestemmingsplan op te nemen.

32. Onderzoek reële alternatieven/maximale variant

Volgens indiener is de conclusie dat 'belangrijke negatieve milieugevolgen kunnen worden uitgesloten' niet juist. Hierbij refereren zij aan het feit dat geen reële alternatieven zijn onderzocht. De maximale variant acht de indiener niet reëel in het kader van de effectbeoordeling.

Reactie bevoegd gezag:

Omdat alle alternatieven die onderzocht zijn wel reële alternatieven betreffen, volstaat de conclusie dat belangrijke negatieve milieugevolgen kunnen worden uitgesloten.

33. Milieucategorieën

Indiener stelt dat de implementatie van het MER ook faalt als het gaat om de in het bestemmingsplan opgenomen milieucategorieën. In het MER rapport (p.20) is opgenomen 'milieu categorieën 1 tot en met 3' en 'bedrijven in categorie 4 zijn pas na vrijstelling en toestemming van de provincie toegestaan'. Het bedrijventerrein heeft de milieucategorieën 3, 4 en 5.1. In het MER rapport (p.20) is opgenomen 'milieu categorieën 1 tot en met 3' en 'bedrijven in categorie 4 zijn pas na vrijstelling en toestemming van de provincie toegestaan'.

Reactie bevoegd gezag:

Dit punt betreft niet het huidige plan omdat daarin geen bedrijfsactiviteiten mogelijk worden gemaakt met gebruikmaking van milieucategorieën. Daarom wordt dit buiten beschouwing gelaten.

34. Maximale werpafstanden

Indiener is van mening dat rekening moet worden gehouden met de maximale werpafstanden bij overtoeren. Nu is enkel rekening gehouden met een maximale werpafstand bij een nominaal toerental. Indiener voert daarbij aan dat uit de gegevens van Ecofys blijkt dat de maximale werpsafstand van de Nordex bij overtoeren 395 meter is. De wegen, het spoor en aardgastransportleidingen liggen dicht bij de geplande windmolens dan 395 meter.

Reactie bevoegd gezag:

Maximale werpafstand bij overtoeren is voor deze onderdelen niet van belang. Voor wegen en het spoor geldt een norm die gerelateerd is aan de rotordiameter. Voor ondergrondse aardgastransportleidingen geldt het nominaal toerental.

35. Gebiedsbescherming en soortenbescherming vogels

Indiener stelt dat de passende beoordeling moet worden uitgebreid. Ten onrechte zou er van uit zijn gegaan dat het Natura 2000-gebied Rijntakken geen functie heeft voor wilde zwaan, kolgans, grauwe gans en smient.

Bij de soortenbescherming zijn alle vogelsoorten in de directe omgeving van het plangebied niet onderzocht. Uit het Alterra rapport 176c, ISSN 1566-7197, de effectbepaling in het kader van de EU-Vogelrichtlijn blijkt volgens indiener dat een passende beoordeling moet worden uitgevoerd. Ook stelt indiener dat aan de sterfte van vogels geen aandacht wordt besteedt. Omdat windmolenparken leiden tot sterfte onder vogels, kan het bestemmingsplan volgens indiener pas worden uitgevoerd als ontheffing is verleend op basis van de Flora en Faunawet.

Reactie bevoegd gezag:

In de passende beoordeling die is opgesteld ten behoeve van MER Hattemerbroek en als onderbouwing voor de aanvraag om een vergunning is ingediend is gekeken naar soorten uit Natura 2000-gebieden die het plangebied passeren. Voor Wilde zwaan, Kolgans, Grauwe gans en Smient gelden inderdaad instandhoudingsdoelen voor het Natura 2000-gebied Rijntakken. Voor deze soorten is in de passende beoordeling en de bijbehorende notities geoordeeld dat er geen sprake is van significante effecten.

Mede naar aanleiding van deze zienswijze is een aanvullend onderzoek (Altenburg & Wymenga (A&W) rapport 2334) naar de mortaliteit (aanvaringsslachtoffers) van vogels door de windmolens uitgevoerd. De conclusie hiervan is dat de verwachte mortaliteit van de getoetste vogelsoorten ver onder de 1%-norm blijft waardoor de gunstige staat van instandhouding niet in gevaar komt. Dit onderzoek is niet eerder uitgevoerd omdat er tot 1-1-2017 een algemene vrijstelling van de Flora en Fauna wet voor windmolens gold. Het aanvullende onderzoek wordt bij de toelichting van het bestemmingsplan gevoegd.

36. Maatschappelijke uitvoerbaarheid

Indiener geeft aan dat er nog niet eerder rechtstreeks overleg is gevoerd met de projectontwikkelaar terwijl wel is aangegeven dat er veel overleggen zijn geweest met de belanghebbenden. Ook geeft aanvrager aan dat er enkel inloopavonden zijn georganiseerd die dienden ter informatie waarbij geen ruimte was voor overleg/dialog. Het overleg van 7 december 2016 en de informatieavond van 13 februari 2017 hebben plaatsgevonden na de besluitvorming in de gemeenteraad over de voorkeursvariant.

Reactie bevoegd gezag:

In het hoofdstuk 'Maatschappelijke uitvoerbaarheid' in het bestemmingsplan staat dat er veel gesproken is over dit plan en dat er overleg is gevoerd met belanghebbenden uit de omgeving. Er staat niet specifiek overleg met de projectontwikkelaar genoemd. Verschillende keren in het verleden is dit onderwerp in raadscommissies behandeld waarbij eenieder zijn of haar mening heeft kunnen geven. De gemeente is wel degelijk in het bestemmingsplanproces de dialoog met omwonenden en belanghebbenden aangegaan. De bovengenoemde data onderschrijven dat.

37. Stilstandvoorziening

Indiener stelt dat in de vergunning ook een stilstandsvoorziening moet worden opgenomen om de wettelijke norm van slagschaduw te kunnen realiseren. Er is volgens indiener een stilstandsvoorziening voor vleermuizen aangebracht maar voor de slagschaduw is dit onzeker.

Indiener geeft aan dat de EU richtlijn 2001/42 verplicht om voorafgaand aan de vaststelling van plannen en programma's een milieueffectrapport op te stellen. Dit is nagelaten voor het activiteitenbesluit. Zolang hier onzekerheid over bestaat kan de gemeenteraad volgens indiener niet goed beoordelen of het woon-en leefklimaat onredelijk aangetast wordt en of er voldaan wordt aan een goede ruimtelijke ordening.

Reactie bevoegd gezag:

Om te zorgen dat de wettelijke norm voor slagschaduw niet wordt overschreden, wordt een automatische stilstandvoorziening toegepast waarmee ter plaatse van deze woningen aan de norm wordt voldaan. Deze stilstandvoorziening is al verplicht op basis van het activiteitenbesluit en het is daarom niet nodig dit ook in de regels van het bestemmingsplan op te nemen. Voor vleermuizen is deze stilstand niet wettelijk verplicht, maar biedt de vastlegging hiervan in het bestemmingsplan een zekerheid dat deze mitigerende maatregel wordt toegepast. Een gecombineerd milieueffectrapport voor het plan en project, zoals verplicht op grond van EU recht, is uitgevoerd en met oplegnotitie toegevoegd.

38. Inspraakreacties XXXXX

Indiener verzoekt de inspraakreacties van XXXXX als aangehaald en ingelast te beschouwen bij deze zienswijze:

- Commissie vergadering ruimte en Grond 12-1-2011
- Commissie Mobiliteit, Innovatie en economie 15 juni 2011
- Commissie Ruimte en Grond 24 juni 2013
- Commissie Ruimte en grond 9 december 2013
- Commissie Ruimte en Grond 17 september 2014 (van XXXXX)
- Commissievergadering Ruimte en Grond 3 december 2014
- Commissievergadering MIE 27 februari 2015
- Commissievergadering 20 mei 2015
- Bijlage: bij brief van 16 juni 2016 van omwonenden aan gemeente Oldebroek
- Commissievergadering Ruimtegebruik en Leefomgeving 22 juni 2016
- Zienswijze conceptnotitie reikwijdte en detailniveau van 27 augustus 2012

Reactie bevoegd gezag:

Het verwijzen naar eerdere reacties op de plannen is niet mogelijk. Deze reacties moeten altijd in de context van dat bepaalde moment worden gezien. Als voorbeeld, een insprekbijdrage in een commissievergadering kan betrekking hebben gehad op het voorgestelde besluit, het plan of de onderzoeken en doet op dat moment zijn werk in de politieke arena. Andere reacties zijn wellicht eerder mondeling of schriftelijk beantwoord. Uiteindelijk heeft dit geleid tot het plan zoals het nu is en ter inzage heeft gelegen.

39. Maximaal vermogen

Indiener stelt dat in de plannen en vergunningen moet worden vastgelegd dat het maximale vermogen 12MB is en het type windmolen met de afmetingen moet worden aangegeven. Nu betekent dit maximale vrijheid voor de projectontwikkelaar. Hieruit blijkt volgens indiener dat het college tijdens dit proces nog onvoldoende maatschappelijk draagvlak heeft gecreëerd.

Reactie bevoegd gezag:

Voor de te bouwen molens geldt dat de grenzen van de milieueffecten zoals opgenomen in de bandbreedte niet worden overschreden. Dit is een duidelijke beperking. In mei 2015 heeft de gemeenteraad het besluit genomen om de voorkeursvariant uit te werken in een ontwerp bestemmingsplan. In die overweging heeft zij het algemeen belang van de realisatie van de vier windmolens afgewogen tegen de 336 ondertekende verklaringen tegen het windmolenpark en de 156 volmachten voor de ondertekenaars van de zienswijzen. Het algemeen belang is het belang van de transitie naar een duurzame, hernieuwbare energievoorziening. Bij de vaststelling van een bestemmingsplan heeft de raad beleidsvrijheid om bestemmingen aan te wijzen en regels te geven die de raad uit een oogpunt van een goede ruimtelijke ordening nodig acht.

40. Wet Natuurbescherming

Indiener stelt dat de aanvraag voor een omgevingsvergunning en de aanvraag voor nb-vergunning beiden zijn ingediend/ontvangen op 11 november 2016. Volgens indiener haakt een Wet nb-vergunning aan bij de Wabo vergunning via een 'verklaring van geen bedenkingen'. Dat is niet gebeurd en er werd een ontwerpbesluit afgegeven. Indiener geeft aan dat dit alleen mogelijk is als de aanvraag eerder is ingediend dan de Wet nb-vergunning.

Indiener stelt tenslotte dat er verwijzing mist over het overgangsrecht van de Wet natuurbescherming.

Reactie bevoegd gezag:

De gemeenteraad van Oldebroek heeft een coördinatiebesluit genomen op grond waarvan een besluit op de grond van de Natuurbeschermingswet 1998 als apart besluit mee is gecoördineerd met het bestemmingsplan. Aanhaken in de vorm van een verklaring van geen bedenkingen zou tot eenzelfde resultaat leiden maar is procedureel niet gewenst. Om die reden is voorafgaand aan de indiening van de Wabo-vergunning een aparte vergunningaanvraag op grond van de Natuurbeschermingswet 1998 ingediend bij provincie Gelderland. Verder is er geen sprake van overgangsrecht. Omdat het besluit op de aanvraag die is ingediend op grond van de Natuurbeschermingswet 1998 is genomen na 1 januari 2017 wordt de vergunning verleend op grond van de wet Natuurbescherming.

41. Uitvoeringsprogramma vrijetijdseconomie provincie Overijssel / omgevingsvisie provincie Gelderland

Indiener stelt dat het unieke overgangsgebied van de IJsseldelta naar de Veluwe verkwanseld wordt en dat toeristen dit gebied zullen mijden. De komst van de windmolens is in strijd met het uitvoeringsprogramma vrijetijdseconomie 2016/2020

en de omgevingsvisie van de provincie Gelderland. Ook vreest indiener voor de teloorgang van recreatieve bedrijven in dit gebied als gevolg van de komst van de windmolens.

Reactie bevoegd gezag:

Het provinciaal beleid van zowel Overijssel en Gelderland onderschrijven het belang van de Veluwe en de IJsseldelta voor het toerisme. Echter beide provincies hebben ook klimaatdoelstellingen. De afweging tussen beiden heeft in dit geval geleid tot het opnemen van deze locatie voor windenergie in de windvisie Gelderland (1^e actualisatie Omgevingsvisie) van de provincie Gelderland. Daarmee heeft de provincie Gelderland de afweging gemaakt.

De komst van de windmolens heeft een grote impact op de omgeving. Echter enkel de komst van de windmolens is een te eenzijdig argument voor de teloorgang van recreatieve bedrijven.